T.C. DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PLASTİK SANATLAR ANA BİLİM DALI

TÜRK RESİM SANATINDA GERÇEKÜSTÜCÜ RESSAMLAR

Yüksek Lisans Tezi

Melih SUCİ

Öğrenci No: 201385002

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nazan ERKMEN

İstanbul, Mart 2017

T.C.DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Plastik Sanatlar Ana Bilim Dalı

TÜRK RESİM SANATINDA

GERÇEKÜSTÜCÜ RESSAMLAR

Yüksek Lisans Tezi

Melih Suci

Öğrenci No: 201385002

Prof.Nazan Erkmen (Danışman)

Prof.Pesent Doğan (Juri Üyesi)

Prof.Ayşe Özel (Juri Üyesi)

Yrd.Doç.Ezgi Karaata (Yedek Juri Üyesi)

Yrd.Doç.Begüm Gücük (Yedek Juri Üyes

ÖNSÖZ

Sanat akımları, tarihin akışı içerisinde zamanın ruhuna, ekonomik şartlara, devrimlere, toplumun anlayışına uyumlu bir şekilde gelişmiştir. İlk çağlarda mağaralarda çizilen resimlerden günümüze kadar gelindiğinde, tarihin sınıflandırılmış dönemlerinde, sanat akımları, sanat tarihçileri ve sanat uzmanlarınca kategorize edilmiş; her bir çalışma belirli bir sanat akımıyla ilişkilendirilmiş ve belirli bir sanat akımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Sanatçılar eserlerini bir akıma ait olmak üzere ortaya koymamaktadır; Sanatçıların ürettikleri eserler sanatçıyı bir akıma ait kılmaktadır. Gerçeküstücü sanat akımı sadece sanat tarihini değil edebiyat, resim, tiyatro gibi birçok sanat dalını kapsamaktadır. Andre Breton'un kurduğu "Manifeste du Surrealizme" dergisinde gerçeküstücülük akımını bilinç ile bilinçdışı arasındaki bir etkileşim şeklinde tanımlaması; Breton'un Sigmund Freud'un bilinçaltı teorilerinden etkilendiği görüşünün benimsenmesine yol açmıştır. Breton aynı dergide gerçeküstücülük kavramını dış etkenlerle ilişkisi olmayan, tamamıyla doğal bir eylem olarak değerlendirmektedir. Gerçeküstücü sanatını gerçeğin dışına çıkmak olarak değil, gerçeğin görünmeyen yüzünü yüzeye çıkarma olarak ifade etmiştir. (R & Koca, 2012) Sürrealist (gerçeküstücü) ressamlar eserlerini Freud'un bilinçaltı ve psikanaliz yönteminden esinlenerek yaratmışlardır. Akımın öncü ressamları, Salvador Dali, Pablo Picasso, Paul Delvaux gibi dünyaca ünlü ressamlardır. Gerçeküstücü resimler bilinçaltına yolculuk, bilinen gerçeklik ile ilişkili olarak bilinmeyen bir dünyaya ait imgelerle dolu olduğundan sürrealist ressamların eserleri genel olarak daha çok ilgi görmüştür. Çalışmamızda gerçeküstücü sanat akımının diğer sanat akımlarıyla farkı ortaya çıkartılacak, diğer sanat akımlarının kendi özgü özellikleri ile kıyaslanacak ve gerçeküstücü resimlerin çağın ruhuna uygun olarak nasıl şekillendiği ortaya konulacaktır. Bu amaca bağlı olarak Türk sürrealist resminde öncü ressamların yaşamları ve eserleri, bu eserlerin anlamları incelenecektir. Sonuç olarak dünyadaki sanat akımı etkileşimlerinden Türk sürrealist ressamların nasıl etkilendiği incelenecek, gerçeküstü yaratımlara neden yakın oldukları, eserleri incelenerek anlaşılmaya çalışılacaktır. Ayrıca Türk sürrealist ressamların bu akıma herhangi bir yenilik getirip getirmedikleri de bu tezin amaçları arasındadır. Bu tezde emeği geçen saygıdeğer Prof.Nazan Erkmen hocama ve desteğini esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

ÖZET

Avrupa'nın dünya savaşları bunalımını yaşadığı dönemde ortaya çıkan bir sanat akımı olarak "gerçeküstücülük", ya da diğer adıyla "sürrealizm" akımı, gerçeğin insanların zihinlerinde yarattığı şuuraltı izlerinin; rüyaların peşinden gitmekte ve bu durumu konu alan eserlerin genel türü olarak kabul edilmektedir. Gerçeküstücülük akımı; edebiyat alanında Tristan Tzara ile başlamış, resim ve heykel alanında önemli bir çığır açmış, sanat alanında kendisine önemli bir yer edinmiştir. **Salvador Dali, Pablo Picasso, Rene Magritte, Paul Delvaux, Max Ernst ve Giorgi De Chirico kurucular arasında yer alırken, Louis Aragon, Bohumil Hrabal, André Breton, Giorgio de Chirico, Salvador Dalí, Anthony Earnshaw, Alberto Giacometti, Gilberto Hernandez Ortega, Frida Kahlo, Luis Buñuel, Man Ray, Max Ernst, Francis Picabia, Raymond Queneau, Ray Caesar, Roland Penrose, Kay Sage, Yves Tanguy** ve **Thomas Kinkade'**ın en önemli temsilcileri arasında yer aldığı "gerçeküstücülük akımı'', en genel tanımı ile gerçeğin zihinlerdeki yansıması olarak ele alınmaktadır. Gerçeküstücülük akımı Türk resim sanatını da yakından etkilemiştir. Türk ressamlar, gerçeküstücülük akımının ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra, gerçeküstücülükten izler taşıyan eserler vermeye başlamıştır. Çağdaş Türk resim sanatında da gerçeküstücülük akımının hala ressamlar üzerinde önemli bir etkisinin bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle, Türk resim sanatında gerçeküstücülük akımı kapsamında eserler veren Türk ressamların yaklaşım ve eserlerinin derlenmesi, konuya ilişkin bütüncül bir bakış açısı doğurması açısından önem taşımaktadır. Türk sanatçılarımızdan; **Erol Deneç, Nuri Abaç, Mustafa Yüce, Firdevsi Feyzullah, Hasan Behzat Feyzullah, Ertuğrul Ateş, Gürkan Çoşkun (Komet), Alaattin Aksoy** ve **Nazan Erkmen** sürrealizm sanat akımında önemli eserler yapmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Akımları, Gerçeküstücülük, Gerçeküstücü Ressamlar, Gerçeküstücü Türk Ressamlar

ABSTRACT

"Surrealism", which has emerged in the period when Europe suffers from the depression of the world wars, is accepted as the general category of the work of art which follows the dreams and the reality's traces which have remained in the subconscious minds of the individuals. Surrealism has started with Tristan Tzara in the area of literature, and had tremendous effects in the areas of painting, sculpture and art. The movement of surrealism, whose founders are **Salvador Dali, Pablo Picasso, Rene Magritte, Paul Delvaux, Max Ernst and Giorgi De Chirico,** and whose main representatives are **Louis Aragon, Bohumil Hrabal, André Breton, Giorgio de Chirico, Salvador Dalí, Anthony Earnshaw, Alberto Giacometti, Gilberto Hernandez Ortega, Frida Kahlo, Luis Buñuel, Man Ray, Max Ernst, Francis Picabia, Raymond Queneau, Ray Caesar, Roland Penrose, Kay Sage, Yves Tanguy** and **Thomas Kinkade,** may be defined as the reflection of the reality on the mind, by its broadest definition. Surrealism movement has also affected Turkish painting art, and Turkish painters have started to produce surrealist paintings after the emergence of the movement in the world. The patterns of surrealism may still be observed in the contemporary Turkish painting art. Hence, compiling and investigating the approaches and works of art of the surrealist Turkish painters is highly essential to gain a holistic perspective on the issue. From our Turkish artists; **Erol Deneç, Nuri Abaç, Mustafa Yüce, Firdevsi Feyzullah, Hasan Behzat Feyzullah, Ertuğrul Ateş, Gürkan Çoşkun (Komet), Alaattin Aksoy** and **Nazan Erkmen** have made important works in the artistic movement of the surrealism.

Key Words: Art Movements, Surrealism, Surrealist Painters, Surrealist Turkish Painters

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ……..4

RESİM DİZİNİ…….10

1. BÖLÜM

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI……16

1.2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ……16

2. BÖLÜM

2. SANATSAL AKIMLAR VE GERÇEKÜSTÜCÜLÜK……17

2.1. AKIMLARIN TARİHÇESİ…….18

2.2. AKIMLAR

2.2.1. KLASİSİZM……..…….19

2.2.2. BAROK……..…...21

2.2.3. NEOKLASİSİZM…….....25

2.2.4. REALİZM…….....28

2.2.5. EMPRESYONİZM……34

2.2.6. POST-EMPRESYONİZM…….39

2.2.7. PUANTİLİZM……...40

2.2.8. FOVİZM……....41

2.2.9. KÜBİZM……42

2.2.10. EKSPRESYONİZM……..…44

2.2.11. SEMBOLİZM……..46

2.2.12. FÜTÜRİZM…….48

2.2.13. KONSTRÜKTİVİZM…….52

2.2.14. SÜPREMATİZM……55

2.3. GERÇEKÜSTÜCÜLÜK…….57

2.3.1. GERÇEKÜSTÜCÜLÜĞÜN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHÇESİ 64

2.3.2. GERÇEKÜSTÜCÜLÜĞÜN ETKİLERİ…….66

2.4. DÜNYA ÇAPINDA BAZI GERÇEKÜSTÜCÜ RESSAMLAR VE ÇALIŞMALARI

2.4.1. SALVADOR DALİ…….66

2.4.2. RENE MAGRITTE…….70

2.4.3. PAUL DELVAUX……..74

2.4.4. MAX ERNST…….…78

2.4.5. GIORGI DE CHIRICO……..80

2.4.6. PABLO PICASSO……..86

3. BÖLÜM

3. TÜRK RESİM SANATINDA GERÇEKÜSTÜCÜLÜK

3.1. TÜRK RESİM SANATINDA GERÇEKÜSTÜCÜLÜK ETKİLERİNİN GÖRÜLMEYE BAŞLANMASI……86

3.2. TÜRK GERÇEKÜSTÜCÜ RESSAMLAR VE ÇALIŞMALARI

3.2.1. EROL DENEÇ……...93

3.2.2. NURİ ABAÇ……..96

3.2.3. MUSTAFA YÜCE…….....99

3.3.3. FİRDEVSİ FEYZULLAH……...101

3.3.4. HASAN BEHZAT FEYZULLAH……..103

3.3.5. ERTUĞRUL ATEŞ…….104

3.3.6. GÜRKAN COŞKUN (KOMET) ……107

3.3.7. ALAATTİN AKSOY……...110

3.3.8. NAZAN ERKMEN …….111

SONUÇ……...118

KAYNAKÇA……120

ÖZGEÇMİŞ…….129

GİRİŞ

20. yüzyıl boyunca yaşananların genel bir değerlendirmesi yapılacak olursa, başlangıcından itibaren içine girdiği büyük bunalımdan on yıllar boyunca çıkamadığı ve bu bitmek bilmeyen bunalım döneminde milyonlarca insanın hayatını kaybettiği, bir o kadarının sakat kaldığı, şehirlerin, köylerin harap olduğu, doğanın katledildiği, güzelliklerin yok olduğu amansız savaşlar ve krizler dönemidir. O güne kadar hiç görmediği ölçüde büyük bir yıkım dönemini yaşayan dünya, 60 yıl gibi kısa bir sürede iki dünya savaşı, bir büyük ekonomik kriz, bir düzineye yakın devrim, dünya üzerinde milyonlarca insanı peşinden sürükleyen iki tehlikeli ideoloji (Nazizm ve Faşizm) ile birlikte, birçok kurtuluş savaşı ve iç savaşa tanıklık etmiştir. Hızlı endüstrileşmenin, hammadde, pazar ve ucuz iş gücü arayışının neden olduğu dizginlenemeyen savaşlar, krizler ve devrimler zincirinin ardından dünyanın, üzerinde duman tüten bir enkaza döndüğü benzetmesini yapmak abartılı olmayacaktır (Özkırımlı, A. 1981). Temelleri bu dönemde atılan savaş, sömürü ve kargaşa ortamının bugün de şekil değiştirmekle birlikte devam ettiğini söylemek mümkündür.

Dünya tarihi boyunca yaşanan en hızlı ekonomik ve sosyal gelişmenin de aynı döneme rastlamış olması, tek tek insanların üzerinde anlaşılması güç etkiler bırakmış ve bunun yanı sıra, insanın en duygusal ve en yaratıcı yanlarını ortaya koyduğu sanat dallarında da bu etkiyi görmek uzun sürmemiştir. Dünyanın ve üzerinde yaşayan insanın yaşadığı bu bunalım, bireylerin kendi içine dönmesi sonucunu doğurduğu için, önemli değişim ve dönüşümlere yol açmakla birlikte, bu durum sanat alanına da yeni bir akımın ortaya çıkışıyla etki etmiştir: Gerçeküstücülük , sürrealizm…

Gerçeküstücülük akımı incelendiğinde, dünyayı derinden etkileyen ve geçen yüzyılın ilk iki çeyreğinde meydana gelen iki dünya savaşı ve bu savaşlara yol açan

ekonomik krizler, dünyayı etkisi altına alan yeni ideolojiler ve bölgesel çatışmaların yol açtığı sıkıntılı bir ortamda ortaya çıktığı görülür. Kurucularının "sürrealizm" olarak adlandırdığı "gerçeküstücülük" akımının en önemli esin kaynağı, insanın yaşadığı bunalım ve rüyalar, ünlü Psikolog Sigmund Freud'un ortaya koyduğu psikanaliz kuramı olmuştur. Psikanaliz, kişilerin zihinsel süreçleriyle bilinçdışı unsurlar arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmaya çalışan bir disiplin olarak tanımlanmaktadır. Psikanaliz yöntemini kullanan analistlerin amacı, insanların sorgulaması yapılmamış ve bilinçdışında oluşan çeşitli engeller, bir başka deyişle işe yaramadığı halde insanların özgürlüğünü kısıtlayan ilişkilerdeki eski kalıplardan kurtulmasına ve özgürlüğünü kazanmasına yardım etmek olmaktadır. Bu anlamda Gerçeküstücülük akımının Psikanaliz yöntemiyle bağlantısı ortaya çıkmaktadır.

Gerçeküstücülük akımının ortaya çıktığı tarihsel süreç incelendiği zaman; savaşlar, devrimler, krizler ve bunalım dönemlerinin yarattığı yıkıcı etki altında silinen, yalnızlaşan, önemsiz hale getirilen bireylerin bu konumlarının değerlendirildiği açıkça görülecektir. Birinci Dünya Savaşı'nın tüm hızıyla sürdüğü 1916 yılında İsviçre merkezli olarak başlamış olan Dadacılık akımı, Gerçeküstücülük akımının öncüsü olarak değerlendirilmektedir. Savaşın ortaya koyduğu barbarlığa olduğu kadar, sanat ve gündelik hayatta görülen entellektüel katılık anlayışına ve erotizme bir tepki olarak doğan Dadacılık akımının ana karakteristik özellikleri olarak, mantıksızlığı ve mevcut sanatsal düzenler ile akımların reddedilmesini kabul etmiştir. Jacques Magnifico, Jean Arp, Tristan Tzara, Richard Hülsenbeck ve Emmy Hennings gibi sanatçılar tarafından bir manifestoyla kamuoyuna duyurulmuştur.



Resim i: Jean Arp, Squares Arranged According to the Laws of Chance, 1916-17.



Resim ii: Richard Huelsenbeck, Anno, 1957.



Resim iii: Tristan Tzara, Le coeur & Gaz, 1923.



Resim iv: Marcel Janco, The Cats. Oil on canvas, 76.5 x 80cm.



Resim v: Emmy Hennings, Visionary Portrait, 1917.

Birinci Dünya Savaşı'nın tüm acımasızlığıyla hüküm sürdüğü ve tüm dünyayı kasıp kavurduğu yıllarda, dünyanın ve insanların yaşadığı yıkım nedeniyle umutsuzluğa düşmüş ve güvensiz; sağlamlığa ve sürekliliğe inanmayan bir felsefe üzerine kurulmuştur. Aralarında Paul Eluard, Louis Aragon, Andre Breton ve Philippe Soupault gibi isimlerin bulunduğu ünlü sanatçıların da yer aldığı dadacılık, Birinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği ve yaralarının sarılmaya başladığı koşullarda, etkisini yitirmiş ve hemen hemen aynı sanatçılar Gerçeküstücülük akımına yönelmiştir.

Dadacılık akımıyla fikir ayrılığına düşen Andre Breton, Paul Eluard, Louis Aragon, Federico Garcia Lorca, Salvador Dali ve Rene Magritte gibi birçok sanatçı, 1922 yılından itibaren Gerçeküstücülük akımına yönelmiştir. Akılcılığı yani realizmi yadsıyan, bir karşı-

sanat hareketi olarak Gerçeküstücülük, Freud'dan oldukça etkilenmiştir değerlendirmesini yapmak yanlış olmayacaktır. Breton'un, ''Gerçeküstücülüğü'' bilinç ile bilinçdışını birleştiren bir yol olarak tanımlaması tesadüfi değildir. Bu nedenle ''Gerçeküstücülük'' akımı, eserlerde gerçeğin insandaki izdüşümünü ortaya koyan çok sayıda eser vermiştir. Bu akım, sanatçının bilinçaltını dışa vuruşu olarak dikkat çekmektedir. Bu nedenle planlı çizimleri değil, otomatizm , ya da , özdevinim şeklinde tanımlanan rastgele hareketlerle yapılan çizim yöntemini kullanmıştır. Gerçeküstücülük akımı… Ancak, sanatçıların tamamının sadece bu akım çerçevesinde eser vermediğini söylemek, önemli bir not olarak düşülmelidir. Gerçeküstücülük anlayışı, 1925 yılından itibaren etkisini tamamlamaya ve çevresinde topladığı ünlü sanatçıları bir, bir kaybetmeye başlamıştır. Gerçeküstücülük akımının yaptığı yenilik, sanatçıların kendi ifadeleriyle gerçeküstü kabul edilen evrenin hayali, cinsel içerikli ve sapkın olarak değerlendirilebilecek çeşitli imgelerini ortaya koymaktan ibaret sayılabilir.

RESİM DİZİNİ

Resim i: Jean Arp, tarafından 1916-17 yıllarında yapılan Talih Yasalarına Göre Düzenlenmiş Kareler çalışması. New York Güzel Sanatlar Müzesi

Resim ii: Richard Huelsenbeck tarafından 1957 yılında yapılan Anno çalışması.

Resim iii: Tristan Tzara tarafından 1923 yılında yapılan Gazlı Yürek adlı çalışma. Brooklyn Müzesi.

Resim iv: Marcel Janco tarafından yapılan Kediler adlı 76.5 x 80cm boyutlarındaki çalışma. Modern Sanatlar Müzesi New York.

Resim v: Emmy Hennings tarafından yapılan Vizyoner Portre adlı 1917 tarihli çalışma. Iowa Üniversitesi Sanat Müzesi.

Resim vi: Francesco Hayez tarafından üretilen Kekik adlı ve 1812 yılına tarihlenen çalışma. Ulusal Galeri, Londra.

Resim vii: Raffaello Sanzio'nun Madonna Sistina adlı eseri, 1512-14. Birmingham Şehir Müzesi.

Resim ix: Titian, Flora. 1515/20 (Klasisizm – (Viyana Müzesi) ve Johannes Vermeer, İnci Küpeli Kız, 1665 (Barok - Mauritshuis). Titian eserindeki kadında donuk ifade dikkat çekerken, Vermeer'in eserinde ise kadının şehvet ve özlem dolu bakışı görülüyor.

Resim x: Rembrandt van Rijn'in, Gece İzle adlı eseri 1642. Rijksmuseum Amsterdam.

Resim xi: Peter Paul Rubens tarafından yapılan Masumların Katili adlı ve 1636-1638 yıllarına tarihlenen çalışma. Ontario Sanat Galerisi.

Resim xii: Poussin'in Arkadyalı Çobanlar eseri, 1637-38. Louvre Müzesi.

Resim xiii: Jacques-Louis David tarafından üretilen Horatii'nin Yemini adlı eser 1784. Louvre Müzesi.

Resim xiv: Benjamin West'in, Sokrates'in Ölümü adlı çalışması, 1756. Kanada Ulusal Galeri.

Resim xv: Gavin Hamilton, Venüs Paris'e Helen'i Karısı Olarak Veriyor, 1782–1784. Pio-Clementino Müzesi.

Resim xvi: Vicent Van Gogh, Patates Yiyenler, 1885. Amsterdam Van Gogh Müzesi.

Resim xvii: Volga Kıyısında Burlaklar, 1844 doğumlu İlya Repin'in resmi. Rusya Devlet Müzesi St. Petersburg.

Resim xviii: Johannes Vermeer, Resmin Alegorisi, 1666. Viyana Sanat Tarihi Müzesi.

Resim xix: Osman Hamdi Bey, Silah Taciri, 1908. Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi.

Resim xx: Nikolai Yaroshenko'nun, Salıncakta adlı resmi. Pera Müzesi.

Resim xxi: Vincent Van Gogh, Arles Köprüsü, 1888. Amsterdam Van Gogh Müzesi.

Resim xxii: Vincent Van Gogh, Gece Kafe, 1888. Amsterdam Van Gogh Müzesi.

Resim xxiii: Claude Monet, Argenteuil Köprüsü, 1874. ABD Ulusal Sanat Galerisi.

Resim xxiv: Camille Pissarro, Evler Ve Palmiye Ağaçları İle Tropikal Peyzaj, 1853.

Resim xxv: Claude Monet, Empression, Gündoğumu, 1872-73. Paris Marmottan Monet Müzesi.

Resim xxvi: Pierre-Auguste Renoir, Tekne Partisi Öğle Yemeği, 1880. Phillips Koleksiyonu.

Resim xxvii: Ressam Halil Paşa, Salacak, 1928. Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.

Resim xxviii: Paul Cezanne, Mont Sainte-Victoire, 1904. Metropolitan Sanat Müzesi.

Resim xxix: Henri Matisse: Manolya ile Natürmort, 1941. Paris Georges Pompidou Merkezi.

Resim xxx: Pablo Picasso, Kemanlı Ölüdoğa, New York, 1912. Paris Ulusal Modern Sanat Müzesi.

Resim xxxi: Edvard Munch, Çığlık, 1910. Oslo Munch Müzesi.

Resim xxxii: William Blake, Adem ile Havva, Habil'in Cesedini Buluyor, 1825. Özel koleksiyon.

Resim xxxiii: Arnold Böcklin, Ölüler Adası, 1883. Berlin Eski Ulusal Galeri.

Resim xxxiv: Umberto Boccioni, Evde Bir Yol İşareti, 1911. Sprengel Müzesi.

Resim xxxv: Gino Severini, Monico'da Pan Pan Dansı, 1911. Paris Georges Pompidou Merkezi.

Resim xxxvi: Umberto Boccioni, Tiyatro'dan Çıkış, 1911. Metropolitan Sanat Müzesi.

Resim xxxvii: Vladimir Tatlin, Marinaio, 1911.

Resim xxxviii: El Lissitzky, Beyaz Çemberi Kızıl Kamayla Yar, 1919.

Resim xxxix: Aleksandr Rodchenko, Leningrad Devlet Yayınevi için poster tasarımı, 1924.

Resim xxxx: Kazimir Malevich, Kar Fırtınasından Sonra Köyde Sabah, 1912. Guggenheim Müzesi.

Resim xxxxi: Andre Masson, Aşıklar Metamorfozu, 1938. New York Çağdaş Sanat Müzesi.

Resim xxxxii: Salvador Dali, Belleğin Azmi, 1931. New York Çağdaş Sanat Müzesi.

Resim xxxxiii: René Magritte, Bellek, 1948. Metropolitan Sanat Müzesi.

Resim xxxiv: Eileen Agar, Sineklerin Efendisi, 1956. Metropolitan Sanat Müzesi.

Resim xxxxv: Ernst Fuchs, Anti Kekik, 1965. Sao Paulo Çağdaş Sanatlar Müzesi.

Resim xxxxvi: Jacek Yerka, Cep Ormanı - Banyo, 2013. Metropolitan Sanat Müzesi.

Resim xxxxvii: Leonora Carrington, Rulman Adı Taşıyan Bir Resim, 1969. İrlanda Modern Sanatlar Müzesi

Resim xxxxviii: Joan Miro Ferra, Büyük Bilgisayar, Etching and carborundum. Philadelphia Sanat Müzesi.

Resim il: Salvador Dali, Sigmund Freud Portresi, 1938. Freud Müzesi.

Resim l: Salvador Dali, Haşlanmış Fasulye ile Yumuşak İnşaat (İç Savaş Öncesi), 1936. Philadelphia Sanat Müzesi.

Resim li: Salvador Dalí, Bir Narın Etrafında Uçan Arının Sebep Olduğu Rüyadan Uyanmadan Bir Saniye Öncesi, Thyssen-Bornemisza Müzesi, 1944.

Resim lii: Rene Margritte, Filozofun Lambası, 1936. Özel koleksiyon.

Resim liii: Rene Magritte, Golconda, 1953. Menil Koleksiyonu, Houston, Teksas

Resim liv: Rene Margritte, Aşıklar II, 1928. New York Modern Sanatlar Müzesi.

Resim lv: Rene Magritte, Dev, 1929-1931, Ludwig Müzesi.

Resim lvi: Paul Delvaux, Fenerli manzara, 1958. Batliner Sergisi Albertina Museum

Resim lvii: Paul Delvaux, Tünel, 1978. Saitama Çağdaş Sanat Müzesi.

Resim lviii: Max Ernst, Kutsal Bakire İsa'yı Üç Şahit Huzurunda Döverken: André Breton, Paul Éluard ve Ressam, 1926. New York Modern Sanatlar Müzesi.

Resim lix: Giorgio de Chirico, Bir Sokağın Melankoli ve Gizemi, 1914. Özel Koleksiyon.

Resim lx: Pablo Picasso, Ağlayan Kadın, 1937. Liverpool Tate Gallery.

Resim lxi: Pablo Picasso, Guernica, 1937. Reina Sofía Müzesi Madrid

Resim lxii: Pablo Picasso, Avignonlu Kızlar, 1907. Modern Sanatlar Müzesi New York.

Resim lxiii: Pablo Picasso, Yaşlı Gitarist, 1903. Chicago Sanat Enstitüsü.

Resim lxiv: Paris Biblioteque National'da SU PPL. Turc 242 numarayla kayıtlı Metaliü'l Saade isimli yazma eserde Şeytanlar, Cinler ve Tılsımlar (Res. 5) adıyla yer alan bu minyatürde garip biçimlerde tasarlanmış çeşitli yaratıklara yer verilmiştir.

Resim lxv: Mehmet Siyah Kalem'e ait Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilen Şeytan tasviri. 15-16. yy.

Resim lxvi: Acaibû'l Mahlûkat adlı yazmada yer alan ve Gerçeküstücü tasvirlerin yer aldığı bir minyatür.

Resim lxvii: Nurullah Berk, İskambil Kağıtlı Natürmort, 1933.

Resim lxviii: Yüksel Arslan Artür 401, 1989.

Resim lxix: Nuri Abaç, Figürlü Kompozisyon, 1999.

Resim lxx: Erol Deneç, Bilgeliği Özleyiş.

Resim lxxi: Erol Deneç, Zıtların Birleşimi.

Resim lxxii: Nuri Abaç, Ortaköy Teknesi, 1998.

Resim lxxiii: Nuri Abaç, Gemi, 1989.

Resim lxxiv: Mustafa Yüce'nin Gerçeküstücü tarzda yaptığı bir resmi.

Resim lxxv: Mustafa Yüce, Old Man and Farewell, 2015.

Resim lxxvi: Firdevsi Feyzullah tarafından yapılan ve Gerçeküstücü öğelerin yer aldığı bir çalışma.

Resim lxxvii: Hasan Behzat Feyzullah, Tutsak Helen, 2012.

Resim lxxviii: Ertuğrul Ateş, Mavi Kapı, 2013.

Resim lxxix: Ertuğrul Ateş, Neşeli Gün, 2012.

Resim lxxx: Gürkan Coşkun (Komet), Figürlü Kompozisyon, 2008.

Resim lxxxi: Gürkan Coşkun (Komet) Derede Üç Figür, 1976.

Resim lxxxii: Alaattin Aksoy, "Göğe Yükseliş", 130x 162 cm. Elgiz Koleksiyonu.

Resim lxxxiii: Nazan Erkmen'in son çalışmalarından Zümrüdü Anka Kadınlar "Kaçış", 2016

Resim lxxxiv: Nazan Erkmen'in Efsaneler konulu çalışmalarından bir örnek.

Resim lxxxv: Prof. Dr. Nazan Erkmen'in çocuk kitabı kapak çalışmalarına bir örnek.

Resim lxxxvi: Nazan Erkmen'in Dede Korkut konulu gerçeküstü öğeler taşıyan bir çalışması.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

Çalışmanın amacı, dünya sanat tarihinde gerçeküstücülük akımı başta olmak üzere, resim çalışmaları açısından genel kabul görmüş sanat akımlarını teker, teker ele alarak, ayrıntılı şekilde incelemek ve dökümlerini çıkartarak, dünya ve Türkiye'den gerçeküstücü yaklaşıma dahil olduğu kabul edilen resim örneklerini ve ressamlarını değerlendirmektir. Bu amaç, dünyada ve ülkemizde bugüne kadar ortaya çıkan ve önemli sanat eserlerinin önünü açan akımların incelenmesini içermektedir. Aynı zamanda dünya genelinde ön kazanmış olan sürrealist ressamların hayat hikayeleri ve sanat anlayışlarının ayrıntılı şekilde incelemesi yapılacaktır. Ayrıca tez kapsamında Türkiye'de sürrealist akımın gelişimi, gerçeküstücü yaklaşımların değerlendirilmesi yapılacaktır. Türk gerçeküstücü ressamların yaşam hikayeleri ve eserleri de tez konusu kapsamında incelemeye tabi tutulacaktır.

Söz konusu tezde, öncelikle dünya sanat tarihçileri ve eleştirmenleri tarafından ele alınan sanat akımları tek, tek ele alınarak incelenecektir. Bu akımlar arasındaki ilişki, tarihsellik, tartışmalar ve ilerlemelere yer verilecektir. Bu akımlar doğrultusunda çalışmalar yürüten sanatçıların örnek eserlerine de yer verilecek çalışmada, sırasıyla gerçeküstücülük akımı, ortaya çıktığı tarihsel ve sanatsal koşullar, özellikleri ve akımın kurucuları konu alarak irdelenecektir. Son bölümde ise, Türk resminde gerçeküstücü akım ve bu akımın Türk temsilcileri gibi başlıklar ele alınacaktır. Sonuç bölümünde ise gerçeküstücülük akımının Türk resmindeki yeri ve önemine değinilecektir.

1.2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada ana yöntem olarak kaynak araştırması yöntemi kullanılacaktır. Konuyla doğrudan , ya da dolaylı olarak bağlantısı görülen akademik ve sanatsal eserler kaynak olarak kullanılacaktır. Ayrıca, başta gerçeküstücülük olmak üzere genel kabul gören sanat

akımlarının resim sanatına yansımasını gösteren resim örneklerinin incelenmesi ve yorumlanması yöntemine de tezimizde yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SANATSAL AKIMLAR VE GERÇEKÜSTÜCÜLÜK

Gerçeküstücülük akımının, sanat tarihindeki yeri ve diğer sanat akımlarıyla arasındaki etkileşimi ortaya koyabilmek için öncelikle bu sanat akımlarını tek, tek ele almak gerekmektedir. Sınıflandırmaya girmeden önce konunun daha da iyi anlaşılabilmesi açısından, sanat akımı kavramını açıklamak gerekmektedir. Sanat akımı kavramı, birçok sanatçının bir araya gelmesi sonucunda kamuoyuna ilan ettikleri ortak duruş, anlayış, tarz ve biçimlerde sanat eseri üretmeleri ve kendilerini bu yolla ifade etmeleri olarak değerlendirilebilir. Bir sanat akımı, diğerlerini tamamen reddedebildiği gibi, ortak özellikleri bulunan sanat akımlarının da var olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda sanat akımları, bazen birbirlerine alternatif olarak ortaya çıkarken, bazıları ise aynı doğrultuda sanat eserlerinin ortaya çıkmasına ve felsefelerin gelişmesine olanak sağlayabilmektedir. Bir sanat akımını meydana getiren sanatçıların bir süre sonra bu akımdan koparak, başka bir akımın kurucusu haline gelebildikleri ve hatta eski akımlara karşı çıktıklarına da çoğunlukla rastlanılmaktadır. (Fisher, E. 2005).

Yukarıda yapılan değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, bir sanat akımının meydana gelebilmesi için bazı unsurların var olması gerektiğinden söz edilebilir. "*Sanat akımlarının ortak özellikleri incelendiğinde öncelikle birden çok sanatçı tarafından, genellikle de edebiyat ortamında bir ilki başlatan, söz konusu akım hakkında edebiyat dergilerinde yazılara ve görüşlere yer veren edebiyat ve felsefe grubu sanatçıları tarafından oluşturuldukları görülmektedir. Başlatılan akımın ortak bir kabul, ya da reddediliş içermesi de konu ile ilgili ilginç bir oluşumdur. Genelde birbirine yakın sanatçı topluluklarının, yaşadıkları dönemle aralarındaki etkileşimlerin zorunlu bir sonucu olarak*

ortaya çıkan sanat akımları, başlattıkları ekole özgü düzenlemeler ve kısıtlamalar içermesiyle de dikkat çekmektedir. Ortak bir eleştirel tutum edinilmesi ve sanatsal üretimin bu yapıya uygun hareket etmesi ve gelişmesi gerekmektedir. Bu olgular gerçekleşmediği takdirde, kavgalar, münakaşalar ve ayrılıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle sanat akımlarından bahsederken, belirleyici somut özelliklerinin benzer olması beklenmektedir" (Hauser, A. 2006).

Tezimizin konusunu oluşturan ‘‘Gerçeküstücülük’’ akımında olduğu gibi, bir sanat akımının ortaya çıkabilmesi için resme dair teknik özellikler ve resme bakış açısının benzerlik göstermesi beklenmektedir. Bu durum, bir resim yapma yönteminin ve sanata bakışın akım haline gelmesi sonucunu doğurmaktadır. Bir sanat akımını meydana getiren önemli unsurlar arasında manifesto yayımlama da yer almaktadır. Uzun süren tartışmaların ardından kurdukları akımın özellikleri üzerinde hemfikir olan sanatçılar, anlayışlarını bu tartışmaların ardından ürettikleri sanat eserlerinde somutlaştırmaktadır. Akımlar genellikle, bir ideoloji üzerinde odaklanır. Önemli olan düşünüş ve felsefe ile ilgili yeni düşünce sistemleri ortaya koymaktır. Yeni düşünce biçimleri ile birlikte yeni formlar da kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bu kapsamda, sanatçılar, vurgulamak istedikleri özelliklerini, genel duruşlarını, yöntemlerini ve düşüncelerini; yayımladıkları bildirgeler ve eserleri aracılığıyla tanıtmak yolunu seçmektedirler (Read, H. 1979).

Yankıları günümüze kadar ulaşan ve dünya genelinde kabul gören sanat akımlarından başlıcaları; Klasisizm, Barok, Neoklasisizm, Realizm, Empresyonizm, Puantilizm, Post-Empresyonizm, Fovizm, Kübizm, Ekspresyonizm, Sembolizm, Fütürizm, Konstrüktivizm, Suprematizm ve Sürrealizm olarak adlandırılmaktadır.

2.1. AKIMLARIN TARİHÇESİ

Sanatın ortaya çıkışından günümüze kadar olan süreçte ortaya çıkan akımlar ve bu akımların gelişimleri üzerinde rol oynayan birçok önemli etken olmuştur. Özellikle

bilimsel gelişmeler ve sosyal değişimler, akımların öncüsü olmuş ve ortaya çıkmalarına olanak sağlamıştır (Karaca, 1993). Tarihteki her yeni akım kendinden önceki akıma bir tepki olarak doğmuştur. Örneğin Rönesans dönemine ait kurallar denge ve ölçüler, sonrasında gelen Barok akımında hareketlilik ve derinliğe dönüşmüştür. Realizm'in belirgin özelliği ise kendinden önceki gösterişli anlatımlardan uzak, doğayı olduğu gibi göstermektir. Bu akımda gerçekçilik ön plandadır. Yeni akımların oluşmasında, dünya düzeni ve yönetim şekilleri de etkili olmuştur. Dünyada gelişen sanayileşme ile birlikte, empresyonizm ortaya çıkmış ve bu akımın en temel özelliği olan güneş ışığının renkler üzerinde yarattığı etkiler resmedilmiştir. Sanayi devrimi, ulusçuluk ve milliyetçilik fikirleri, dünya savaşları da akımlar üzerinde fazlasıyla etkili olmuştur (Şentürk, L. 1999).

Dünyanın kanlı görüntülerinden ve vahşetlerinden bunalan ressamlar, bu dönemde de ‘‘Gerçeküstücülük’’ akımını bulmuşlardır. Ancak ‘‘Gerçeküstücü’’ akımın ortaya çıkmasında ressamlar tek başına etken değildir. Aynı dönemde yaptığı araştırmalarla birçok ilke imza atan ve psikanalizin kuramcısı olan Sigmund Freud'un bilinçaltı çalışmaları bu akımda önemli bir yer tutmaktadır (Ersoy A., 1995). Buradan yola çıkarak sanat akımlarının ortaya çıkışının, 15. yüzyıldan bu yana resim ve diğer sanatlarla ilgili anlayışların ve yöntemlerin yanı sıra tarihsel ve sosyo-ekonomik gelişmelerle de yakından ilişkili olduğunu belirtmek gerekmektedir.

2.2. AKIMLAR

2.2.1. KLASİSİZM

Klasisizm akımı, 17. yüzyıl Avrupa'sında ortaya çıkmış bir sanat akımıdır. Akım, Rönesans döneminin sanat anlayışını yansıtır. Ortaçağ kilisesinin baskıcı anlayışından kurtulan Avrupa'da, sanatçıların gerçeğe olan ilgilerini yansıtmaktadır. Resimde dinsel ve mitolojik öğeleri konu alan klasisizm akımı, özellikle hümanizm ve akıl gibi önemli olgulara eğilmişler ve bunun sonucu olarak eserlerde gerçek yaşamdan örnekler çoğalmaya başlamıştır. Feodalitenin güç kaybetmesiyle birlikte yükselen sınıf haline gelen burjuvazi ve kent yaşamı, resimlere konu olarak daha fazla yansımaya başlamıştır (Tunalı, İ. 1983). Ünlü düşünür Descartes'in rasyonalizm felsefesi ile 1634 yılında Fransız Akademisi'nin kurulması klasisizm akımın doğumu ve gelişiminde etkili olmuştur (Beksaç, E., 2000).



Resim vi: Francesco Hayez "Laocoon", (1812).

Sanatçılar, klasik dönem olarak adlandırılan bu dönemde resimde yeni arayışların peşine düşmüştür. Bu kapsamlı arayışlar, ressamları hümanizm ve akıl gibi olgulara yönlendirmiştir. Bu etkiler de daha sonra resimlere yansımaya başlamıştır. (Turani A., 2010). Genel özellikleri itibariyle bakıldığında klasisizm akımında akılcılık, mantık ve sağduyu gibi düşüncelerin egemen olduğu görülmektedir. Ressamlar, konularını gerçeklerden, olabilecek ve inanılabilecek olan şeylerden seçmekte ve bu eserlerde rastlantılara yer verilmemektedir. İnsanın değişmeyen duygu ve düşüncelerini ele alan klasisizm akımında konudan ziyade işleniş biçimi ön plana çıkmaktadır. Ressamlar, "Hiçbir şey gerçekten daha güzel değildir. Bu nedenle doğa taklit edilebilir" anlayışını savunmuşlardır. Bu bağlamda akımın kesin ve kati kuralları bulunmaktadır. Ayrıca sanatçılar, eserlerinde kendi kişilik özelliklerini olabildiğince gizlemeye çalışarak, erdem ve onuru yükseltmektedir. Akım, toplumdan ziyade bireyleri eğitmeyi hedef almaktadır (Kara, Ö. T., 2010).

2.2.2. BAROK

Avrupa'da 16-18. yüzyıllar arasında ortaya çıkmış bir sanat akımı olan ''Barok'', sanat dallarının etkileyici temalar ve çizgiler şeklinde ifade edilmesini içerir. 1600'lü yıllarda kilise etkisiyle doğan Barok akımı zamanla önemli bir yankı uyandırmıştır. Barok Dönem olarak adlandırılan, 16 ve 18. yüzyılları kapsayan dönem, toplum hayatı bakımından amansız düzeydeki karşıtlıkların, ülkeler arasında da şiddetli savaşlar ile çok büyük toprakların ele geçirildiği bir dönem olarak kabul edilmektedir. Yine aynı dönemi; akıl ve imgelem gücü, çeşitli bilimsel çalışmalar ve sanatsal yaratıcılık alanlarında birçok yeniliğin yaşandığı bir akıl çağı olarak da tanımlamak mümkündür. Barok dönem, Avrupa'nın Katolik ve Protestanlar arasında bölündüğü, sömürgelerin yağmalanmasıyla Avrupa kıtasında imparatorlukların güçlendiği, merkeziyetçi yapıya sahip olan mutlak monarşilerin hüküm sürdüğü bir dönem olarak değerlendirilebilir (Antmen, A. 2008).

Caravaggio, Rembrandt, Rubens ve Vermeer gibi önemli ressamların kurucuları ve öncüleri arasında yer aldığı Barok üsluplu resmin özellikleri, ilk başta kompozisyonun orantılı şekilde dağılmasıyla dikkat çekmektedir. Klasik üsluplu resmin özelliklerini ortadan kaldıran Barok üsluplu resimde, üçlü kompozisyon sistemi yerini dağınık kompozisyona bırakmaktadır. Piramidal kompozisyon olarak da bilinen üçlü kompozisyon, resimdeki betimlemeleri bir eşkenar üçgene yerleşecek şekilde resmeden kompozisyon olarak tanımlanmaktadır. Yetkin şekilde, İtalyan sanatçısı Raphaello tarafından kullanılmıştır.



Resim vii: Raffaello Sanzio, Madonna Sistina, 1512-14.





Resim viii: Titian, Flora. 1515/20 (Klasisizm) ve Johannes Vermeer, İnci Küpeli Kız, 1665 (Barok). Titian eserindeki kadında donuk ifade dikkat çekerken, Vermeer'in eserinde ise kadının şehvet ve özlem dolu bakışı görülüyor.



Resim ix: Rembrandt van Rijn, De Nachtwacht, 1642.

Dağınık kompozisyon ise betimlemelerin resimde serbest şekilde kullanıldığı kompozisyon türü olarak tanımlanabilir. Kademeli kompozisyon dağınık kompozisyon türüne örnek gösterilebilir. Aynı zamanda kapalı kompozisyon Barok üsluplu resimde yerini açık kompozisyona bırakmaktadır. Barok akımda resmin yüzeyi, ayrıntılı bir biçimde ele alınır, örneğin insan vücudunun anatomisi en ince ayrıntılarına kadar resme yansıtılır. Barok resimde klasik vücut kuruluşu yerini kas yığını insan tasvirlerine bırakmaktadır. Yine klasik üslubun durağan yüz ifadeleri, Barok üsluplu resimlerde yerini hislerini belli eden insan yüzlerine terk etmektedir. Yüzler ve diğer uzuvlar abartılı ve hisli duruşlarla resmedilir. Hareketleri abartılı ve sahte olan ayrıntılı insan topluluğu, yine oldukça süslü saraylar, dış ya da iç mekânlarda yansıtılmaktadır. Yine gerçek hayatın lüks düşkünlüğü, süsler, şatafat, ipekli kumaşlar, dans gibi şeyler Barok resimlerin konusu olmaktadır. Hayvani arzuların hüküm sürdüğü sahneler ortaya çıkmakta, günlük ve anlık

tür resimleri ilk kez sanat çevreleri tarafından itibar görmektedir. Aynı zamanda, ilk kez manzara resimleri tüm ayrıntılarıyla ve fon olmadan resimlerin konusunu oluşturmaya başlamaktadır.



Resim x: Peter Paul Rubens, Masumların Katili, 1636-1638.

Barok resimlerdeki hacim ise ışık-gölge yöntemiyle elde edilmektedir. Klasik üsluplu resimdeki ışık anlayışı ortadan kalkmaktadır. Barok üsluplu resmin özelliklerinden birisi de klasik resimde önemsenmeyen etin ten renginin ifade edilmeye başlanması ve şehvet içeren resimlerin ortaya çıkmasıdır. Bu akımda boyanın, gerçek modelin maddesini resmetmesi istenir ve bu bir sanat değeri olarak görülmektedir (İpşiroğlu, N. & İpşiroğlu M. 1977). Gerçeküstücülük akımında ise bu yöntemin tam tersine, sanatçının hayal gücü ve iç dünyasındaki devinimler etkili olmaktadır.



Resim xi: Poussin, "Arkadyalı Çobanlar", 1637-38.

2.2.3. NEOKLASİSİZM

Neoklasisizm 1750'li yıllara gelmeden ilk olarak İtalya'da ortaya çıkarak daha sonra sırasıyla Fransa, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde gelişme gösteren sanat akımıdır denilebilir. Avrupa sanatının Antik Yunan ve Roma kültürünü keşfetmesinin ardından bu kültürlere dayanarak kullanılan sanat üslubudur. 1750'li yıllarda Barok akımı ile Rokoko akımının sanat üsluplarının aşırılığını ve yapaylığını eleştiren sanat çevreleri, neoklasisizm akımını sözü edilen diğer akımlara karşı bir tepki şeklinde ortaya çıkarmıştır. Antik çağ dönemindeki sanat anlayışına dair bir hayranlık anlayışı şeklinde ortaya çıkan neoklasisizm akımı Antik Yunan ve Roma sanatının yeniden ilgi konusu olmasına ve araştırılmasına yol açmıştır (Lynton, N. 2009). Neoklasisizm akımının resim sanatı alanına ilk uyarlaması ise aynı zamanda akımın en önemli temsilcilerinden olan ressam Mengs'tir. Mengs'in 1752 yılında akımın merkezi olarak kabul edilen Roma şehrinde kurduğu atölye,

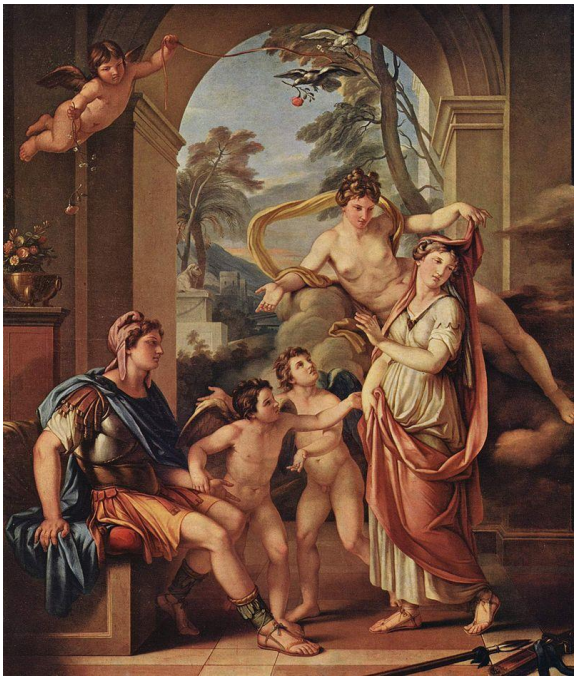
neoklasik üsluba ilişkin yeni düşüncelerin ortaya konulduğu bir tür uluslararası sanat merkezi haline gelmiştir. Bu merkezde faaliyet gösterenler Gavin Hamilton, Benjamin West, James Barry ve Adam Quotremèrede Quincy gibi sanatçılar olmuştur. Ancak Neoklasisizm akımının sanatçılardan çok yazarlar ve kuramcılar tarafından ortaya konulan belki de ilk sanat üslubu olduğunu belirtmek gerekmektedir.



Resim xii: Jacques-Louis David, Horatii'nin Yemini, 1784.



Resim xiii: Benjamin West, The Death Of Socrates, 1756.



Resim xiv: Gavin Hamilton, Venus giving Paris Helen as his wife, 1782–1784.

2.2.4. REALİZM

Realizm bir resim akımı olarak altın çağını 18. yüzyılda yaşamıştır. 18. yüzyıl Avrupa'sında bilimsel ve teknik gelişmelerin art arda yaşanarak dünyada önemli değişimlerin yaşanmasının ardından materyalizm ve pozitivizm gibi yaklaşımların egemen olduğu bir felsefi ve düşünsel ortam gelişmiştir. İşte Realizm, böyle bir dönemin sanat anlayışı olarak değerlendirilmektedir. Realizm, resim sanatında gerçeği olabildiğince iyi şekilde yansıtma anlayışına sahiptir. Etkileyici ve gerçekçi resimler yapmaya çalışan Realist ressamların istedikleri ise; kendi duygularını da içinde barındırabilecek, hem etkileyici, hem de gerçek resimler oluşturmaktır. Realizm üslubundaki en önemli ölçüt gerçekçilik yani gerçeğe yakınlıktır. Realizmde ki en zor nokta, gerçeğe yakın resim oluşturabilmektir (Şentürk, L. 2004). Dünyada Van Gogh, Rembrandt, Johannes; Türkiye'de ise Osman Hamdi Bey, Şeker Ahmet Paşa, Halil Paşa, Hoca Ali Rıza Bey, Hüseyin Zekai Paşa, Sami Yetik, Ruhi Arel, Avni Lifij, İbrahim Çallı, Namık İsmail, Şevket Dağ, Hikmet Onat, Mihri Müşfik, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Nazmi Ziya

Güran ve Nazlı Ecevit gibi ressamlar Realizm akımının temsilcileri arasında yer almaktadır.



Resim xv: Vicent Van Gogh, The Potato Eaters, 1885.



Resim xvi: Volga Kıyısında Burlaklar, 1844 doğumlu İlya Repin'in resmi.



Resim xvii: Johannes Vermeer, The Allegory of Painting, 1666



Resim xviii: Osman Hamdi Bey, Silah Taciri, 1908.

Realizm akımının Rus temsilcilerinden İlya Repin, resim anlayışını şöyle açıklamaktadır: "Benim işim dolaylı anlatım olamaz. Gözü okşayan halılar boyamak, danteller örmek, modayı izlemek, Yani Tanrı'nın armağanını tersyüz etmek. Zeitgeist'a – zamanın ruhuna- boyun eğmek… bana uymaz. Ben 60'ların insanıyım. Benim için Gogol'ün, Belinski'nin, Turgenyev'in, Tolstoy'un idealleri hala yaşıyor. Mütevazı çabam, var gücümle düşüncelerimi gerçeğe yaklaştırmaktır: Çevremdeki yaşam beni olağanüstü etkiliyor ve huzursuz kılıyor, adeta kendiliğinden tuvale akıyor. Gerçeklik öyle acımasız ki, oturup nakış motifleriyle vakti geçirmeye vicdanım elvermez- en iyisi bu işi iyi yetişmiş soylu hanımefendilere bırakalım." (Birsel, S. 1967). Realizm akımının etkili olduğu Rus resim sanatında İlya Repin'in yanı sıra, Çarlık dönemi ressamlarından Vasili Surikov, Viktor Vasnetsov ve İvan Şişkin ile Sovyetler Birliği dönemi ressamlarından Gavriil Gorelov öne çıkmaktadır.



Resim xix: Nikolai Yaroshenko'nun, Salıncakta adlı resmi

Büyükdüvenci, (1989) realist sanatçılar için gözlem ve tasvirin çok önemli olduğunun altını çizmektedir. Realistlere göre evren bir illüzyondan ibaret değil, somut şekilde var olan bir gerçeklik olarak kabul edilmektedir. Düşünsel altyapısını bunun gibi cümlelerle ifade eden realist ressamlar, çalışmalarında de gerçek hayatta var olan sorunları, tartışmaları, yaşananları, manzaraları resmetmektedir.



Resim xx: Vincent Van Gogh, Arles Köprüsü, 1888.

Realistlerin gözlem ve tasvirlerini tuvale yansıtmaları, basit bir kopya işleminden ibaret olarak düşünmek yanlıştır. Realistler, objeleri gerçeğe en yakın şekilde resmetmek amacındadırlar. Gerçeği daha iyi anlatabilmek için, kişilerin psikolojik durumlarını ve onların kişiliğini etkileyen çevreyi en iyi şekilde resmetmek için uğraşırlar. Bu da realist üslubu kullanan ressamları, salt çevresel faktörlere ilişkin gözlemlerini resmetmek yoluna itmektedir (Kabaklı, 1994). Realist ressamların ürettiği eserler üzerinde çevresel faktörler, sosyal olay ve olgular, iklim gibi bir takım unsurların doğrudan etkili olduğu söylenebilir. Realistlerin olağanüstü durumlar, kişiler, olaylar ve eserlere yer vermediklerini de belirtmek gerekmektedir. Ressamların seçimleri genelde günlük yaşamdaki basit konulardır. Nedensellik ilkesi realist sanatçıların işlediği konularda temel ilke olduğu için bu akımın anlayışı olağandışılığa, sürpriz ve tesadüflere olanak tanımamaktadır.



Resim xxi: Vincent Van Gogh, The Night Cafe, 1888.

2.2.5. EMPRESYONİZM

Empresyonizm, ya da Türkçe adıyla "İzlenimcilik", 19. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan ve başta resim olmak üzere tüm sanat dallarını yakından etkileyen bir sanat akımıdır. Empresyonizm'i diğer sanat akımlarından ayırt eden en önemli özelliği, resmin konusunu oluşturan doğadaki çeşitli unsurların, sanatçıda oluşturmuş olduğu izlenimleri ve duygusal etkileri resme yansıtmasıdır. Empresyonizm akımına bağlı sanatçılar, doğayı realizmde olduğu gibi gerçeğe en yakın haliyle değil, nesnelerin kendilerinde yarattığı izlenimle resme yansıtma yolunu seçmişlerdir (Ayaydın, A. 2015).

Empresyonizmin resimdeki yansıması, ışık ve renklerden kaynaklı bazı görsel izlenimleri resimde yansıtmayı hedeflemektedir. Resmin konusunu oluşturan şey olaylar veya kişilerden çok, ışığın yarattığı anlık özgünlüğün, sanatçı üzerinde yarattığı izlenim ve hisler olarak kabul edilmektedir. Empresyonizm akımının öncü isimleri ise Claude Monet, Camile Pissarro, Velazquez, Goya, Turner ve Delacroix olmuştur. Bu akımı savunan sanatçılara göre resimde, realizmin aksine doğrudan doğruya gerçekler değil, ‘‘kendi gerçeğini’’, gören sanatçıda uyandırmış olduğu çeşitli duygu ve düşünceler dikkate alınmalıdır. Empresyonistler, resimde gerçeklik ve nesnellik olgularını ikinci plana atarak, sanatçının kişisel yorum, duygu ve izlenimlerini öne almayı tercih etmektedirler (Serullaz, M. 1991).

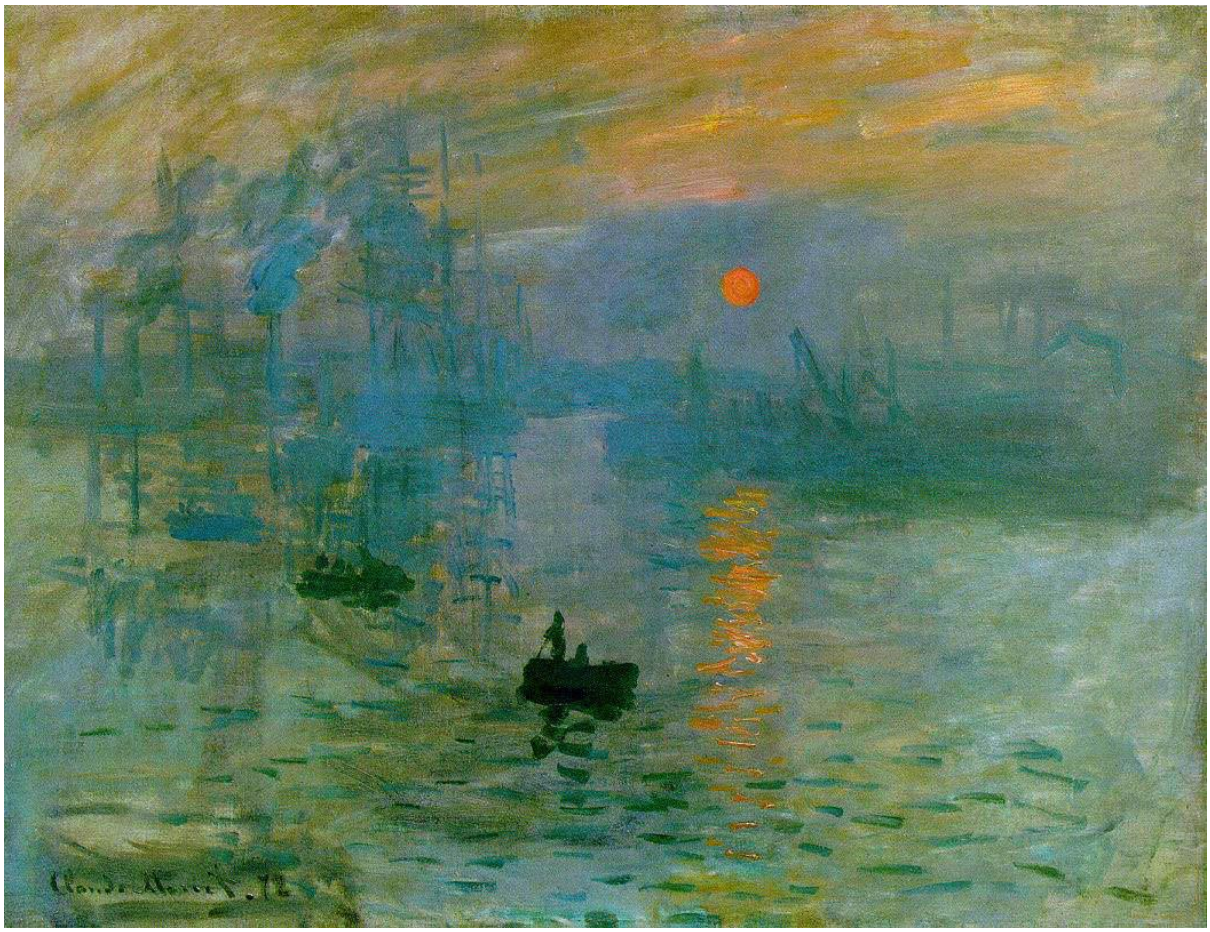


Resim xxii: Claude Monet, The Bridge at Argenteuil, 1874.



Resim xxiii: Camille Pissarro, Paisaje tropical con casas rurales y palmeras, 1853.

Empresyonizm akımına göre sanatçının ortaya koyduğu eserde, yorum ve izlenimlere yer verileceği için, meydana getirilen eser, ressamın kişiliğine dair önemli doneler taşımaktadır (Wasserman, B. 1970). Empresyonizm, bu genel özellikleri dışında sanat tarihi açısından önemli bir özelliğe sahiptir. Empresyonizm akımı, devamında ortaya çıkan sanat akımlarının tamamına yakınıyla etkileşime girmesiyle diğer sanat akımlarından farklılık göstermektedir. Monet'in "İzlenim, Gündoğumu" isimli ünlü resminden sonra bir akım olarak ortaya çıkan ve orijinal adı "*Empression, sunrise*" olan eser bir zaman sonra sergiye katılan tüm resimleri betimlemek için kullanılan bir kavram haline gelmiştir. (Ayaydın, A. 2015).



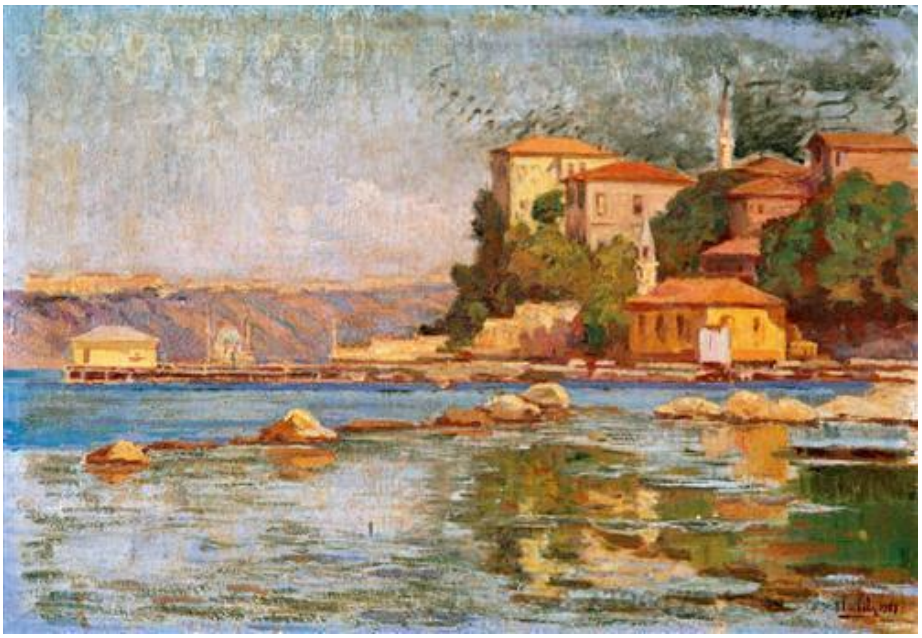
Resim xxiv: Claude Monet, Empression, Sunrise, 1872-73

Empresyonist akımın ortaya çıkmasında önemli olaylardan biri de empresyonist sanatçıların 1874 yılında açılan ve "Reddedilenler Sergisi veya Reddedilenler" adını taşıyan sergiye katılmalarıdır. Bu sergi Fransa'da faaliyet gösteren Paris Salonu adlı ünlü sanat merkezinin jürisi tarafından kabul edilmemiş sanatçıların eserlerinin sergilendiği bir sergi salonu olarak tanınmaktaydı. 1874 yılında Paris Salonu jürisi çok fazla sayıda eseri geri çevirince ressamlar bu jüriyi protesto etti ve Napolyon bu sanatçıların resimlerini başka bir salonda sergilemesine izin verdi. Empresyonizmin çekirdek kadrosu olarak kabul edilen ressamlar, 1874'te açtıkları ilk serginin ardından 1886 yılına kadar 7 sergi daha açmıştır. Bu dönemden sonra empresyonizm akımı ilk olarak Avrupa kıtasına daha sonra da dünyaya yayılmıştır. Ortaya çıktığı ilk dönemlerde sıra dışı bir akım olarak görülen

empresyonizm, zamanla tüm sanatçıların bir şekilde kendi çalışmalarına yansıttığı ve etkileri gözle görülür durumda olan bir sanat akımına dönüştü (Barasch, M. 1998).



Resim xxv: Pierre-Auguste Renoir, Le Déjeuner des canotiers, 1880.



Resim xxvi: Ressam Halil Paşa, Salacak, 1928.

2.2.6. POST EMPRESYONİZM

“Post Empresyonizm”, ya da Türkçe adıyla “Art İzlenimcilik” akımı, Fransa’da, Empresyonizm akımının katı kurallarına tepki olarak 19. yüzyılın son çeyreğinde doğmuştur. Post Empresyonizmin temsilcileri olan sanatçıların tamamına yakını, sanat yaşamlarının ilk dönemlerinde Empresyonizm akımına bağlı eserler vermişlerdir. Ancak sonraki dönemlerde Empresyonizm akımının sınırlamalarını aşarak kendi kişisel özelliklerini sanat eserlerine yansıtmak isteyen sanatçılar Post Empresyonist akımın temellerini atmışlardır. Zamanla bu kişisel anlatım, Empresyonist ressamların resimlerine yansıyarak Post Empresyonizme giden yolu açmıştır. Empresyonizm akımında kullanılan canlı ve parlak renklerin yanı sıra, geleneksel konuların dışına çıkan anlayışı da Empresyonist sanatçıları etkilemeyi sürdürdü. Akımın önemli temsilcileri arasında Paul Cezanne, Vincent van Gogh, Paul Signac, Paul Gauguin, Georges Seurat, ve Henri de Toulouse-Lautrec bulunmaktadır. Post Empresyonizm akımı, daha sonra Fovizm ve Kübizm akımlarına da öncülük etmiştir (Satır, 2013).



Resim xxvii: Paul Cezanne, Mont Sainte-Victoire, 1904.

2.2.7. PUANTİLİZM

Puantilizm (noktacılık) akımı, 19. yüzyılın sonlarına doğru Post Empresyonist ressamlar tarafından ortaya konulan bir resim yapma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Puantilizm akımında, resmin kullanılan renklerin küçük noktalar halinde boyanarak oluşturulması yöntemi kullanılmaktadır. Puantilizm akımı, gözün, yan yana durmakta olan küçük renk noktalarını bir bütün resim halinde görmesi prensibine dayanmaktadır. Beyin, noktalar halinde yan yana gelen renkleri otomatik olarak bir karışım halinde algılamaktadır. Bu yöntemi rahatlıkla kullanabilmek, renk teorisi alanında iyi bir eğitim almış olmayı gerektirmektedir. Akıma adını veren ise, söz konusu teknikle alay etmek isteyen sanat eleştirmenleridir. Resimde puantilizm akımına bağlı eserler veren sanatçılar arasında Georges Seurat, Camille Pissarro, Henri-Edmond Cross ve Paul Signac bulunmaktadır.

Empresyonistlerin 1886'da açtıkları bir sergide Seurat ve Signac gibi sanatçılar eserleriyle empresyonist akımdan ayrıldıklarını ilan etmişlerdir. Signac, Seurat ve Pisarro gibi ressamlar resmin izlenimlerin aktarılmasından ziyade, fizik kurallarına bağlılıktan kopmadan, bilime ve mantığa dayanması gerektiğini savunmuşlardır. Bu üç sanatçı bir süre sonra da Post Emresyonistler adıyla kendi manifestolarını açıklamışlardır. Post Empresyonist sanatçılar, renklerin fırçayla tuvale sürülmesi esnasında parlaklık ve doygunluklarını kaybettiklerini belirterek, bu özellikleri korumak için farklı bir yöntem uygulamaya başlamışlardır. Post Empresyonistler, Empresyonistlerin küçültmüş olduğu fırça vuruşlarını daha da küçük noktalara kadar taşımışlardır, ana renkleri küçük noktalar şeklinde yan yana koyarak ara renkleri de elde etmişlerdir (Read, 1960).

2.2.8. FOVİZM

1905 yılında Fransa'da Matisse, Derain, Marguet, Derain, Camoin, Manguin, Valtat, Puy, Roault ve Friesz'in birlikte düzenlediği resim sergisini gezen eleştirmenler, renklerin şiddetli ve cesur kullanımı üzerine şaşkınlığa uğramış ve sergi hakkındaki değerlendirmesinde Fransızca'da "vahşi hayvanlar" anlamına gelen "fauve" sözcüğünü kullanmıştır (Klein, 2001). O tarihten itibaren Fovizm olarak adlandırılan akımın önemli temsilcileri Henri Matisse, Albert Marquet, Othon Friesz, Andre Derain, Raoul Dufy, Van Dongen, Henri Charles, Georges Rouault, Charles Camoin, Maurice de Vlaminck, Henri Manguin ve Jean Puy olarak bilinmektedir (Kınay, 1993).

Fovizm akımı bir sanatsal doktrinden daha çok, sıkı dostluk bağları üzerine kurulu bir sanat akımı olarak bilinmektedir. Fovistler, resimlerinde anlatmak istedikleri her şeyi renklerin düzenlemesiyle anlatmak yolunu seçmişlerdir (Seçer, 2009). Fovistler, bir resmi oluşturan ana öğenin, rengin gücü olduğunu savunmaktadırlar. Saf renkler ve kaba fırça darbeleriyle renk alanları yaratmışlar ve şekilleri geniş kontur çizgileriyle sınırlandırarak

en basit ifadelere indirgemişlerdir. Onlara göre resim, doğa ve aynanın gösterdiğinden farklı bir şeydir. Fovistlerin kontur çizgilerinde ağırlıklı olarak kullandıkları renk ise siyahtır. Siyah renk, Fovistler tarafından ışığın yerine kullanılmaktadır (Aykut, 1973).



Resim xxviii: Henri Matisse: Still Life with Magnolia – 1941.

2.2.9. KÜBİZM

Kübizm sanat akımlarının ard arda ortaya çıktığı ve sanatsal yaşamın çok hareketli olduğu 20. yüzyılın başında ortaya çıkmış bir sanat akımıdır. Bu dönemde geleneksel sanat yöntemlerine karşı çıkan ressamlar, çok sayıda yeni akım ortaya koymuşlar ve sanatçılar dar bir çevreye bağımlı kalmadan bu akımlar kapsamında eserler vermişlerdir. Kimi kısa, kimi de uzun ömürlü olan sanat akımlarının ortak noktası ise gerçeğin birebir taklidine karşı çıkmalarıdır (Oskay, 2003). İzlenimciliğin reddedilmesi ve gerçekçiliğe karşı sanatçılar tarafından takınılan bu tavır, bazı eleştirmenler tarafından yüzyılın en büyük

tepkisel hareketi olarak tanımlanmaktadır (Hauser, 2006). Kübizm, çağdaşı olan sanat akımları içerisinde biçim diline yeni bir yaklaşım getiren tek sanat akımı olarak değerlendirilmektedir.

Oskay (2003), Kübizm dışındaki sanat akımlarının renk ve konularda değişiklikler yaptıklarını ancak biçim dilinde Cezanne'nın öncü olduğu bir değişiklik ortaya koymadıklarını belirtmektedir. Kübizm akımı adını, 1908 yılında Sonbahar Salonu'nda yapılan bir sergiden almaktadır. Kurucuları Picasso ve Braque olan akım, nesnelerin parçalara ayrılması ve farklı bir yorumla tekrar bir araya getirilmesi esasına dayanmaktadır. Kübizm, bu yanıyla felsefedeki yapısöküm ve yapıbozumculuk yöntemlerini çağrıştırmaktadır. İki döneme ayrılan Kübizm akımının ilk dönemi 1908-12 yılları arasını kapsayan ve analitik ya da çözümsel dönem olarak adlandırılan dönemdir. İkinci dönem ise 1912 ile 1914 yılları arasını kapsamakta ve sentetik ya da bireşimsel dönem olarak anılmaktadır. Birinci dönemde Kübist resme plastik bir eleman olanak harf ve sayılar girmiştir. Bu dönemde Kübist ressamlar, yağlı boyaya kum karıştırarak, resme maddesel bir boyut kazandırmışlardır. Aynı zamanda resme eş zamanlılık kavramı girmiş ve bu durum resimlerde yer almıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak resimler, tek bir perspektiften değil, iki ayrı perspektiften verilmeye başlanmıştır ve iki boyutlu olarak değil, üç boyutlu olarak yapılmaya başlanmıştır. İlk dönemde doğadan hareket eden akıma bağlı sanatçılar ikinci dönemde ise doğadan bağımsız olan ve tamamen düşünsel öğelerin sentezinin yapıldığı bir yönteme sahip olmuşlardır. Ancak Sentetik Kübizm döneminde de doğal nesnelere olan ilgi sona ermemiştir (Berger, 1989).

Sentetik Kübizm döneminde Picasso ve Braque gibi sanatçılar, farklı malzemeleri resimde kullanmışlar; bunun bir sonucu olarak muşamba, gazete ve duvar kağıdı gibi malzemeler resme girmiştir. Örneğin resmedilen duvarlarda boya yerine duvar kağıdı kullanmak gibi yöntemler geliştirilmiştir. Bu da resmi bir taklit değil, üretilen bir maddeye çevirmiştir. Bu da Kübizm'de kolaj tekniğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Oskay, 2003). Kübist akıma bağlı olarak eser veren sanatçılar Pablo Picasso, Juan Gris, Georges

Braque, Albert Gleizes, Fernand Leger, Roger de la Fresnaye ve Andre Lhote olarak sıralanabilir.



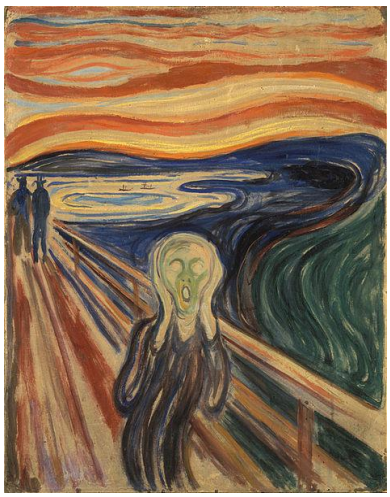
Resim xxix: Pablo Picasso, Kemanlı Ölüdoğa, New York, 1912

2.2.10. EKSPRESYONİZM

Ekspresyonizm, ya da Dışavurumculuk, 20. yüzyılın başında Almanya'da ortaya çıkarak yaklaşık 30 yıl boyunca sanatçılar üzerinde etkili olan sanat akımıdır. Resim sanatıyla ortaya çıkan Ekspresyonizm sözcüğünü ilk kullanan ise Alman yazar Kurt Hiller olmuştur. 1911 yılındaki bir yazısında Hiller, "modern" anlamında Ekspresyonizm'i kullanmıştır. Ekspresyonizm, modern sanat akımı olarak, sanayileşmenin, kırsal kesimlerden kentlere göç olgusunun, sermayenin ve rekabetin getirdiği acılı ama dinamik ortamın yani kapitalizmin sonuçlarının bir ürünüdür denilebilir. Ekspresyonizm akımı,

sanatçının hızlı şekilde ortaya çıkan toplumsal değişimlerin karşısında, tanımlayamadığı ama, şiddetle hissettiği yeni duygularını yansıtma isteğini ifade etmektedir. Hedefi belli olmayan bir başkaldırıyı, bir çırpınışı veya bir tepkiyi içermektedir yorumu yapılabilir. Ekspresyonistler, 20. yüzyılın başında geçerli olan kapitalizm, komünizm ve faşizm gibi ideolojilerin karşısına bir bakıma anarşizmle çıkmakta ve her şeyi reddetmektedir (Giderer, 1999)

Ekspresyonistlerin bu tavrının 20. yüzyılın ilk çeyreğinde özellikle Avrupa'da yaşanan kaotik ortamı yansıttığı söylenebilir. Dönemin Almanya'sında pozitivizm, naturalizm ve empresyonizm gibi akımlara tepki olarak ortaya çıkan Ekspresyonizm, geçen yüzyılın gerçekçilik ve idealizmine karşı anti-natüralist öznelliğe dayanır (Költsch, 1989). Kuzey Almanya, Cermen halk sanatı ve kabile sanatları da Ekspresyonizmin kaynaklar arasında yer almaktadır. Ekspresyonist akım, sanatçıların duygu ve iç dünyalarındaki tepkileri renkler, çizgiler, düzlemler ve kütleler aracılığıyla dışa vurması olarak tanımlanabilir. Sanatçı, bu amaca uygun hareket edebilmek amacıyla resimde alışılagelmiş kural ve kalıpların dışına çıkarak ve gerçeğin biçimini bozmak yöntemini kullanmış ve öznel duygulara dayanmıştır (Richard, 1984). Ekspresyonist ressamlar arasında Kirchner, James Ensor, Edward Munch, ve Oscar Kokoschka isimleri sayılabilir.



Resim xxx: Edvard Munch, Çığlık, 1910.

2.2.11. SEMBOLİZM

Sembolizm akımını, sanatta bugünkü anlamıyla ilk kez S. Mallarme, *Sembolizm* (1886) başlıklı makalesinde tanımlayarak, şekillendirmiştir. Mallarme, Alman düşünür Hegel ve Fichte'nin estetik anlayışından hareketle gerçek varlıkların fikirler olduğunu, maddi dünyanın bütün şekillerinin ise, fikirlerin birer sembolünden ibaret olduğunu belirtmektedir (Alkan, E., 1985) Sembolizm akımından etkilenen ressamlar, sanatın asıl amacının, düşüncelerin dünyasını eserlerde yansıtmak olduğunu savunmaktadır. Felsefi kökeni idealizme, yani Antik Yunan düşünürü Platon'a kadar dayanan sembolizme göre gerçeklik saklı olandadır. Görünen dünya hayali olarak kabul edilmektedir. Sembolizm akımı Platon'un görüngüler dünyasını bir fikre, fikri de imgeye dönüştürmektedir. Bu dönüştürme, imgedeki fikrin her zaman sonsuzcasına etkili ve erişilmez kalmasını amaçlamaktadır (Eco, U. 1998).



Resim xxxi: William Blake, Adem ile Havva, Habil'in Cesedini Buluyor, 1825.

1860-1870 yılları arasında gelişen sembolizm akımı, o dönemde etkili olan maddeci ve pozitivist felsefeye karşı çıkan bir entellektüel harekettir. Resimde sembolizm anlayışı da bu durumun görsel alandaki yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Sembolizm, ard arda ortaya çıkan bilimsel ve teknik gelişmelerle maddeci bir anlayışa sahip olan Avrupa toplumunun bu anlamdaki değişimine tepki koymak amacıyla ortaya çıkmıştır. Sembolist ressamların Avrupa'da o güne kadar fazla değinilmeyen dinler, fantastik konular, büyüler, Batınilik inancı, uyku ve ölüm gibi metafizik yanı ağır basan konulara eğildiğini belirtmek gerekmektedir. Empresyonizmden farklı olarak sembolizm akımı, maddeye değil de düşüncelere önem vermiştir. Goya, William Blake, sembolizm akımının resimdeki öncüleri olarak belirtilebilir. Ferdinand Hodler ve Gustave Klimt gibi isimler bu akımın başlıca temsilcileri olmuşlardır. 20. yüzyılın ilk yarısında unutulan olan sembolizm akımı, 1920'lerin başında Breton ve sürrealistler tarafından yeniden keşfedilmiştir.

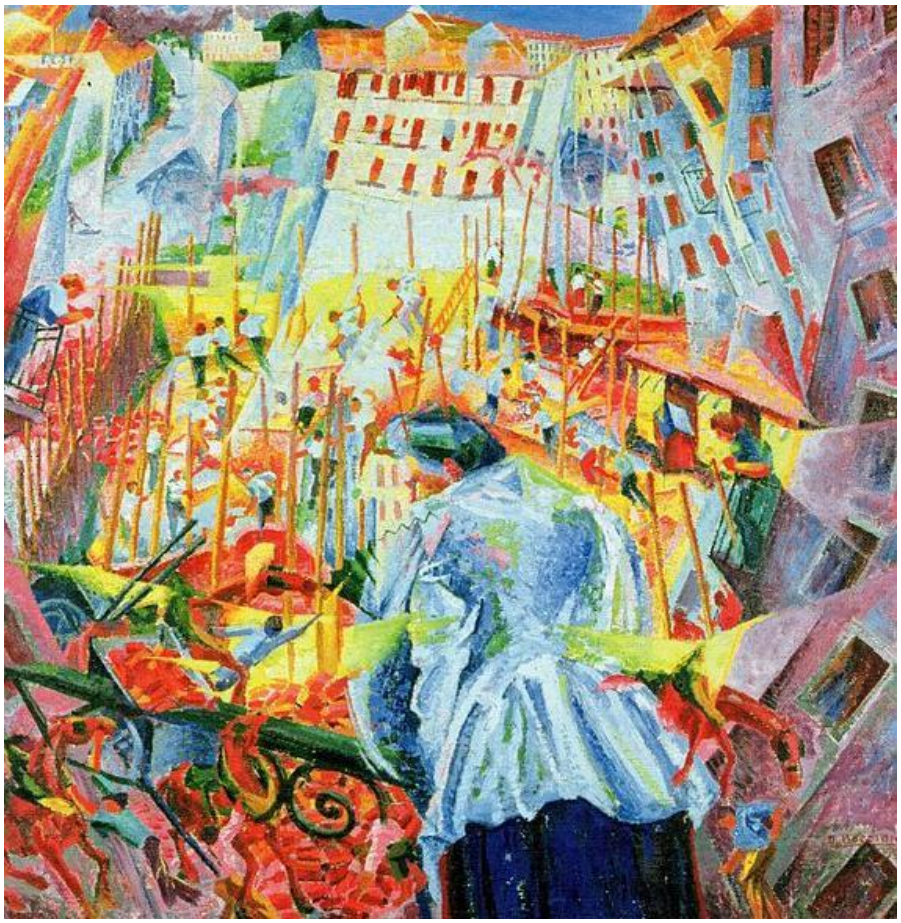


Resim xxxii: Arnold Böcklin, Die Toteninsel, 1883.

2.2.12. FÜTÜRİZM

Fütürizm akımı, sanayileşmeyle birlikte gelen teknoloji çağına giriş yapmakta geç kalan İtalyanlar'ın sanatta ilerici bir biçim arayışının ifadesi olarak ortaya çıkan avangart bir yaklaşımın ürünüdür. Fütürizm, sözcük anlamı olarak gelecekçilik demektir ve akımın merkezi İtalya'nın Milano şehri olarak kabul edilmektedir. 19. yüzyılda siyasi birliğini henüz yeni tamamlayan ve bir tarım ülkesi olan İtalya'da, Sanayi Devrimi etkisini 1850'lerdeki demiryolu inşası ve 1900'lerin başında Milano ve Torino'nun sanayi şehirleri olarak kurulmasıyla göstermiştir. Feodal toplumdan sanayi toplumuna geçiş aşamasını başlatan bu gelişme, geleneksel değerlerin yok edilmesi ve yeni kültürlerin yüceltilmesi sonuçlarını doğurmuştur (Karabıyık, A. 2009).

İtalya sanayi devrimine ilk adımlarını atarken, bu ortamda, ülkenin geri kalmışlığı sanayi ve modernleşmeyle aşacağına inanan ve geleceğin sanatını yapma iddiasında olan Fütüristler ortaya çıkmıştır. Ani değişimlere yol açan bu sürecin bir parçası olarak, eski feodal değerleri yok ederek yeni koşulları yüceltme anlayışını savunan Fütürizm akımı, gelenekselleşen tüm kurumlara, özellikle de müze ve akademilere, eski Roma'yı yücelten tüm geleneksel kurumlara karşı başkaldırı hareketi şeklinde bir tavır ortaya koymuştur (Adam, M. 1997).



Resim xxxiii: Umberto Boccioni, A Strada Entra nella casa, 1911.

Fütürizm, bir sanat akımı olarak yıkıcı bir tavır içermekte ve siyasal eğilimi belirginleşmiş olan bir akım şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Mussolini'nin Faşist

yönetimine eğilim gösteren Fütüristlerde, hız, güçlülük, büyüklük, emperyalizm ve dışa açılma gibi kavramlar gündeme gelmektedir. Kaplanoğlu'na göre (2008) Fütürizm akımının felsefi olarak Friedrich Nietzsche tarafından ortaya atılan ahlaksız üstinsan, iktidar hakkındaki irade görüşleri ve "Tehlikeli yaşa" sözünden esinlenmiştir denilebilir. Ayrıca Bergson'un zaman anlayışı ile yine onun yaşamlı atılım kavramına ve Sorel'in zorlu güç teorisi ve doğrudan hareket anlayışına dayanmaktadır. Nietzche, Bergson ve Sorel'in düşünceleri, aynı zamanda, emperyalist özellikler içeren Mussolini faşizmi tarafından da benimsenmiştir. Bu nedenle Fütürizm akımı, İtalyan Faşist Partisi'nin sanat anlayışı olarak ilan edilmiştir. Faşizmin ideolojik temellerini kabul etmesi ve İtalyan Faşist Partisi'nin sanatı olarak tanınması, Fütürizm akımının Avrupa kıtasında önemini yitirmesine neden olmuştur (Turani, A. 2007).



Resim xxxiv: Gino Severini, La danse du pan pan au monico, 1911.

Fütürist akıma bağlı sanatçılar, 20. yüzyılın tanıkları olarak, yeni çağın hız, değişkenlik ve gelişiminin sonuçlarını, her açıdan şiddetle duyumsamaktadır. Döneminde çığır açan teknolojik gelişmelerin etkilerini önceden gören ve çağdaş hayatın toplumsal olaylar konusundaki alternatiflerini görmekte olan Fütüristler, bu yeni yaşamı savunmaktadır (Külahoğlu, C. 1985).

Geleneksel feodal yaşamı reddeden ve bilimsel-teknolojik gelişimlere hayran olan Fütüristler için teknolojik ürünler olan çeşitli makinelerin parıltıları, ritmik hareketleri ve geometrik biçimleri sanatsal olarak esin kaynağı haline gelmektedir. Fütüristlere göre rasyonel ve fonksiyonel bir varlık olarak kabul edilen makineler ile insanları karşıtlık durumundan koparıp, bu iki varlık arasında bir uzlaşma ve uyum sağlanması gerekmektedir. Bunun en önemli yolu ise makineleri estetize etmek ve biçimsel varlığını insan duyarlılığına dokunur hale getirmektedir. Fütüristler ele aldıkları nesneleri ölçülü ve tutarlı ilişkiler bütünü halinde betimleme yolunu seçmişlerdir (Ulusoy, M. D. 2005).



Resim xxxv: Umberto Boccioni, Tiyatro'dan Çıkış, 1911.

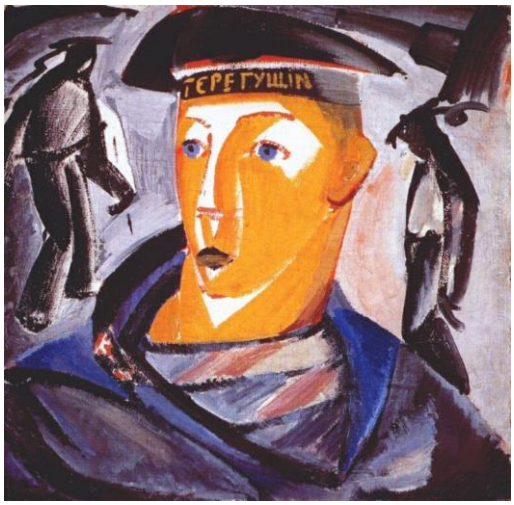
Tarihsel süreç olarak Fütürizm akımı iki evrede incelenebilir. Birinci evre akımın ortaya konulduğu 1909 yılından Boccioni'nin ölümüne (1916) dek sürmektedir. İkinci evre ise Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Benito Mussolini'nin faşist yönetiminin iktidara geldiği sırada Filippo Tommaso Marinetti'nin (1876–1944) bu akımı canlandırma çabalarını kapsamaktadır. 20. yüzyıl sanat anlayışı üzerinde kalıcı ve çok güçlü etkiler bırakmış olan birinci evreyi, kavramsal ve teknik olarak gelişme ve genişleme süreci olarak da değerlendirmek mümkündür. Fütürizmin bu ilk döneminde hareket ile değişim kavramlarının ele alındığı duygusal anlatıma sahip resimlere rastlanmaktadır. Özellikle şehir yaşamının işlenmekte olduğu bu döneme ait resimlerde halkın kitlesel duygularıyla hareketlerine yer verilmiştir (Ulusoy, 2005).

Umberto Boccioni, Filippo Thomas Marinetti, Luigi Russolo, Carlo Carra, Giacomo Balla ve Gino Severini, Fütürizm akımına bağlı olduklarını açıklayan ressamlar arasında yer almaktadır. Fütürizm, ideolojik kökenleri açısından tartışma yarattıysa da 18. yüzyıldan, 20. yüzyılın başına kadar durgunluk dönemine girmiş bulunan İtalyan sanatının durumunu incelemişler ve daha sonra İtalyan sanatını dinamik bir akım aracılığıyla canlandırmak istemişlerdir. Fütüristler, bu yolla, İtalyan sanatının Batı dünyası içinde kaybettiği itibarını yeniden kazandırmayı amaçlamışlardır ve bu yoldaki düşüncelerini, 1910 yılının Şubat ayında, Gelecekçi Ressamlar adlı bildiride açıklamışlardır. İtalyan sanatçıları, salt özgünlüğe çağıran ve taklidin her türlüsünden uzak durulmasını salık veren ilk bildirgenin ardından 1910 yılı Nisan ayında Gelecekçi Resim, Teknik Bildirge adlı ikinci bir bildirgeyi açıklamıştır (Güvemli, 2005).

2.2.13. KONSTRÜKTİVİZM

Konstrüktivizm, 20. yüzyılın ilk yirmi yılı içerisinde aktif olan önemli bir sanat akımı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu hareket, Rusya'da ortaya çıkmış ve 1917 Bolşevik

Devrimi'nin ardından etkinliğini artırmıştır. Dünyada daha önceden var olmakla birlikte ilk kez Rusya'da iktidara gelen sosyalistler, sanatçıların da mühendis ya da bilim insanı olduğunu kabul eden Konstrüktivizm akımına yakın olmuşlardır. Konstrüktivistler, Rusya'da yeni kurulan sosyalist düzenin aynı zamanda sanat bakımından da yepyeni kurallar bütününe ihtiyaç duyduğuna inanmaktadırlar. Burjuva önyargısı olarak değerlendirdikleri sanat akımlarına sert bir dille karşı çıkan Konstrüktivistler, sanat için sanat anlayışına da, gerçeğin yorumuna ve tasvir edilmesine de karşı çıkmışlardır. Konstrüktivistler, materyalist tavırlarını, yeni bilimsel biçimler ortaya koyarak toplumsal bakımdan faydalı ve kullanılabilir şeylerin, bu biçimlerin kaynağı haline geldiğini ifade etmektedirler.



Resim xxxvi: Vladimir Tatlin, Marinaio, 1911.

Toplum ile sanatı bütünleştirme çabasında olan Konstrüktivistler 20. yüzyılın değişmekte olan şartlarına uygun bir estetik anlayışı yaratmak istemişlerdir. Vladimir Tatlin, ve Alexander Rodehenko, Konstrüktivizm akımının önemli sanatçıları arasında yer almaktadır.



Resim xxxvii: El Lissitzky, Beyaz Çemberi Kızıl Kamayla Yar, 1919.

Konstrüktivizm, Bolşevik Devrimi'yle kurulan dünyanın ilk sosyalist devleti olan Sovyetler Birliği'nde yeni sistemin ihtiyaç duyacağı sanatsal yapıyı ortaya koymak için oluşturulan bir sanat akımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Konstrüktivizmin temellerinin, kurucularından Vladimir Tatlin'in Pablo Picasso'yu ziyaretiyle başladığı bilinmektedir. Konstrüktivist sanatçılar, fabrikalarda işçilerin çalıştığı araçlarla onları özdeşleştiren sanat eserleri ortaya koymuşlardır. Bu çalışma tarzının işçi sınıfıyla aralarındaki bağı kuvvetlendirdiğini savunan konstrüktivistler, 1919 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin desteğini almış ve sosyalist sistemin, sanat ihtiyacını karşılar hale gelmiştir. Konstrüktivizm akımı, soyutlama yönteminin bir başka aşaması olarak değerlendirilmektedir. Akım, Bolşevik Devrimi'ni meydana getiren sosyalist ideolojinin halkta vücut bulması için bir köprü görevi görmektedir (Ayyıldız A., 2015).



Resim xxxviii: Aleksandr Rodchenko, Leningrad Devlet Yayınevi için poster tasarımı, 1924.

2.2.14. SUPREMATİZM

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğini kapsayan dönem, sanatsal değişimlerin ve yeni oluşumların art arda ortaya çıktığı ve baş döndürücü hıza ulaştığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir. Büyük savaşların yaşandığı ve yeni ideolojilerin tarih sahnesine çıktığı söz konusu dönemin, sanat dünyasında da yeni ve özgür girişimlerin rahatça atılabilmesine zemin sağlamıştır (Satır ve Kayserili, 2013). On dokuzuncu yüzyıla damgasını vuran katı pozitivist yaklaşımların etkisinin ardından yirminci yüzyılın başlarında resim, nesnellikten ilgisini koparmaya başlamıştır. Bu dönemde sanat, yaratma özgürlüğüne tam olarak kavuşmuş ve bakış açısını genişletmiştir. Bu dönemdeki geometrik soyutlama yönteminden beslenerek Süprematizm akımı ortaya çıkmıştır. Nesnelerin ressam tarafından çözümlenme yoluyla parçalara ayrılması ve söz konusu parçaların geometrik yorumlarla tekrar birleştirilmesi ilkesi Süprematizmin temel ilkeleri arasında yer almaktadır. Süprematizmin

temel yöntemi, doğadaki çeşitli biçimlerden ziyade, sadece temel geometri biçimlerinin bir araya getirilmesinden ibarettir (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997).



Resim xxxix: Kazimir Malevich, Morning in the Village after Snowstorm, 1912.

Süprematizm, bireysel bir tavrı benimsemesi açısından Konstrüktivist anlayıştan farklılık göstermektedir. Konstrüktivistler sanatın faydacı ve örgütleyici yanını savunmalarıyla dikkat çekerken, Süprematizm ise hür bir sanatçı anlayışına vurgu yapmaktadır. Süprematizm akımının özünde soyut ve geometrik anlayış benimsenmektedir. Açılar, çemberler, kareler, dikdörtgenler ve haçlar; Süprematizm akımında kullanılmış başlıca şekiller olarak göze çarpmaktadır. Süprematizm akımına göre, nesnel dünyanın görsel olguları, tek başına anlamsız kalmaktadır. Süprematizmde hislerin önemine vurgu yapılmaktadır ve sanat eserinin ortaya konulduğu çevreden farklılık gösterdiği kabul edilmektedir. Süprematizm akımında, temsil edilmeye uygun nesne ve olgular, hislerin en kapsamlı durumdaki ifadesi biçimini yansıtmakta olan ve nesnelerin bilindik görüntüsünü göz ardı edenleridir (Malevich, 2013).

Süprematizm akımında nesnelerin yanı sıra figürler, natürmortlar, mekan algısı ve ışık gibi öğelerden de bahsedilmemektedir. Bu nedenle Süprematizm, hikayecilikten de uzak bir sanat akımıdır. Bu içeriksizlik, Süprematizm akımında hiçlik olgusunu meydana getirmektedir. Süprematizm akımı, özgün bir estetik değerler sistemi ortaya koymakla birlikte; aynı zamanda özgün toplum, ahlak ve kültür felsefesine de ışık tutmaktadır. Bu kapsamda Süprematizmin, salt bir soyutçuluk ya da pratik gerçeklikten kaçış halinde ortaya çıkmaktadır (Tunalı, 2008).

2.3. GERÇEKÜSTÜCÜLÜK (SÜRREALİZM)

Gerçeküstücülük ya da daha sık kullanılan adıyla sürrealizm, sanatçıların var olmayan unsurları ve düşünceleri kullanarak, bilinçaltıyla meydana getirdikleri eserleri ifade eden bir sanat akımı olarak tanımlanmaktadır. Sanatçıların, gerçeküstücülük akımına bağlı olarak verdiği eserlerle düşüncelerini, duygularını ve bilinçaltını yansıtması beklenmektedir.

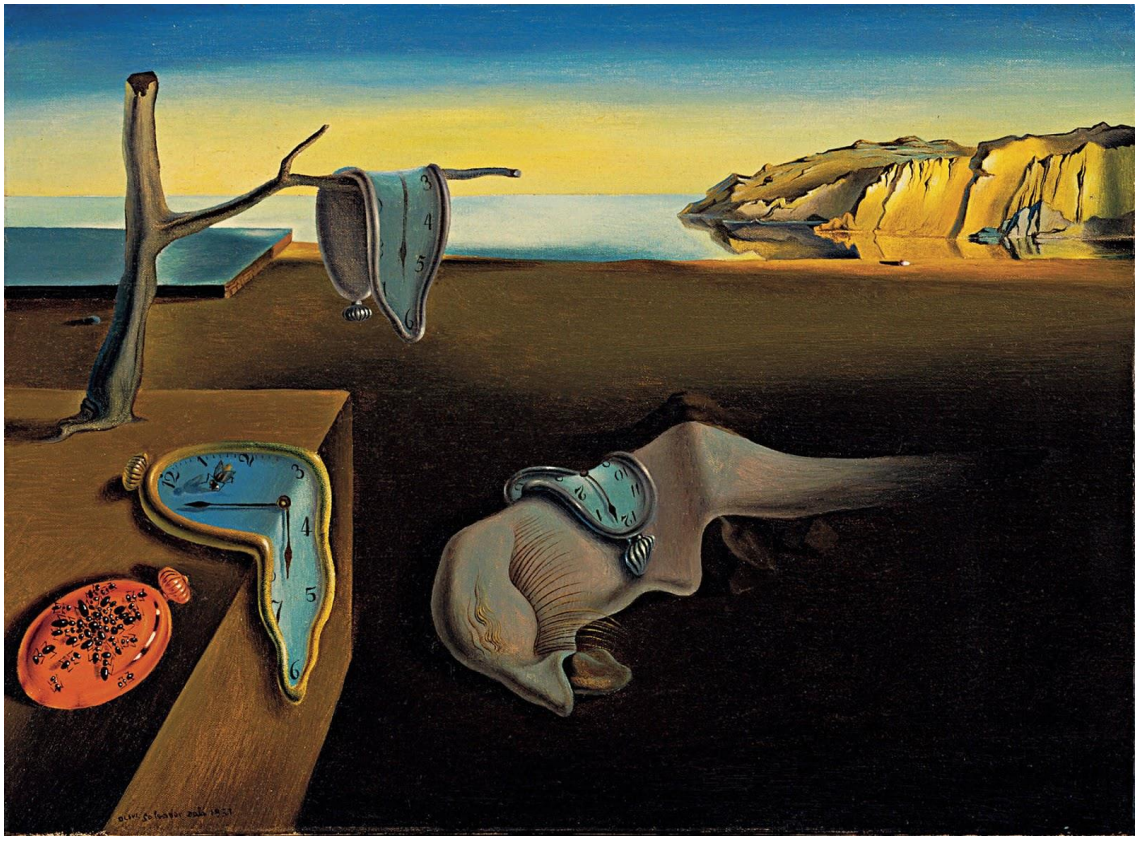
Gerçeküstücülük yaklaşımının temsilcileri, kendilerinden önceki sanat akımlarının ortaya koyduğu sanatsal yaklaşımları reddetmektedir. Gerçeküstücülerin bakış açısı, yoğunlaştıkları alan itibariyle insanın özüyle ilgilenmektedir. Gerçeküstücüler, yaşanan savaşlar ve buhranların etkisiyle, silikleşen bireyler ve bireylerin psikolojik durumlarıyla yakından ilgilidirler. Aynı zamanda, bilimsel ve teknik gelişmelerle aklın ve mantığın ezici baskısıyla gerçekliğini ve değer yargılarını yitiren insanın özgürleştirilmesiyle ilgilenmektedirler. Gerçeküstücüler bu yaklaşımlarını sanatın hemen hemen her alanına yansıtmışlardır. Gerçeküstücüler'in çalışmalarında kullanarak geliştirdikleri bazı yöntem ve teknikler, bu akımın en belirgin özelliklerini oluşturmaktadır. Hazır madde kullanımı ve otomatizm yöntemi, Sigmund Freud'un düşüncelerine bağlı olarak, bilinçaltı ve halüsinasyonlar ile hipnoz, Gerçeküstücüler'in insanın bilinçaltını sanata yansıtmakta kullandıkları ilginç yöntemler arasında yer almıştır. Gerçeküstücüler'in sanat eserine konu seçişleri ve kullanışlarında görülen farklılıklar onların gerçek kavramını tanımlamalarında

olduğu gibi geleneksel kalıpların dışında yer almaktadır. Sanat nesnesi olarak, sanatçının düşünsel yaratımıyla oluşmaktadır (Daldaban, 2006).



Resim xlı: Andre Masson, Métamorphose Des Amants, 1938.

Gerçeküstücüler'in kullandığı otomatizm yöntemi ise başlı başına bu bilinçaltını ortaya koymak yaklaşımıyla ilgilidir. Resim yaparken yarı bilinçli bir şekilde kendiliğinden gelişen çizgilere otomatizm denilmekte ve bu yöntemin bilinçaltını resme yansıtılacağı savunulmaktadır. Kendiliğinden oluşan çizimin uygulayıcıları arasında Andre Masson, Tungay ve Salvador Dali gibi Gerçeküstücü ressamlar bulunmaktadır. Otomatizm yöntemi hakkında Passeron (1982) şunları ifade etmektedir: "Ressamın eli gerçekten onunla birlikte uçmaktadır; artık el, objenin biçimlerini çizen bir organ değil; gerçek hareketin ve yalnızlığın bilincinde olarak istem dışı biçimleri tanımlar. Deneylerin sağladığı bu biçimler, yeniden kendilerine dönmek zorundadırlar. Sürrealizmin temel keşfi, herhangi bir peşin yargıdan sıyrılmış olarak ya da çizmekten yorulan kalemin sonsuz değere sahip bir şey yaratmasıdır."



Resim xlii: Salvador Dali, Belleğin Azmi, 1931.

Gerçeküstücülük akımı, Dadaizm akımına bağlı sanatçıların, yıkıcı ve saldırgan olarak değerlendirilebilecek yaklaşımlarının yerine, sanatçının bilinçaltındaki sonsuzluktan yararlanmak yoluyla gerçeği onda aramaktadır. Düşler, bilinçaltındaki çağrışımlar ve bu kapsamda yaşanmakta olan şeyler imgelerin oluşmasına yol açar. Bilinçaltı potansiyelinin farkına varılmasında Sigmund Freud'un geliştirdiği psikanaliz yöntemi ilgi kaynağıdır ve çalışmaların yönlenmesinde etkili durumdadır. Psikanalize göre; insanların saklı kalan, bilince çıkamayan istekleri ve düşünceleri bilinçaltında gizlenmektedir. Bilinçaltına da sadece rüya, hipnoz ya da yarı rüya dönemleri aracılığıyla girilebilmektedir. Gerçeküstücülük akımına bağlı sanatçıların ilgi duyduğu bu bilimsel görüş ve çalışma, gerçekliğin asıl haline ulaşmakta önemli bir etken olarak kabul edilecektir. Günlük yaşamda bastırılan duygular ve düşüncelerin rüyada canlanmasıyla bilinçaltının kapıları aralanacak, sansürlenen gizli duygular ve imgeler ortaya çıkacaktır. Freud'un rüya ve rüyaları dış etkilerin yönlendirebileceği konusundaki görüşleri Gerçeküstücüler tarafından ilgi görmüştür. Rüya yorumları sayesinde kişilerin bilinçaltına ulaşabilmek Gerçeküstücü ressamların çalışmalarına bilimsel dayanak bulabilmesi açısından bir heyecana yol açmıştır. Gerçeküstücülerin amaçları, insanların doğal dünyaları olarak kabul edilmekte olan fanteziler, düşler ve şiirsellik gibi olguları kullanmak; sanat anlayışıyla uygarlık, disiplin ve kuralları ortadan kaldırmaktı.

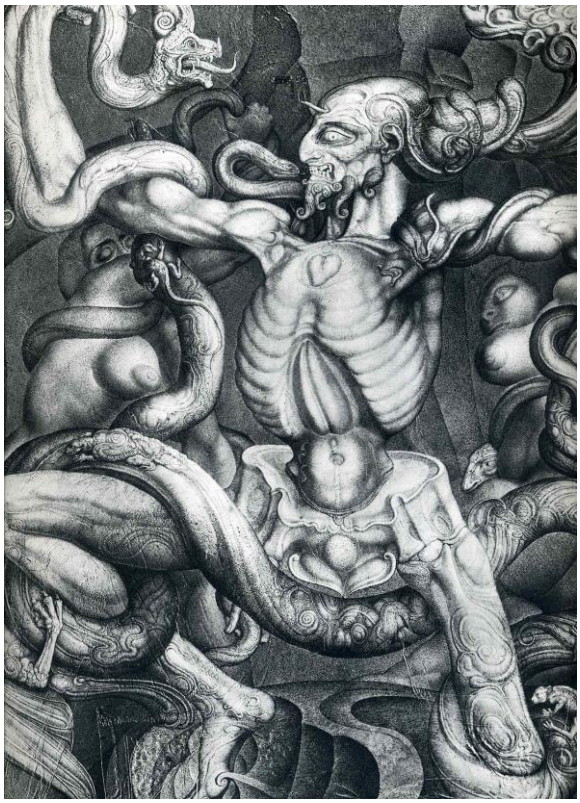
André Mason, Salvador Dalí, Eileen Agar, Ernst Fuchs, Jacek Yerka, Leonora Carrington, René Magritte ve Joan Miró Ferra Gerçeküstücü ressamlar arasında yer almaktadır.



Resim xliii: René Magritte, Memory, 1948.



Resim xliv: Eileen Agar, Lord of the Flies, 1956.



Resim xlv: Ernst Fuchs, The Anti-Laokoon, 1965.



Resim xlvi: Jacek Yerka, Pocket Jungle – Bathroom, 2013.



Resim xlvii: Leonora Carrington, A Painting Bearing the Name, 1969.



Resim xlviii: Joan Miro Ferra, Le Grand Ordinnateur, Etching and carborundum.

2.3.1. GERÇEKÜSTÜCÜLÜĞÜN TARİHÇESİ

Gerçeküstücülük akımı, sanatsal akımlar açısından oldukça verimli olan, ancak insanlığın en büyük acıları yaşadığı yirminci yüzyılın başında ortaya çıkmıştır. Bir yandan iki dünya savaşı, bir yandan devrimler, bir yandan ortaya çıkan yeni ideolojiler ve krizlerle boğuşan dünyada yaşanan acıların ve kargaşanın insan bilincine yansımasının bir sonucu olarak gerçeküstücülük akımının ortaya çıktığı söylenebilir. 18. ve 19. yüzyıllara damgasını vuran bilimsel-teknik gelişmeler ışığında egemen olan pozitivist felsefenin

gerilemeye başlaması ve sanat alanında, soyuta doğru bir ilginin ortaya çıkmasına neden olan bu dönemde gerçeküstücülük akımı da ortaya çıkarak, geniş yankı uyandırmıştır (Şentürk, 2004).

Gerçeküstücülük akımının öncülerinden A. Breton, dadacılardan ayrıldıktan hemen sonra 1924 yılında La Revolution Sürrealiste isimli dergiyi yayımlayarak Gerçeküstücülük akımının tanımını ve ilk manifestosunu ortaya koymuştur. Breton, 1929'da gerçeküstücülük akımının ikinci bildirisini yayımlamıştır. La Revolution Surrealiste'te yayımlanan ikinci manifestoda akımının amaçları sıralanmaktadır. Bu bildiride, "Her şey hayatın ve ölümün, gerçeğin ve hayalin, geçmişin ve geleceğin, söylenebilenin ve söylenemeyenin, alçağın ve yükseğin ait olarak görülebileceği, mavi bir noktanın varlığını göstermektedir. Sürrealist etkinin amacı, yalnız bu noktayı saptamak umududur, bunun dışında başka bir amaç arayanlar, boşuna çaba harcamış olurlar" denilmektedir (Passeron, 1982)

Gerçeküstücülük akımının ilk ortaya çıktığı dönemde edebiyat alanındaki çalışmalara ağırlık verilmiştir. Ancak daha sonraları edebi çalışmaların yanı sıra resim dalında da Gerçeküstücülük akımına bağlı eserler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1930'lara gelindiğinde politik etkiler nedeniyle önemli sıkıntılar da yaşayan Gerçeküstücülüğün kendi içinde net ilkeleri olan, özgürlükçülük ve birey anlayışını ön planda tutan düşünsel yapısıyla, hem yapıcı hem de alternatif üretebilen ve sadece tepkiyle sınırlı kalmayan bir yapıdan oluştuğu görülecektir. Avrupa'da Nazizm ve Faşizm gibi insanlık karşıtı ideolojilerin hüküm sürdüğü bir dönemde var olan Gerçeküstücülük akımına bağlı sanatçıların çoğu, düzen karşıtı yaşamlarında din ve devlet kavramlarının karşısındadır. Dünyanın içine yuvarlanmış olduğu derin bunalım döneminde varlığını sürdüren Gerçeküstücülük akımının düzen ve sistem konusundaki düşüncelerini Passeron (1982), şöyle açıklamaktadır: "Kendilerini cinsel sapkınların, ilaç düşkünlerinin, delilerin, isteriklerin, cezalandırılan çocukların, fahişeleri, boyunduruk altında yaşayanların,

serserilerin, Kızılderililer'in, zencilerin kardeşi olarak görür ve tam bu sayılanların uzunlukta olsun ya da olmasınlar, onları erdemin taşıyıcıları olarak kabul ederler."

2.3.2. GERÇEKÜSTÜCÜLÜĞÜN ETKİLERİ

Gerçeküstücülük akımının ortaya koyduğu otomatizm ya da başka deyişle özdevinim yöntemi, resimde önemli bir çığır açmıştır. Gerçeküstücülük, kendisinden sonraki sanat akımlarının yanı sıra, hayatın birçok alanında, psikolojiden felsefeye kadar bir çok disiplini de yakından etkilemiştir. Gerçeküstücülük akımı, Sigmund Freud'un psikanaliz yöntemini, sanat alanına uygulayarak, farklı bir forma dönüştürmeyi de başarmıştır. Akım, insanlığın başına türlü felaketlerin geldiği yirminci yüzyılın başından ortalarına kadar, benliğini kaybetme aşamasına gelen insanoğlunun iç dünyasında ortaya çıkan olağanüstü etkileri gündeme getirerek, çok önemli bir işleve sahip olmuştur (Lynton, 2009).

Bir anlamda ''Varoluşçuluk'' felsefesinin sanat alanındaki uygulaması olarak değerlendirilebilecek olan Gerçeküstücülük akımı, Varoluşçuluk düşüncesinin milyonlarca insanla buluşmasında da önemli bir etkiye sahiptir. Bunun dışında Gerçeküstücülük akımının, kendisinden sonra ortaya atılan sanat akımlarının tamamına yakınını etkileyen bir akım olduğu söylenebilir (Antmen, 2008).

2.4. DÜNYA ÇAPINDA BAZI SÜRREALİST RESSAMLAR VE ÇALIŞMALARI

2.4.1. SALVADOR DALİ

İspanyol ressam Salvador Dali, Gerçeküstücülüğün en önemli temsilcilerinden biri olarak tanınmaktadır. Eserlerindeki tuhaf ve çarpıcı imgelerle ünlenen Salvador Dali,

resmin yanı sıra heykel, fotoğraf ve sinema gibi sanat dallarıyla da ilgilenmiştir. 11 Mayıs 1904 tarihinde doğan Dali, 1914 yılında annesinin verdiği destekle özel bir resim okuluna yazılmıştır. 1919 yılında Figueres Belediye Tiyatrosu'nda ilk kişisel sergisini açmıştır. 1921 yılının Şubat ayında çok sevdiği annesini meme kanserinden kaybetmesi Salvador Dali'nin hayatını önemli ölçüde değiştirmiştir. Dali, annesinin ölümü için, "Hayatımda aldığım en büyük darbeydi. Ona tapardım. Ruhumun kaçınılmaz kusurlarını görünmez kılabilmesine hep güvendiğim bir varlığın kaybını kabullenemiyordum" notunu yazmıştır.

Gençlik dönemi eserlerinde daha çok Kübizm ve Dadaizmin etkileri görülmektedir. Dali, Madrid'teki yıllarında, avangart sanata meraklı bir film yapımcısı olan Luis Buñuel ve İspanya İç Savaşı'nda kurşuna dizilecek olan şair Federico García Lorca'yla yakın arkadaş olmuştur. 1923 yılında disiplinsizlik gerekçesiyle geçici olarak okulundan uzaklaştırılan Salvador Dali, aynı yıl içerisinde Girona şehrinde anarşist gösterilere katıldığı gerekçesiyle tutuklanmış ve bir süre gözaltında tutulmuştur. 1925 yılında okula geri dönen Dali Barcelona'da ilk kişisel sergisini açmıştır. 1926 yılında Paris'e giden Salvador Dali, hayatı boyunca büyük saygı duyacağı ünlü ressam Pablo Picasso ile tanışmıştır. Bu tanışıklık, Dali'nin eserlerinde de karşılık bulacak ve devam eden birkaç yıl boyunca, Dali resimlerinde Picasso etkisi görülmeye başlanacaktır. 1928 yılı Mart ayında sanat eleştirmenleri Lluis Montanyà ve Sebastià Gasch ile birlikte, sanatta modernizm ve fütürizmi savunmayı amaçlayan Sanat Karşıtı Katalan Manifesto'yu kaleme almıştır.

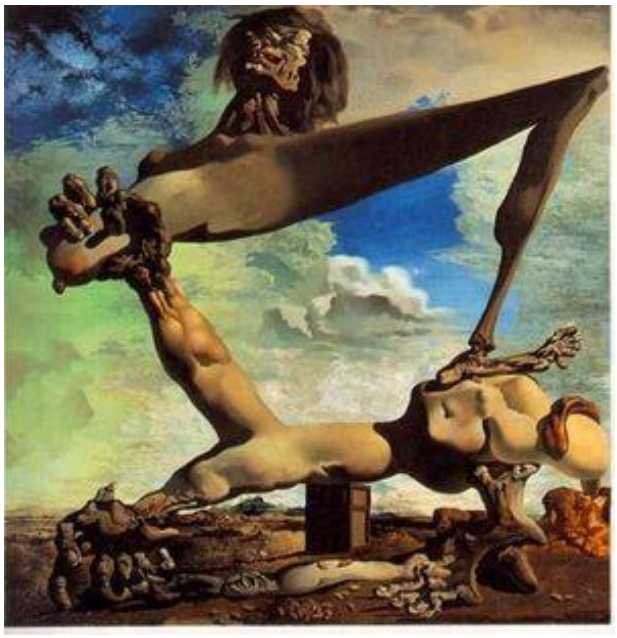
Dali'nin Gerçeküstücülük akımıyla tanışması ise Paris'te gerçekleşmiştir. 1929'da ikinci defa Paris'e giden Salvador Dali, ressam Joan Miró'nun aracılığıyla gerçeküstücü akımın öncüleri olan ressam André Breton ve şair Paul Éluard ile tanıştı. 1931 yılında Dali, en ünlü eseri olan Belleğin Azmi'ini yaptı. Eserde, geniş bir kum manzarası önünde eriyen cep saatleri imgesine yer verilmiştir. Eser genel itibariyle, katı ve değişmez kabul edilen zaman kavramına karşı protesto ve öldürücü bir darbe olarak yorumlanmaktadır. Dali, yıllar sonra bu resmin ilhamını, sıcak bir Ağustos gününde güneş altında eriyen bir Camembert türü peynirden aldığını yazmıştır. 1934 yılında New York'ta bir sergi açan

Dali, Amerika Birleşik Devletleri'nde sansasyon yaratarak, büyük bir üne kavuştu. 1938 yılı yazında ise Londra'da, hayranı olduğu ve resimleri üzerinde etkisi büyük olan psikanalizin kurucusu Sigmund Freud ile tanıştı. Dali Freud'un birkaç portresini yaptı.



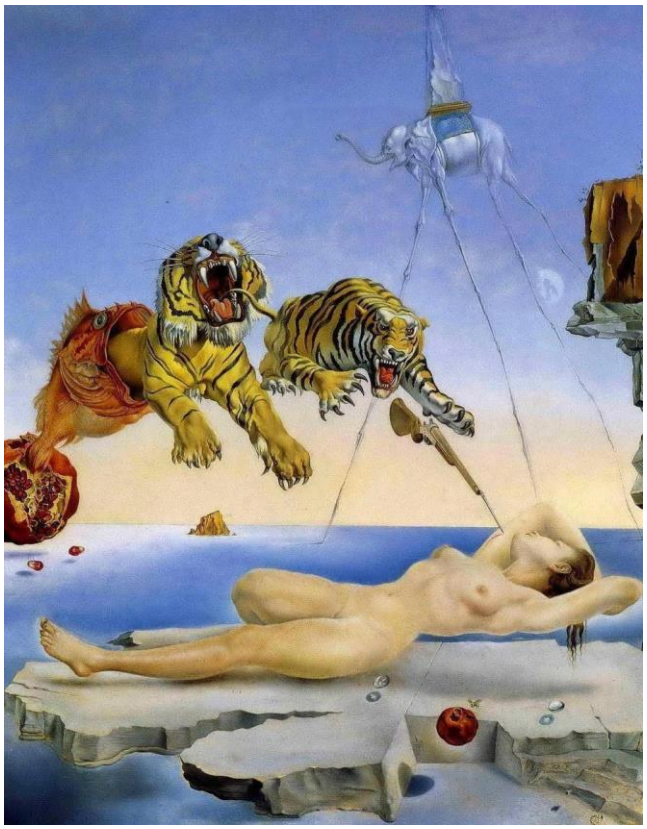
Resim xlix: Salvador Dali, Portrait de Sigmund Freud, 1938.

1936 yılında başlayan İspanya İç Savaşı, tüm İspanya'yı kaosa sürüklemenin yanı sıra, Almanya, İtalya gibi faşist ülkeler ile SSCB, İngiltere, Fransa ve Amerika gibi hür dünya ülkelerinin kıyasıya rekabete giriştiği bir savaş alanına döndü. İspanya İç Savaşı, 1939 yılında General Franco'nun galibiyetiyle sona erdi ve Cumhuriyetçiler iktidarı kaybetti. Dali, yeni kurulan faşist rejimi desteklediğini açıklayarak büyük tepki çekti. Bu gelişmenin ardından çoğunluğu Marksist olan gerçeküstücüler, Salvador Dali'ye açıkça sırt döndüler. Dali ile diğer Gerçeküstücüler arasında Dali'nin ölümüne kadar süren tartışmalar ve söz düelloları sürüp gitti.



Resim l: Salvador Dali, Soft Construction with Boiled Beans (Premonition of Civil War), 1936

Dali, 1951 yılında Katolisizm'in ve bilimin bazı kavramlarını sentezleyerek ortaya koyduğu Mistik Manifesto'yu yayımladı. Aynı dönemde Dali, tuvale boya sıçratma, hologram, optik yanılgı ve stereoskopi gibi pek çok değişik teknik kullanarak denemeler yaptı. Dali, 10 Haziran 1982 tarihinde, çok sevdiği karısı olmanın yanında menajeri, modeli ve ilham perisi de olan Gala'yı kaybetti. Gala'nın ölümünden sonra hayata küsen Dali, karısının hayatını kaybettiği ve mezarının bulunduğu Púbol Kalesi'ne yerleşti. Dali ölümüne kadar burada münzevi bir hayat yaşadı. 1983'te burada yaptığı Serçenin Kuyruğu adlı resim, Dali'nin son eseri olmuştur. 23 Ocak 1989'da kalp yetmezliği nedeniyle hayatını kaybeden Salvador Dali, Figueres'te adını taşıyan müzenin mahzenine gömülmüştür. Dali hayatı boyunca, bin 500'den fazla resim ve onlarca heykelin yanı sıra, çeşitli taş baskı eserler, kitap illüstrasyonları, tiyatro dekorları ve kostümleri üretmiştir. Dali'nin eserlerinin çoğunluğu, Figueres'deki Dali Tiyatro ve Müzesi'nde bulunmaktadır.

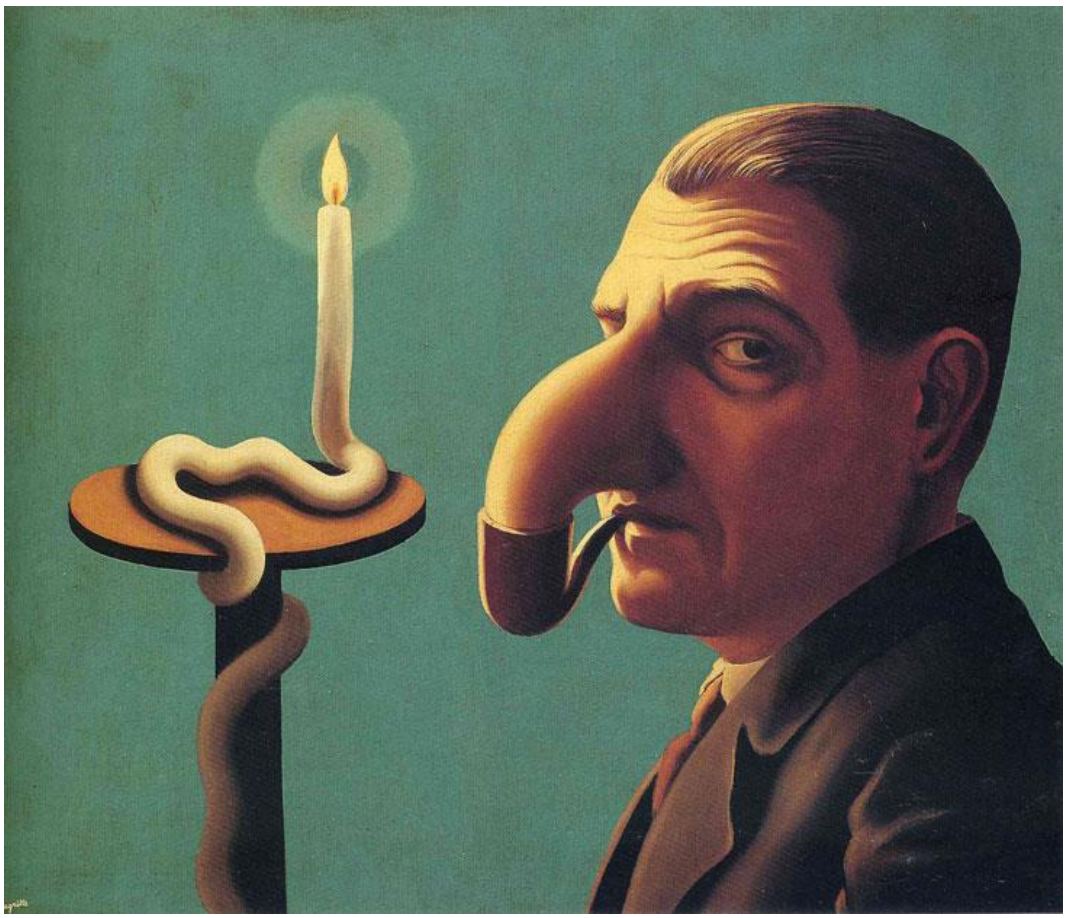


Resim li: Salvador Dalí, Bir Narın Etrafında Uçan Arının Sebep Olduğu Rüyadan Uyanmadan Bir Saniye Öncesi, Thyssen-Bornemisza Müzesi, 1944.

2.4.2. RENE MAGRITTE

Belçikalı sanatçı Rene Magritte (1898-1967) gerçeküstücülük akımına bağlı sanat eserleriyle tanınmaktadır. Magritte, gerçeküstücülüğe getirdiği özgün bakış açısını, kullandığı üslup zenginliğiyle çeşitlendirmiştir. Magritte, sanatının özünü oluşturmakta olan gizem temasıyla bütünleşmiştir. Gerçeküstücü ressamların bilinçdışı ya da tamamen, duygulara terk edilmiş ve içinde tesadüflük barındırmakta olan yaklaşımlarına karşın, Rene Magritte'in her zaman akılcı bir yaklaşımla hareket ettiği gözlemlenmektedir. Magritte'in akılcı yaklaşımlarında felsefeye olan ilgisinin etkisi görülmektedir. Hegel, Martin Heidegger, Jean Paul Sartre ve Michel Foucault'nun düşünceleriyle ilgilenen Magritte'in bu filozofların metinlerini ve kitaplarını sıklıkla okuduğu ve eserlerinde onların düşünce

sistematiğinden yararlandığı görülmektedir. Öyle ki Margritte, Foucault ile mektuplaşarak, düşünce alışverişinde bulunmuştur.



Resim lii: Rene Margritte, Philosopher's Lamp, 1936.

Magritte'in resimlerinde sözcükler ve nesneler arasında bir anlam bütünlüğü ve benzerliği kurulamaması dikkat çekmektedir. Ele aldığı görüntülerin ve imgelerin gerçek hayattaki nesnelerle bir benzerlik kurması da beklenemez. Çünkü imgeler insanlara her zaman aynı anlamları taşımamaktadırlar (Berger, 2003).

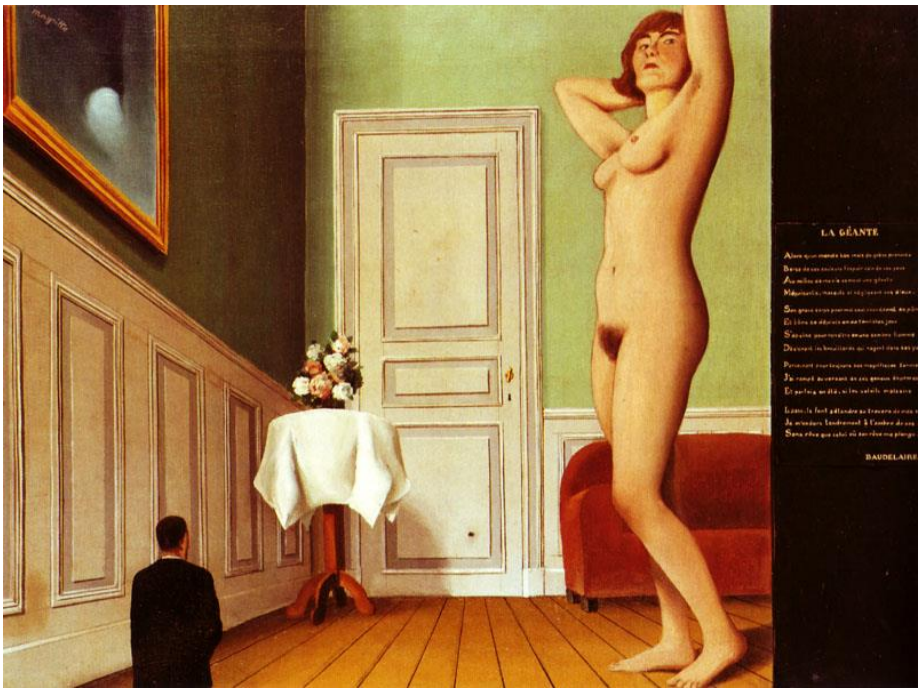


Resim liii: Rene Magritte, La Golconde, 1953.

Yurdayüksel (2006), Rene Margritte'nin eserlerinde somut nesneler ve soyut imgeler arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: "Magritte, eserlerini günlük ve basit nesnelerden oluşturmuş ve belli kullanımı olan objeleri bambaşka biçimlerde resmederek işlevlerini değiştirmiştir. Mavi benekli ve bulutlu bir kuş, külahtan şapkalı bir adam, çalkantılı yüz ifadeleri, bir gül, tüm odayı dolduran ve devleşen elmalar, bir erkeğin farklı boyutlardaki görüntüsü, ayakkabılar, etajer, ağaçlar, pencereler, kapı, sandalye, masa, pipo, fırçalar, çiçek saksıları gibi çok sıradan nesnelerin görüntülerini kendi doğal görünüşlerinin dışına çıkartıp, mantığa ve akla ters düşecek biçimde, şaşırtıcı ve düşsel bir ortam içinde gözler önüne sermiş ve zamansız bir yaşamın katılımcılarının böylece boyutlarını değiştirmiştir. Bunun sonucunda da izleyenlerin alışılagelmiş vizyonlarını hep sorgular hale getirmiştir." (Yurdayüksel, 2006).



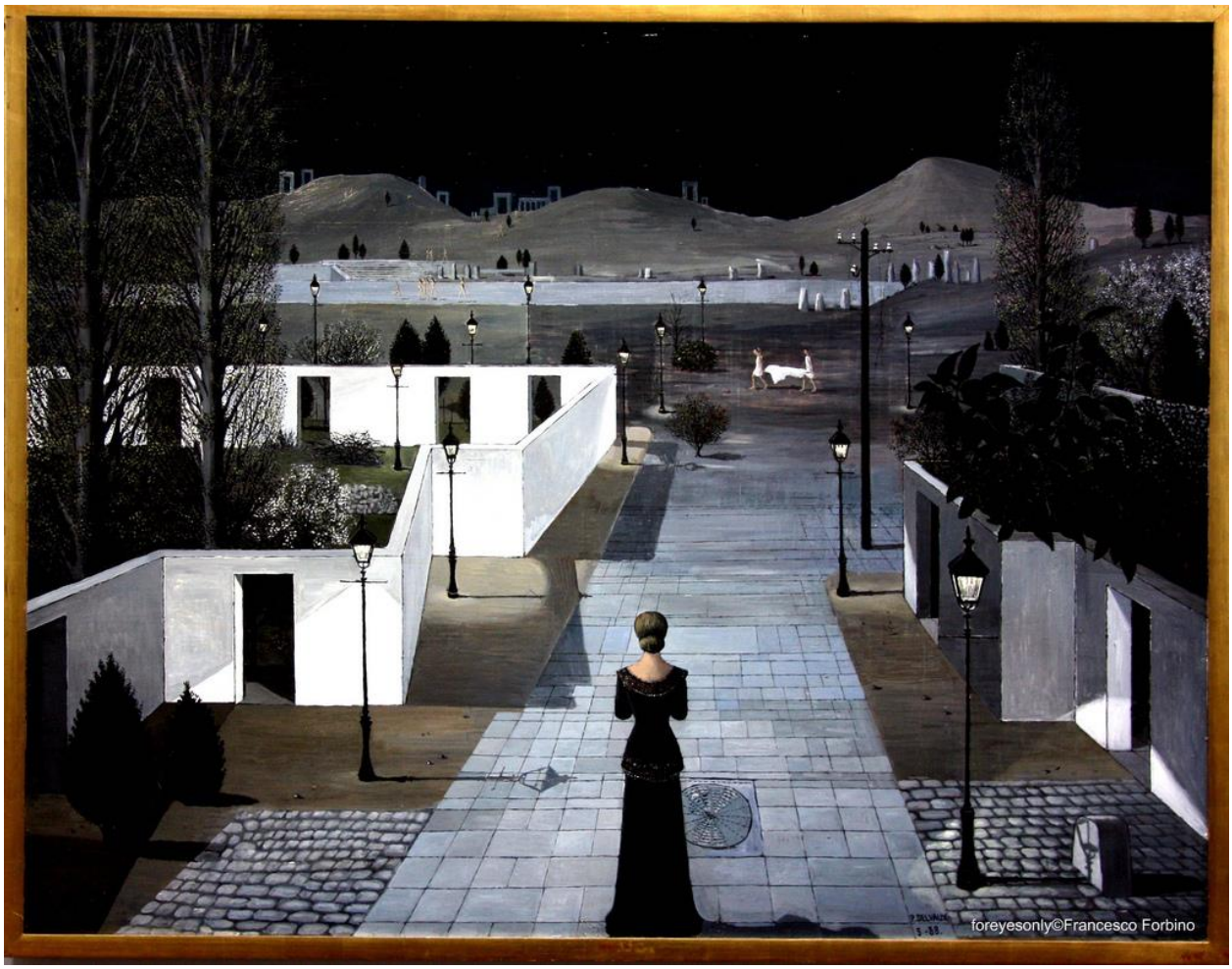
Resim liv: Rene Margritte, The Lowers II, 1928.



Resim lv: Rene Magritte, The Giantess, 1929-1931, Ludwig Museum.

2.4.3. PAUL DELVAUX

23 Eylül 1897 tarihinde doğan Belçikalı ressam Paul Delvaux, gerçeküstücülük akımının en önemli temsilcilerinden biri olarak sayılmaktadır. Durağan figürler kullanan Delvaux, eserlerinde gizem duygusuna yer vermeye büyük özen göstermektedir. Delvaux ilk başta Brüksel Güzel Sanatlar Akademisi'nde bir süre klasik sanat öğrenimi ve mimarlık eğitimi almıştır. Okul döneminde Avrupa'nın tüm akademilerinde hakim durumda olan Neo-Empresyonist tekniklere ilgi duymuş ve 1920'lerde ise dışavurumculuğa yönelmiştir. Delvaux ilk sergisini ise 1924 yılında Sillon grubunun ressamlarıyla beraber açmıştır. Bu grubu oluşturan ressamlar, eserlerinde insan figürüne yer vermemekle tanınmaktadır.



Resim lvi: Paul Delvaux, Landscape with lanterns, 1958.

1930’lara gelindiğinde Paul Delvaux, Gerçeküstücülüğün önemli temsilcileri Salvador Dalí, Giorgio de Chirico ve Rene Magritte gibi ressamlardan etkilenmeye başlamıştır. Delvaux uluslararası boyuttaki önemli sürrealist sergilere 1938 yılından sonra İtalya’dayken katılmaya başlamıştır. Geriye-dönük ilk sergisini ise 1944 yılında Brüksel’deki Güzel Sanatlar Sarayı’nda açmıştır. Ardından da kısa sürede Belçika Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi’nde kürsü sahibi olmuştur. Büyük tuvaller ve duvar resimleriyle bilinen Delvaux’un Akropol adlı resmi, en bilinen çalışmaları arasında yer almaktadır.



Resim lvii: Paul Delvaux, The Tunnel, 1978.

Belçikalı ressam Paul Delvaux, 20 Temmuz 1994 yılında hayatını kaybetmiştir. Delvaux’un çoğunluğunu durağan kadın figürleri ve nü resimlerin oluşturduğu eserleri

arasında, Dantelli Kadın, Uyuyan Venüs, Aynadaki Kadın, Dünyanın Sonu, Gölgeler, Klasik Bir Peyzaj'da Vigil, Tatlı Gece, Dantel Biçimli Cenaze Korteji, Uyuyan Kent, Sokaktaki Adam, Su Perileri, Noktürn, Pygmalion, Sirenlerin Koyu, Kızıl Şehir, Genç Kadınlar, Gezinen Kadın ve Bilgin, Çarmıha Gerilmeler, Noel Gecesi, Orman Perileri ve Kentte Tan Vakti ön plana çıkmaktadır.

2.4.4. MAX ERNST

Gerçeküstücülüğün Alman temsilcilerinden ressam Max Ernst 2 Nisan 1891 tarihinde Köln şehrinde doğdu. 1909 yılında felsefe eğitimi için Bonn'da üniversiteye girdi, ancak kısa bir süre sonra ayrıldı. Bu yıl resim yapmaya karar başlayan Ernst, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasının ardından Alman Ordusu'na yazıldı. Dünyada milyonlarca kişinin hayatını kaybettiği ilk büyük savaş, Ernst'ün sanat alanındaki çalışmalarının önemli ölçüde sekteye uğramasına yol açtı. Öyle ki, Max Ernst, otobiyografisinde bu dönem için, "Max Ernst 1 Ağustos 1914'te öldü" ifadelerini kullanmaktadır. Savaştan yepyeni fikirlerle dönen Ernst, Jean Arp ve sosyal aktivist Alfred Grünwald ile birlikte, Köln Dada Grubu'nu kurdu. 1918 yılında ise sanat tarihçisi olan Luise Straus ile kısa sürecek bir evliliğe adım attı. Çiftin 1920 yılında dünyaya gelen çocuğu Jimmy Ernst ise İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerin kurduğu toplama kampı Auschwitz'de hayatını kaybedecektir.



Resim lviii: Max Ernst, Kutsal Bakire İsa'yı Üç Şahit Huzurunda Döverken: André Breton, Paul Éluard ve Ressam, 1926.

1919 yılında Ernst, ressam Paul Klee'yi ziyaret ederek onunla birlikte çeşitli alanlar ve malzemelerle resimler, baskılar yapmaya başlamıştır. 1922 yılında Montparnasse semtindeki sanat çevrelerinde Dadaist akıma bağlı arkadaşları André Breton, Tristan Tzara, Gala ve Paul Éluard'a katılmıştır. Ernst, sürekli deneysel çalışmalar yaparak, 1925'te frotaj tekniğini geliştirmiştir. Bu teknik, bir yüzeyin dokusunun, üzerine sürülen kalem veya başka bir resim malzemesinin sürtülen kâğıda geçirilmesi esasına dayanmaktadır. Max Ernst, sonraki yıl ise ressam Joan Miró'nun desteğiyle, tuvalde kuruyan boyaların kazınması prensibine dayanmakta olan grataj yöntemini ortaya koymuştur. Ernst, ayrıca resmin iki yüzey arasında ezilmesi prensibine dayanan dekalkomanya tekniğini de denemiştir.

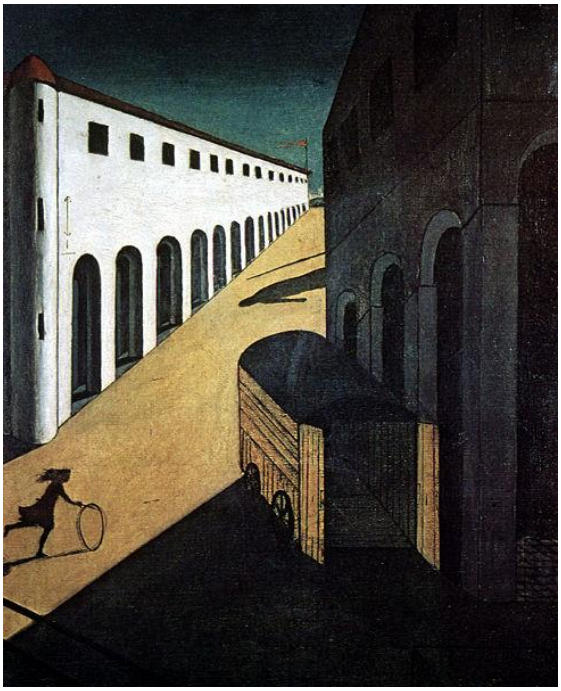
Kuşları çok seven Max Ernst, resimlerinde kuş unsuruna önemli yer vermiştir. Resmettiği ve Loplop adını verdiği kuş aslında ikinci benliğidir. Ernst, ikinci benliğinin, kişiliğinin uzantısı olduğunu ve kuşlarla insanlar arasında eski bir karışıklık nedeniyle doğduğunu iddia etmektedir. Ernst, 1926 yılında yaptığı "Kutsal Bakire İsa'yı Üç Şahit Huzurunda Döverken: André Breton, Paul Éluard ve Ressam" adlı eserle tartışmaların odağı olmuştur. 1927 yılında Marie-Berthe Aurenche adlı kadınla evlenmiştir. Bu yıl imza attığı erotik anlatımlı "Öpücük" ve diğer eserlerinde bu evliliğinden esinlendiği tahmin edilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte Max Ernst, Fransa devleti tarafından "düşman bir yabancı" olduğu suçlamasıyla tutuklanmıştır. Şair Paul Eluard ve gazeteci Varian Fry gibi dostlarının devreye girmesiyle 1 hafta gibi kısa bir süre içinde serbest bırakılmıştır. Hitler Almanyası'nın Fransa'yı işgal etmesinden sonra ise Hitler'in gizli polis teşkilatı Gestapo tarafından tutuklanmıştır. Daha sonra Peggy Guggenheim'ın yardımıyla hapisten kaçarak ve Amerika Birleşim Devletleri'ne sığınmıştır. Ancak, kızı kendisi kadar şanslı olmamış ve toplama kampında hayatını kaybetmiştir. Savaştan kaçarak New York şehrine sığınmış olan arkadaşları Duchamp ve Chagall ile soyut dışavurumculuk adlı akımı geliştirmiştir. 1948 yılında Resmin Ötesinde adlı makaleyi yazar ve kazandığı ün sayesinde maddi olanaklara kavuşmuştur. Nazi İşgali altındaki Fransa'dan kaçmak zorunda kalan Max Ernst, 12 yıl sonra ülkenin güneyinde küçük bir kasabaya yerleşerek çalışmalarını orada sürdürmüştür. Paris'teki Galeries Nationales du Grand-Palais ve The City, Max Ernst'ün ürettiği sanat eserlerinin tam katalogunu yayımlamıştır. Gerçeküstücülük akımının önemli temsilcilerinden Max Ernst, 1 Nisan 1976 tarihinde Paris'te vefat etmiş ve Père Lachaise Mezarlığı'na defnedilmiştir.

2.4.5. GIORGIO DE CHIRICO

Gerçeküstücülük akımının kurucularından ve en önemli temsilcilerinden olan Giorgio de Chirico ya da diğer adıyla Népo, 10 Temmuz 1888 tarihinde Yunanistan'da

İtalyan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Yunanistan ve Floransa'da sanat eğitimi alan Chirico, daha sonra 1906 yılında Münih Güzel Sanatlar Akademisi'ne sanat öğretimi görmeye başladı. Buradaki eğitimi sırasında Alman filozoflar Nietzsche ve Schopenhauer'in eserlerini okuyan Chirico, 1909 yılında İtalya'ya döndü, önce Milano şehrine, ardından da Floransa'ya yerleşti. Chirico, Floransa'da "fizikötesi şehir meydanı" serilerine imza atmaya başladı. Giorgio de Chirico'nun Paris'te düzenlediği sergiler, ünlü ressam Pablo Picasso ve Guillaume Apollinaire tarafından fark edildi, aynı dönemde resimleri de satılmaya başladı. Birinci Dünya Savaşı sırasında İtalya'ya dönen Chirico'nun eserleri, savaştan sonra tüm Avrupa'da sergilenmeye başlandı. 1928'de ise New York ve Londra'da sergiler açtı ve 1930 yılında, ömür boyunca evli kalacağı ikinci eşi Isabella Pakszwer Far ile evlendi.



Resim lix: Giorgio de Chirico, Bir Sokağın Melankoli ve Gizemi, 1914.

Giorgio de Chirico, 1909 - 1919 arasında imza attığı “fizikötesi dönem” eserleriyle ve yarattığı duygu atmosferiyle tanınmaktadır. Chirico, bu dönemin başlarında, İtalya’nın yarattığı etkiyle, parlak Akdeniz güneşiyle yıkanan kent manzaralarını konu almıştır. Sonraları ise tıkışık depolarda yer alan manken benzeri figürleri konu edinmiştir. Chirico sonraki yıllarda metafizik konuları resmetmekten vazgeçerek daha gerçekçi bir resim anlayışına yönelmiş ancak bu dönemde yaptığı resimler, eskisi kadar başarılı bulunmamıştır.

Yazar Guillaume Apollinaire, Chirico’nun Gerçeküstücü ressamlarla tanışmasını sağlamıştır. Ressam Yves Tanguy, Chrico’nun bir tablosunu galeride gördüğünde çok etkilendiğini anlatmış ve o güne kadar eline hiç fırça almamasına rağmen, resim yapmaya karar verdiğini belirtmiştir. Max Ernst, Salvador Dali, René Magritte, ve Philip Guston gibi sanatçılar, Chirico’dan etkilendiklerini belirtmişlerdir. Chrico, gerçeküstücülük akımını derinden etkilemiştir.

2.4.6. PABLO PICASSO

Pablo Picasso, 25 Ekim 1881 tarihinde İspanya’nın Malaga şehrinde doğdu. Picasso, yirminci yüzyıl sanatının en iyi tanınan isimleri arasında yer almaktadır. Babası ressam ve resim öğretmeni olan Picasso, küçük yaşta resim yapması için babası tarafından yönlendirildi ve resim yeteneği kısa bir sürede keşfedildi. 1895 yılında Barselona Güzel Sanatlar Okulu'na kabul edildi. 1901 yılından itibaren, annesinin soyadı olan Picasso’yu kullanmaya başladı. İlk eserleri İspanyol dergisi Juventut’ta yayınmlandı. 1900 yılında ilk kez Paris’e giden Picasso, dönemin yenilikçi sanatçılarının yaşamış olduğu Montmartre semtinde bir süre yaşadı. Picasso, 1901-1904 arasını kapsayan erken dönem eserlerinde, sıradan insanlar, sirk palyaçoları ve akrobatların resimlerini yaptı. Ancak, tablolarında bu yaşamın hüzünlü yanını resmetti. Picasso’nun bu dönemi, sanat tarihçileri tarafından Mavi Dönem olarak tanımlanmaktadır.

Picasso, bir süre sonra Georges Braque ile Kübizmin temellerini attı. 1907 yılından 1914 yılına kadar Kübist tarzda tablolar yaptı. Bu tablolarının genel özelliği, geometri ve geometrik şekillerin kullanılması olarak adlandırılabilir. Kübizm akımının bir diğer özelliği ise uzaydaki üç boyutlu bir cismi iki boyutlu yüzeye aktarma çabası olarak dikkat çekmektedir. Picasso, şekilleri yanal yüzeylerine bölüştürüp her birini iki boyutlu yüzeyde göstermeye çalışan eserleriyle dikkat çekmektedir. Yine aynı dönemle portrelerinde işlenen insanların hem profili hem de önden görünüşü göze çarpmaktadır. Picasso'nun İspanya İç Savaşı'nın tüm şiddetiyle sürdüğü 1937 yılında yaptığı Ağlayan Kadın tablosu da bu tür resimlerinden biridir. Picasso, İspanya İç Savaşı'nda yaşanan acıları, genelleştirerek, tüm savaşların insanlara verdiği zararı ve anlamsızlığını anlatmaktadır.



Resim lx: Pablo Picasso, Ağlayan Kadın, 1937.

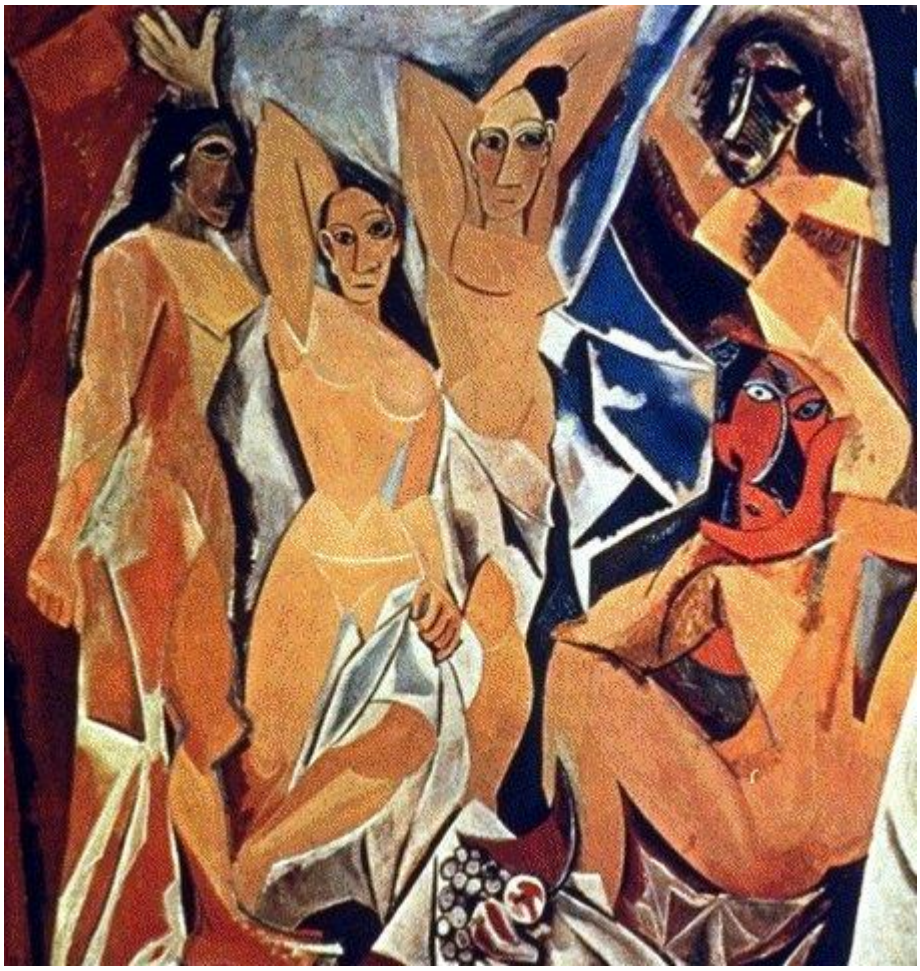
Birinci Dünya Savaşı sırasında Picasso, Roma'da yaşar. Burada sahne dekoratörü olarak çalışırken dansçı Olga Kokhlova'yla tanışır. Picasso, ikinci eşi olan Kokhlova ve oğlunun birçok portresini yapmıştır. 1920'li yılların başındandan itibarin Klasisizm akımına geri dönen Pablo Picasso, bu dönemde ayrıca mitolojiden de esinlenmiştir.

İspanyol Pablo Picasso'yu en çok etkileyen olaylardan birisi ise İspanya İç Savaşı olarak kayıtlara geçmiştir. Picasso, Cumhuriyet hükümetinin bir askeri darbeyle yıkılmaya çalışılması ve ardından çıkan ve 3 yıl süren iç savaşın yaşattığı acıları çok sayıda eserinde konu olarak işlemiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın, bir laboratuardaki denemesine benzetilen İspanya İç Savaşı sırasında, General Franco'yi destekleyen Hitler Almanyası'nın gönderdiği savaş uçaklaryla Guernica'da yapılan sivil katliamı, Picasso'yu derinden etkilemiştir. Picasso'nun bu katliam üzerine Kübizm anlayışına göre yaptığı "Guernica" tablosu savaşın ve faşizmin acımasızlığını en iyi şekilde işleyen ve dünya genelinde en çok yankı uyandıran resimlerin başında gelmiştir. Dünyanın en ünlü resimleri arasında başı çeken Guernica resminde savaşın ve faşizmin karanlık yüzünü simgeleyen siyah ve tonları kullanılmıştır. Yaklaşık bin 600 kişinin hayatını kaybettiği Guernica Katliamı'nın ardından Cumhuriyetçi İspanyol hükümetinin isteği üzerine 15 gün içinde yapılan bu resim, ülke ülke dolaşarak, İspanya İç Savaşı'nda yaşananlardan milyonlarca insanın haberdar olmasını sağlamıştır. Pablo Picasso, bir sergi sırasında kendisine, Guernica tablosuyla ilgili "Bu resmi siz mi yaptınız" sorusunu yönelten Alman generale, "Hayır, siz yaptınız" yanıtını vermiştir. Guernica tablosu, şu anda Madrid'teki Reina Sofía Müzesi'nde sergilenmektedir.



Resim lxi: Pablo Picasso, Guernica, 1937.

Bir genelevdeki beş hayat kadınını temsil eden ve Kübizm akımının en önemli örneklerinden biri olarak görülen ünlü eser Avignonlu Kızlar ise Fransa'da 1907'de çizilmiştir. Picasso, Avignonlu Kızlar adlı tablosunda birçok öğeden yararlanmıştır. Resmi bitirmek için kendisini adeta atölyeye hapseden. Picasso, yaklaşık altı metrekarelik bir tuval resmi olarak 1907 sonunda resmini tamamlar. Ancak ressam dostları bu yeni tablo karşısında tam bir şok yaşar ve hiç kimse beğenmez. Resmin gerçek değeri ise bir süre sonra anlaşılacaktır. Bu resmi gören herkes şok yaşar. Çünkü o güne kadar böyle bir cesareti kimse gösterememiştir.



Resim lxii: Pablo Picasso, Avignonlu Kızlar, 1907.

Picasso’nun bir başka önemli yanı ise dünyanın en üretken sanatçılarının başında gelmesidir. Guiness Rekorlar Kitabı’na girmiş bulunan Pablo Picasso’nun toplam eser sayısı, 100 bin baskı, 34 bin kitap resmi ve 300 heykel ve birçok seramik ve çizim ile tarihe geçmiştir. Politik duruşuyla da tanınan Pablo Picasso, faşizme karşı duruşunu açıkça ortaya koymuştur. Picasso, “İspanya'nın mücadelesi, insanlara, özgürlüğe yapılan saldırıya karşıdır. Ressam olarak hayatım boyunca sürekli sanatın ölümüne karşı durmaya çalıştım. Benim gericilikle ve ölümle anlaşma içinde olduğumu kim bir an için bile olsa düşünebilir? ... Üzerinde çalıştığım ve Guernica ismini vereceğim resimde, ve son zamanlardaki tüm eserlerimde, İspanya'yı acı ve ölüm okyanusuna batıran askeri sınıfa duyduğum nefreti açıkça göstermekteyim” demiştir. Aynı duruş, savaşın bitmesinin

üzerinden 30 yıldan fazla geçmesine rağmen sürmüştür. Pablo Picasso, Guernica tablosunu İspanya'ya getirmeye çalışan İspanyol diktatör Franco'ya izin vermemiş ve İspanyollar cumhuriyet yönetimine kavuşmadan bu duruma izin vermeyeceğini açıklamıştır. Daha sonra bu talebine, "kamu özgürlükleri ve demokratik kurumların" yeniden meydana getirilmesi şartlarını da eklemiştir. Guernica'nın ülkesine kavuşması ise, Franco'nun ölümünden ve İspanya'nın Cumhuriyet yönetimine geri dönmesinden sonra gerçekleşmiştir.



Resim lxiii: Pablo Picasso, The Old Guitarist, 1903.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK RESİM SANATINDA GERÇEKÜSTÜCÜLÜK

3.1. TÜRK RESİM SANATINDA GERÇEKÜSTÜCÜLÜK ETKİLERİNİN GÖRÜLMEYE BAŞLANMASI

Gerçeküstücülük akımı her ne kadar 20. yüzyılın başında Avrupa'da ortaya çıkan bir akım ise de, Türk resim sanatında gerçeküstücü öğeler kullanılarak yapılan resimlerin çok eski dönemlere kadar dayandığı ve Selçuklu-Osmanlı dönemlerindeki minyatürlerde Gerçeküstücülük akımının özelliklerinin yer aldığı görülmektedir (Göğebakan, 2014). Osmanlı dönemi Gerçeküstücü yaklaşımlı minyatürler inanç doğrultusunda ortaya koyulurken, Batı'da Gerçeküstücü resimler eşyanın yanılsaması olarak ortaya çıkmaktadır. Gerçeküstü unsurların Türk resminde Selçuklu döneminden beri kullanıldığı söylenebilir. Anadolu Selçukluları mimari eserlerinde, çift başlı kartal figürleri, saçları örgülü ve kanatlı melek figürleri ya da ejder figürleri birer Gerçeküstücülük unsuru olarak değerlendirilmektedir (Aslanapa, 2011).



Resim lxiv: Paris Biblioteque National'da SU PPL. Turc 242 numarayla kayıtlı Metaliü'l Saade isimli yazma eserde Şeytanlar, Cinler ve Tılsımlar (Res. 5) adıyla yer alan bu minyatürde garip biçimlerde tasarlanmış çeşitli yaratıklara yer verilmiştir.

Ayrıca 14-15. yüzyıllarda yaşamış olan Mehmet Siyah Kalem de, Gerçeküstücülük yaklaşımıyla paralellik arz eden resimlerle dikkat çekmektedir. Mehmet Siyah Kalem, eserlerinde kökeni belli olmayan ve hangi canlıların birleşiminden meydana geldiği anlaşılmayan canlıları resmetmiştir (Göğebakan, 2014).



Resim lxv: Mehmet Siyah Kalem'e ait Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilen Şeytan tasviri. 15-16. yy.

15 ve 17. yüzyıl arası Osmanlı minyatürlerinde de kıyamet ve sonrasıyla ilgili düşünceler işlenmiş ve Gerçeküstücülük akımıyla özdeşleşen eserlere yer verilmiştir. Nakkaşlar kutsal kitapta yer alan ayetlere dayanarak ölüm sonrası hayatla ilgili tasvirleri resmetmeye başlamışlardır. Nakkaşlar, bu minyatürleri kendi bilinçaltlarında kurguladıkları gerçeküstü varlıklar biçiminde ortaya koymuşlardır. Osmanlı minyatür sanatı, Doğu sanatının mistisizmi ile Batı sanatının realizmi arasında yer alarak iki kültürden de beslenmiştir (İlden, 2011).

16 ve 17. yüzyıl Osmanlı kültüründe, dünyanın yaratılışı, kıyamet ve ahret gibi dini temaların işlendiği Acaibû'l Mahlûkat, Fal-ı Kuran, Ahval-ı Kıyamet, Falname, Metaliü'l

Saade ve Dav-etname gibi yazmalarda çok sayıda Gerçeküstücü resme rastlanmaktadır. Eserler incelendiğinde farkı bakış açılarıyla işlendikleri ve farklı sanatçılara ait oldukları anlaşılmaktadır.



Resim lxvi: Acaibû'l Mahlûkat adlı yazmada yer alan ve Gerçeküstücü tasvirlerin yer aldığı bir minyatür.

Türkiye Cumhuriyeti dönemi resminde soyutlama ve soyut sanata ilgi ve çalışmalar 1947 yılında başlamaktadır denilebilir. Türk resminde bilinçli olarak yapılan soyut resimler 1947'den sonraki yıllarda görülmektedir. 1930-53 yılları arasında Türk resminde şematik

kübizme dayanan modernist etkilerle empresyonist anlayışın etkilerini görmek mümkündür (Berk & Turani, 1981). Cumhuriyet dönemi Türk resminde Refik Epikman, Nurullah Berk, Sabri Berkel, Cemal Tollu ve Salih Urallı gibi ressamlar farklı yaklaşımlarla soyut çalışmalar yapmışlardır. Bu resimlerde daha çok Kübist biçimlendirmeyi görmek mümkündür.



Resim lxvii: Nurullah Berk, İskambil Kağıtlı Natürmort, 1933.

Türk resim sanatında 1948 yılında Ferruh Başağa tarafından yapılan ve bir erkek ve bir kadın siluetinin soyutlamasının yapıldığı "Aşk" isimli resim bizdeki soyut resmin ilk örneğidir denilebilir. Türk sanat tarihinde Gerçeküstücülük akımını ilk gündeme getirenlerden birisi Mehmet Behçet Yazar'dır. Yazar, Dada ve Sürrealizm akımlarına

değinerek tanımlamalar yapmış ve Türk şiirinde bu akımlara yakın eserler ve yazarlardan örnekler vermiştir (Yazar, 1936). Edebiyat alanında adı geçmesine rağmen, Gerçeküstücülük akımının çok uzun yıllar Türk resminde etkisi görülmeyecektir. Soyut sanat anlayışı Avrupa, Rusya ve Almanya'da doğarak; kübizm, konstrüktivizm, sürrealizm akımlarıyla bütün dünyaya yayılırken Türk resmi, bu sanat verimi ve düzeyinden çok uzakta kalmıştır (Elmas, 2000).

1933 yılında 6 ressam tarafından kurulan D Grubu, Avrupa'daki modern sanat akımları durumundaki kübizm, sürrealizm ve konstrüktivizmi Türk sanatına taşımış ve bu bağlamda eserler vermişlerdir. D Grubu'nu oluşturan ressamlar, sergilerinde eski İtalya klasikleri desenlerinden yaptıkları kopyalarla birlikte Kübist ve Kontrüktivist endişeleri ve bir dereceye kadar sürrealizm akımını Türkiye'ye getirmiştir (Turani, 2007). Ancak Türk resminde Gerçeküstücülük akımının ilk kez 1955 yılında Yüksel Arslan ve Nuri Abaç'la başladığını söylemek mümkündür. Klee ve Miro gibi Avrupalı Gerçeküstücü sanatçılara ilgi duyan Arslan, çağdaş sanatın büyük ustalarının sanatlarından etkilenmiş halk sanatlarını inceleyerek kendini geliştirmiştir. 1961'den sonra Paris'e yerleşen sanatçının eserlerinde bilinçaltına itilmiş cinsellik, dikkat çekmektedir.



Resim lxviii: Yüksel Arslan Artür 401, 1989.

Nuri Abaç da; eserlerinde, aşırı bir deformasyon ve kendine özgü yüzey bölüntülerini içeren figür ve biçimler kullanmış, ilgisiz nesnelerin oluşturduğu karşıtlıklara yer vermiştir. Anadolu mitolojisi kaynaklı çalışmalarında, figürler ve biçim bozmaları, ayrıntılı bir işleyişle ele alınmıştır. Nuri Abaç, 1960'lı yılların sonuna kadar bu anlayışı devam ettirmiş, daha sonraki yıllarda da temel belirleyiş olarak yansıtmıştır (Sanat Tarihi Ansiklopedisi, 1983).



Resim lxix: Nuri Abaç, Figürlü Kompozisyon, 1999.

Çağdaş Gerçeküstücü Türk ressamlar arasında Erol Deneç, Nuri Abaç, Mustafa Yüce, Firdevsi Feyzullah, Behzat Feyzullah, Erik Allos, Ertuğrul Ateş, Gürkan Coşkun (Komet), Alatttin Aksoy ve Nazan Erkmen isimleri ön plana çıkmaktadır.

3.2. TÜRK GERÇEKÜSTÜCÜ RESSAMLAR VE ÇALIŞMALARI

3.2.1. EROL DENEÇ

1941 yılında İstanbul'da doğan Erol Deneç, 1962 yılında Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi'nde misafir sanatçı Anton Lehmden ile çalışmalar yapmıştır. Kendi deyimiyle ''Fantastik Gerçekçilik'' ekolünün ilk Türk temsilcilerinden olmuştur. 1964 yılında Prof. Ernst Fuchs'un daveti üzerine Viyana'ya yerleşerek ilk sergilerini burada açmıştır. 1965 - 1968 yılları arasında Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde Prof. Pauser ve Vogel'in sınıfında çalışmalarını sürdürmüş ve bir yandan akademiye devam ederken, bir yandan da fantastik gerçekçi akımın ünlü sanatçılarıyla tanışıp onların sergilerine katılmıştır. 1971 yılında ünlü yönetmen Rudi Böhm, Erol Deneç hakkında belgesel bir film çekmiş ve bu film Viyana 20. Yüzyıl Modern Sanat Müzesi'nde gösterime sunulmuştur. 1964 – 1973 yılları arasında Avrupa kültür şehirlerine inceleme gezileri yapan Erol Deneç, Klasik Türk Müziği ile gitar ve Hint müziği ile de ilgilenmiştir. 1973 yılında doğa sevgisi nedeniyle Alp Dağları eteklerinde bir tepeye yerleşen Deneç, çalışmalarını burada sürdürdü. Avrupa'nın önemli şehirlerinde devamlı olarak sergilere katıldı. 1982 yılında ise Avusturya televizyonu yönetmeni Wolfgang Lezowsky, Erol Deneç'i anlatan belgesel bir film çekti. 1989 yılında Türkiye'ye kesin dönüş yapan Erol Deneç, 1991- 1995 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Kültür Merkezi'nde resim öğretmenliği görevinde bulundu. Eğitmenliğini yaptığı öğrencilerle birlikte 1995 yılında İstanbul Fantastik Realite (İFAR) grubunu kurdu. 1963'ten bu yana 150'yi aşkın sergi açmıştır. Çalışmalarına İstanbul Kadıköy Moda'da semtinde bulunan kendi atölyesinde devam etmektedir (www.eroldenec.com, 2016)

Avusturyalı fantastik gerçekçilerle çalışan Erol Deneç de Viyana Fantastik Okulu'nun çağrışımcı öğeleriyle, Doğu felsefesine dair tasavvufun gizemlerini birleştirmeye çalışmıştır. Çeşitli kültürler ve uygarlıkların birikimlerinden etkilenen Deneç'in yapıtlarında, geçmişle geleceği birleştirme çabası göze çarpmaktadır. İnançları imge ve tasarımlarla zenginleştiren Erol Deneç, bu yolla fantastik bir evrene uzanmaktadır. Görünmeyenden, görünene; düşlerden, özlemlerden gerçek olana uzanan bir yol oluşturmuştur denilebilir. Gerçeküstücüler'e özgü otomatizm ve meditasyon yöntemleriyle, Doğu mistisizmi, mitolojisi, inançlar ve astroloji gibi evrensel değerleri ele alan Erol Deneç, çeşitli simgesel motif, figür ve dokular kullanarak illüstrasyona kadar varan çok ayrıntılı titiz çalışmalara imza atmıştır. "Burçlar" dizisi, "Evvel ve Ahir", "Şarap Sunan Saki" adlı çalışmaları ön plana çıkmaktadır (Ersoy, 1998).



Resim lxx: Erol Deneç, Bilgeliği Özleyiş.

Hiçbir zaman Empresyonistler'i sevmediğini belirten Erol Deneç, bir röportajında "Daha astral, daha şeffaf manzaralar tahayyül ederdim. O zaman sürrealizm nedir bilmezdim. Kadırga'da doğdum. Babam marangoz. Küçükken, ne çizgi film, ne DVD hiçbir şey olmadan yaptığım desenlerde fantastik bir dünyam vardı" sözleriyle sanat anlayışını anlatmaktadır. Deneç, hocası olan Prof. Dr. Anton Lehmden'in kendisine söylediklerini şöyle aktarmıştır: "Yıllar sonra Lehmden İstanbul'da ziyaretime geldiğinde 'Sen Viyana'ya ekspresif fantastik sanat getirdin,' dedi. Bu benim profesörüm... Böyle de bir öncülük yapmışım."Deneç, sürrealizm ve fantastik realizm ilişkisini şöyle açıklamaktadır: Sürrealistler de fantastik realistlerden çok farklı değiller. Ama teknik olarak fantastik realizm çok daha ileride. Her sigara tütündür. Ama her tütün sigara değildir. Sürrealizm tomurcuksa, fantastik realizm onun açılmış gül olmuş hali. Bu resimler, insan kendinden geçtiği zaman ortaya çıkıyor. Fantastikler de sürrealistler gibi otomatik resim yaparlar. İnsan merkeze bağlanıyor. Oradan gelen güce alet oluyoruz. Dali, "Gerçek sanat için aklı devre dışı bırakmak gerek," der. Ben de böyle düşünüyorum. Akıl devrede kalırsa merkeze bağlanamazsın, yaptığın zanaat olur. Kozmosun özüne bağlandığında ise yaptığına sanat denir. O tecrübe de anlatılmaz. Ayaklar denizin kıyısına kadar, ondan öte yüzme bilmek gerekir." (www.eroldenec.com, 2016)



Resim lxxi: Erol Deneç, Zıtların Birleşimi.

Deneç, bir röportajında sürrealizmin güncel halinin fantastik realizm olduğunu belirtmekte ve tarihin ilk dönemlerinden bu yana yapılan resimlerde fantastik realizm etkilerinin görülebileceğini belirtmektedir (İnsan ve Sanat, 2015).

3.2.2. NURİ ABAÇ

Gerçeküstücülüğün Türkiye'deki ilk temsilcilerinden olan ressam Nuri Abaç, 1926 tarihinde İstanbul Kocamustafapaşa'da doğmuştur. Babası Darülbedayi'de (İstanbul Şehir Tiyatrosu) sanatçıydı. Nuri Abaç'ın çocukluğu ve ilk gençliği Mersin'de geçmiştir. O dönemde Mersin'e giden ünlü ressam Nurettin Ergüven ve Kemal Zeren'e asistanlık yapmıştır. 1944 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'ne girmiştir. Bir yıl süreyle Leopold Levy ile çalıştıktan sonra alan değiştirerek Mimarlık Bölümü'nü geçmiştir. Bu bölümden 1950 yılında mezun oluncaya kadar resim

atölyelerinde çalışmalarını sürdürmüştür. Bir süre karikatür, suluboya ve yağlıboya resim çalışarak, ilk sergisini 1949'da Mersin Halkevi'nde açmıştır.



Resim lxxii: Nuri Abaç, Ortaköy Teknesi, 1998.

1960 yılında Ankara'ya yerleşen Nuri Abaç, 1989 yılında Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği'nin kurucuları arasında yer almıştır. 1967 yılından itibaren yurtdışı sergilerine başlayan Abaç, 1986'da yeni dönem resimlerinin sergilendiği İstanbul Sergisi'yle dikkatleri üzerinde toplamıştır. 1981 yılında ödül aldığı Resim ve Heykel

Sergisi'nin ardından 1986'da Resim ve Heykel Sergisi'nde de ödül almıştır. 1970 öncesi resimlerinde Anadolu kültürünün efsanevi mitolojik yaratıklarını ''Gerçeküstücü – Fantastik'' bir biçem kullanarak tuvale yansıtmıştır (Özsezgin, 1998). Daha sonraları Karagöz kişiliğine yönelerek, bu benzetmeyle tarihi ve güncel konuları, olayları ele almıştır. Balıkçıları, simitçileri, pazar yerlerini, meyhaneleri, düğünleri, çay bahçelerini resmetmiştir. Geleneksel anlatım biçimleri ve kültürel motiflerden etkilenmiş, yerelliği evrensel bir bakış açısıyla yorumlayarak özgün bir tarz meydana getirmiştir. 2008 yılında Ankara'da vefat etmiştir.



Resim lxxiii: Nuri Abaç, Gemi, 1989.

Nuri Abaç resimlerinde, 1970 öncesi ve sonrası şeklinde iki farklı dönem bulunduğu gözlemlenmektedir. 1970'lere kadar süren döneminde, mitolojik yaratıklar, ancak düşlerde yaşayabilecek gerçek dışı tiplemeler, resimlerin konusunu oluşturmaktadır. 1970'lerin başından sonraki ikinci dönemde Karagöz tasvirlerinin günlük yaşama uygulandığı resimler dikkat çekmektedir. İlk dönem resimlerindeki fantastik öğeler korunarak; yaşama sevinci, mutluluk, eğlence ve coşku dolu bir dinamizme yöneldiği gözlemlenmektedir (Özsezgin, 1998). Nuri Abaç'ın 1970'lerden sonra yaptığı resimlerde; deniz, gemi, sandal dalgalar gibi unsurların sıklıkla yer aldığı ve bir anlamda ünlü ressamın Mersin'de geçen çocukluk ve gençlik döneminden izler taşıdığı değerlendirmesi yapılabilir.

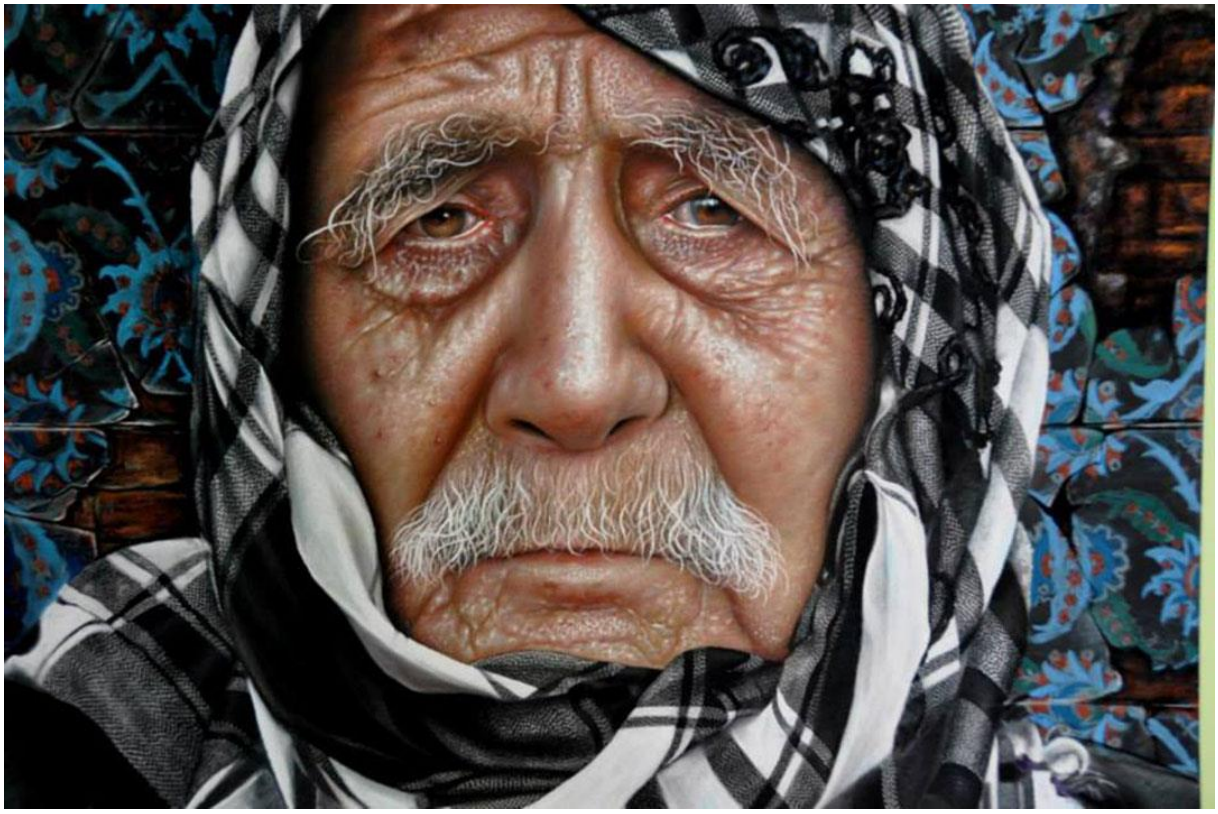
3.2.3. MUSTAFA YÜCE

Mustafa Yüce, Gerçeküstücü ve fantastik tarzda eserler ve Türk resim sanatında Gerçeküstücülüğün genç temsilcilerinden olan ressam olarak tanınmaktadır.



Resim lxxiv: Mustafa Yüce'nin Gerçeküstücü tarzda yaptığı bir resmi.

1978 yılında Kütahya'da doğan Mustafa Yüce, 2001 yılında Uludağ Üniversitesi Resim-İş Eğitimi Bölümü'nden mezun oldu. 2001 yılında Şanlıurfa Ceylanpınar'da öğretmenlik hayatına başlayan Mustafa Yüce, 2005 'de Domaniç, 2007'de ise Tavşanlı'da görev yaptı. 2008 yılında atandığı İzmir Kemalpaşa Ümran Baradan Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nde Resim Öğretmenliği görevini sürdürmektedir. Toplam 13 resim sergisine katılmıştır.



Resim lxxv: Mustafa Yüce, Old Man and Farewell, 2015.

Mustafa Yüce, Gerçeküstücü ve fantastik resmin önemli temsilcilerinden biri olarak anılmaktadır. Estetik kaygılardan ziyade toplumsal kaygıları ele alan Mustafa Yüce,

fotorealizm ve hiperrealizm akımlarına bağlı eserler de vermektedir. Yüce, soft pastel tekniğiyle yaptığı resimlerde özellikle yaşlı erkek karakterleri resmetmeyi tercih etmektedir. Yüce'nin "Old Man and Farewell" adlı resmi Tayvan'daki bir sergide 27 bin 500 dolara alıcı bularak, Asya'nın en pahalı resmi olma özelliğini taşımaktadır (anfaengerwriter, 2015).

3.3.3. FİRDEVSİ FEYZULLAH

Firdevsi Feyzullah, 1963 yılında Taşkent'te doğmuştur. Resme olan yeteneği, ailesi tarafından fark edildikten sonra, 1970 yılında resim ve müzik okuluna kaydı yapılmıştır. Resim eğitimine Cumhuriyet Resim Lisesi'nde devam eden ve 1983 yılında Taşkent Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne giren Firdevsi Feyzullah'ın çalışmaları komisyonlar tarafından seçilerek ilk Akademi Sergisi'ne katılmıştır. Feyzullah'ın resme dair savunduğu görüşlerde Gerçeküstücü ve fantastik öğelere rastlamak mümkündür: "Yaşam kentlerle sınırlı, ne de kentler kendileriyle. Büyük kültür birleşmeleri masallara, efsanelere tanıklık eden eski uygarlıkların eteklerine dökülürken, eserleri ile dünyayı tek çatı altında birleştiren sanatçılar da, sanat hanlarının tahta kapılarını açmaya devam ediyorlar." (brhd.org.tr, 2016)



Resim lxxvi: Firdevsi Feyzullah tarafından yapılan ve Gerçeküstücü öğelerin yer aldığı bir çalışma.

Firdevsi Feyzullah'ın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde Gerçeküstücü resme sıcak bakılmaması nedeniyle sorunlar yaşadığı söylenebilir. Kendi ağzından sanat anlayışını dinlemek gerekirse, eserlerindeki kadın-ağaç temaları için "Bir gün ormanda gezerken yapraklarını dökmüş soyunmuş dizi dizi ağaçlara bakarken, sanki kendimi amazonların ülkesinde hissettim. Sonra onların tualdeki kahramanlık rolleri başladı. Kadınların kollarını vücutta sürreal ağaçlara dönüşürken aşk entrika hikâyelerini sürdürüyorlar. Yaprak detayı bu seride gelişti ve sembol olarak başka temalarda rolünü devam ettiriyor. Genelde yapraklar kurumuş halleri ile gözükmekte bu da mazide, yaşanmış havasını yansıtmakta" ifadesini kullanmaktadır. Feyzullah, resimlerindeki 3 boyut gerçekliğini ise şöyle tanımlamaktadır: "En başta sizin seçtiğiniz tarza bağlı o da

Sürrealizim ve Hiperrealizim. Bu akımlar sizi teknik olarak her şeyi form, perspektif, anatomi, renk bilgisi bilmek zorunda bırakıyor. Bunun altında çok büyük emek yatıyor. Üçüncü boyut geçmişten günümüze insanların hep ilgisini çekmiştir. Dokunabilme hissetme sanatçıların tasarladığı ortama dahil olma boyutunu yaşatır. Rönesans döneminde yapılmış klasikleşmiş dediğimiz realist çalışmalar bugüne dek hayran kitlesini koruyor." (magdergi.com, 2013)

3.3.4. HASAN BEHZAT FEYZULLAH

Hasan Behzat Feyzullah, Kübizm ve Gerçeküstücülük akımlarından etkilenen genç Türk ressamıdır. 1990 yılında Taşkent'de doğmuştur. 2009 yılında Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'nde eğitime başlamıştır. 2013 yılında Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'nden mezun olmuştur. Ressam Firdevsi Feyzullah'ın oğlu olan Hasan Behzat Feyzullah, "Truva'nın Dirilişi" eserinde mitolojik betimlemelerden etkilenmiş ve Gerçeküstücü biçimde yorumlayarak eserler vermektedir. 2010 ve 2013'te Ankara'da iki kişisel sergi açmıştır. 2011 ile 2015 yılları arasında toplam yedi karma resim sergisine katılmıştır. Prof. Dr. Hasan Pekmezci, Feyzullah'ın eserlerinin babasından önemli farklılıklar içerdiğini şöyle belirtmektedir: "Hasan'ın mitolojik öğe seçimli kompozisyonları, diptik, triptik resimleri, hem konu hem de resimsel ifade, armoni, kompozisyon açısından babalarından ve Hüseyin'den farklı bakış açılarına sahip." (Pekmezci, 2016) Feyzullah'ın resimlerinde at figürleri, kadınlar ve mitolojik öğeler önemli bir yer tutmaktadır.



Resim lxxvii: Hasan Behzat Feyzullah, Tutsak Helen, 2012

3.3.5. ERTUĞRUL ATEŞ

Ressam Ertuğrul Ateş, 1954 yılında Adana'da doğmuştur. 1976 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nden mezun olan sanatçı aynı yıl İngiltere'ye giderek 1979 yılına

kadar Londra'da Kingsway Princeton College ve Betnhal Green Institue'de eğitim ve çalışmalarını sürdürmüştür. İlk sergisini 1980 yılında İstanbul'da açan Ertuğrul Ateş, 1987 yılına kadar İstanbul'da kaldı. 1987 yılında ise ABD'nin New York kentine yerleşmiştir. 1988 yılında başta Ahmet Ertegün olmak üzere 10 kişilik koleksiyoncu grubu ile anlaşma imzalayan Ertuğrul Ateş, ünlü 57. Cadde galerilerinden Terry Dintanfass galerisine kabul edilmiştir. Ertuğrul Ateş aynı dönemde Chicago Modern Sanatlar Müzesi'nde "Yükselmekte olan Sanatçılar" sergisine kabul edilmiştir. ABD, İngiltere, İspanya, Danimarka ve Çin'de sergiler açmıştır. 2005 yılından beri çalışmalarını Türkiye'de sürdürmektedir (ertugrulates.com, 2016)



Resim lxxviii: Ertuğrul Ateş, Mavi Kapı, 2013.

Ertuğrul Ateş, "Sanatın başlama noktası bütün büyük sorulara cevap aramaksa, sanatçı cevabı aramaya kendinden başlamalı" görüşünü savunmaktadır. Resimlerine

Gerçeküstücü platform, romantik dışavurum ve mistik düşünce yapısının can verdiği kanısında olsa da kendini bir akıma bağlı görmemektedir.

Ertuğrul Ateş resimlerinde kadın, mavi, gök, öğeleri önemli bir yer tutmaktadır denilebilir. Resimlerinde gerçeğe yakın çizgiler resmetmektense bir hayali tuvale aktarmaktadır yorumu yapılabilir. Resimlerinin isimlerini efsaneler, mitler ve rüyalardan alması da ilginç bir ayrıntı olarak göze çarpmaktadır. Sanatçı Ateş, evrenselliğe ancak yerellikten ulaşılabileceğini belirterek "Kuşkusuz sanatçının en temel sorusu var olmaktır. Neden, niye nasıl sorularını sorar. Önce bir sanatçı olarak kendisi nasıl var olacak, ne olacak. Dolayısıyla ben kendi sanat anlayışımda da bunları sorgularken içe dönüyorum. Beni var eden o soyut kavramlar üzerinden, anamın babamın öğrettiği, dinden, sosyal kültürden öğrendiğim, gelenekten görenekten süzülüp gelen bilgilerin donattığı bir adamım ben. Netice itibarı ile kim ne derse desin Adanalıyım. Bütün bunların senteze uğradığı bir alan var. Bu alan iç dünyam. Ben oraya yolculuk yapıp önce kendimi ve kendim üzerinden dünyayı algılamaya çalışıyorum. Yaptığım şey budur" sözleriyle sanat anlayışını açıklamaktadır.



Resim lxxix: Ertuğrul Ateş, Neşeli Gün, 2012.

3.3.6. GÜRKAN ÇOŞKUN (KOMET)

Gürkan Coşkun ya da yaygın bilinen adıyla Komet 1941 yılında Çorum'da doğmuştur. (d. 1941, Çorum), Türk ressam ve şairdir. Daha çok dışavurumcu anlayışın egemen olduğu Gerçeküstücü öğeleri de resminde kullanan figüratif resimleriyle tanınmaktadır. Sanatçı, 1960-67 yılları arasında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde Zeki Faik İzer ve Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyelerinde öğrenim görmüştür. 1960'larda Türk toplumunun insan görünümlerini karmaşık ve kalabalık gruplar halinde ele alarak; toplumsal eleştiri, psikoloji ve gerçekçiliğe açık bir anlatım ve fantastik bir yönelimle resmetmiştir. Gürkan Coşkun, bu dönemdeki resimlerinde ağırlıklı olarak siyah rengi kullanmıştır. Kırmızı, pembe ve sarı tonlamalarla resimlerinde ölüm ve acı temasını vurgulamıştır (Kahraman & Akay, 2000).



Resim lxxx: Gürkan Coşkun (Komet), Figürlü Kompozisyon, 2008.

Gürkan Coşkun, 1971'de devlet sınavını kazanarak Paris'e gitmiştir. Vincennas Üniversitesi'ne devam ederek, ilk kişisel sergisini 1974 yılında Rouen'de açmıştır. Eserleri, Mayıs Salonu'na kabul edilmiş ve iki resmi okulun öğretim üyeleri tarafından satın alınmıştır. Paris'te bulunduğu dönemde Rönesans öncesi İtalyan sanatını inceleyerek ve bunların bazı yönlerinden etkilenmiştir. Aynı dönemde bilinçaltının gizemli dünyası üzerine kurulu, ancak gerçekçilikle de bağlarını koparmayan yapıtlar üretmiştir. 1970'lerde ise eski resimlerindeki anlam ve psikolojik atmosferle devamlılığı bulunan yapıtlar vermeye başlamıştır. Aynı yıllarda, resimlerde Türk tiplemelerinin yerini Batılı tiplemeler, düzensiz kalabalık grupların yerlerini ise tek figürler veya ikili - üçlü figür grupları almıştır. "Derede Üç Figür" adlı çalışması bu dönem eserlerine örnektir (Uysal, 2010).



Resim lxxxi: Gürkan Coşkun (Komet) Derede Üç Figür, 1976.

İlk dönemlerde içe dönük anlamlar taşımakta olan ölüm ve acı temasının, sonraki dönemlerde bilinçli olarak yaşayan bir anlatıma dönüştüğü gözlemlenmektedir. Gürkan Coşkun, ana öğesi figür olan resimlerinde hem figürü, hem de olayı keskin çizgi ve renklerle, şok etkisi yapan leke ve renk kullanımıyla vurgulamaktadır. Buna karşın figürün ve olayın yerleştirildiği ortam çok daha romantiktir ve sanatçı burada saydam bir boyama tekniği ve yumuşak renkler kullanarak karşıtlığı daha da belirginleştirmiştir. "Kuyruklu yıldız" anlamındaki Komet adını bir müzik grubundan esinlenerek alan Gürkan Coşkun, daha çok bu isimle anılmaktadır (angorasanat.com, 2010). Gürkan Coşkun, fantastik realizm akımının temsilcileri arasında yer almaktadır. Coşkun, resimlerinde felsefe, romantizm ve komediyi karıştırdığını ve nüktedan yönünü vurguladığını belirtmektedir.

Gürkan Coşkun resimlerinde gerçek dışı mekânda yer alan figürler, geçmiş dünyadan günümüze gelen bireyler ve insan simgeleri ana öğeler olarak yer almaktadır denilebilir.

3.3.7. ALAATTİN AKSOY

Alaattin Aksoy, 1942 yılında Trabzon'da doğmuştur. 1963-1968 yılları arasında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Bedri Rahmi atölyesinde resim eğitimi almıştır. Akademi'de öğrenci olduğu dönemde yaptığı eserler, Genç Sanatçılar Bienali bünyesinde, Paris Modern Sanatlar Müzesi'nde sergilenmiştir. Mezuniyetinden bir yıl sonra 1969 yılında İstanbul'daki Alman Kültür Merkezi'nde ilk kişisel resim sergisini açmış ve 1972 yılında devlet bursu ile Fransa'ya gitmiştir. Paris'te beş yıl kalan Aksoy, bu süre boyunca Fransa'nın çeşitli şehirlerindeki karma sergilere katılmıştır. 1975 yılında, Alaattin Aksoy'un taş baskı çalışmaları Fransız sanatından seçme örneklerle beraber Güney Kore'nin başkenti Seul'de sergilenmiştir. 1977 yılında Türkiye'ye dönen Alaattin Aksoy, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim üyesi olmuş ve Akademi'deki bu görevini halen sürdürmektedir. Alaattin Aksoy; 1976 Yılın Genç Sanatçısı Ödülü, 1976 Yılın Genç Sanatçıları, Grafik Dalı İkincilik Ödülü, 1979 Durmuş Yaşar ve Oğulları Sergisi, 25. Yıl Özel Ödülü ve 1980 14. Durmuş Yaşar ve Oğullar Sergisi Başarı Ödülü sahibidir. Ressam Alaattin Aksoy, insan ve mekan gibi kavramlara yaşam yorumu bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Resimlerinde, kurgusal bir düzenleme, ince ironi, zamandan soyutlanmış ve iğneleyici bir şiirsellik gibi özellikler dikkat çekmektedir. Bu yönüyle, Alaattin Aksoy resimlerinin Gerçeküstücülük ve Dışavurumculuk gibi akımlar kapsamında eserler verdiğini söylemek mümkündür (mackamodern.com, 2016).



Resim lxxxii: Alaattin Aksoy, "Göğe Yükseliş", 130x 162 cm. Elgiz Koleksiyonu

3.3.8. NAZAN ERKMEN

Prof. Dr. Nazan Erkmen, 1945 yılında Balıkesir'de doğmuştur. 1965 yılında İstanbul, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nden mezun olduktan sonra konservatuar piyano bölümünde altıncı sınıfa kadar eğitim görerek Piyanist Verda Ün ile çalışmıştır. Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimlerini Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde, Prof.Dr.Mustafa Aslıer ile tamamlayan Nazan Erkmen, doçentlik (1994) ve profesörlük (1996) unvanlarını da Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde almıştır. 1998–2005 yıllarında dekan yardımcısı ve 2003–2005 yıllarında grafik bölüm başkanı, 2003–2005 yılları arasında ise Kadın Eserleri Kütüphanesi Bilgi Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. 2006 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekan görevine atanan Prof. Dr. Nazan Erkmen, aynı zamanda fakültenin ilk kadın dekanı olarak tarihe geçmiştir. İllüstrasyon alanında ihtisas sahibi olan Erkmen, 2011 – 2014 yılları arasında Doğuş Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanlık görevini

tamamlamış, şu anda Üniversitenin Sanat Danışmanı ve Grafik bölümü başkanı olarak öğretim üyeliği görevini de sürdürmektedir. Nazan Erkmen, Türkiye'de ve uluslararası sanat ortamında özellikle resimlediği kitaplarla ve kadınlarla ilgili mitoloji çalışmaları ile büyük ilgi görmektedir. İtalya UILM Üniversitesi öğretim tarafından sanatında ve yaşamında çocuk ve kadını ön plana alan ve yaşamını bu konulara vakfeden önemli sanatçı olarak seçilmiştir. 1989–2006 yılları arasında 100'ün üzerinde kitap resimleyen Prof. Dr. Nazan Erkmen'in süreli yayınlarda da çok sayıda illüstrasyonu yayınlanmıştır. Sanatçının çok sayıda ulusal ve uluslararası ödülü bulunmaktadır.

Ödülleri : 6 Uluslararası, 16 ulusal sanat alanında ödül almıştır.

Ulusal ve uluslararası alanda aldığı 25 ödül içinde kendisi için en önemlisi Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği TÜKD tarafından verilen **"Yılın Önder Kadın sanatçı Ödülü"**dür.

- 1986 Redhouse Yayınevi Dünya Masalları Resimleme Yarışması jüri özel ödülü
- **1992** TC Kültür Bakanlığı "Kitap ve Sevgi" Afiş Yarışması Birincilik Ödülü
- 1992 Noma Concours Unesco, Kitap Resimleme Ödülü , Bratislava
- 1993 Noma Concours, Asya Çizerleri Kitap Resimleme Bienali, Unesco, Mansiyon, Japonya
- 1993 Mimar Sinan Üniversitesi – Eczacıbaşı A.Ş. "AIDS" Afiş Yarışması 3ncülük Ödülü
- 1995 Türkiye Büyük Millet Meclisi 75. Yıl 23 Nisan Çocuk Bayramı Afiş Yarışması, 3ncülük ödülü
- 1995 TC Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı "Eflatun Cem

Güney Çocuk Kitapları Yarışması" Mansiyon Ödülü

- 1995 TBMM 75.Açılış Yıldönümü 23 Nisan Çocuk Bayramı Afiş Yarışması 3.Ödülü
- 1997 TBMM 77.Açılış Yıldönümü Milli Egemenlik Afiş Yarışması 3.Ödülü
- 1998 Pen Yazarlar Derneği, Edebiyat Eserlerini Resimleme Birincilik Ödülü
- 2000 TBMM 80. Açılış Yıldönümü Afiş Yarışması Mansiyon ödülü
- 2001 Doğu Avrupa İllüstrasyon Bienali İllüstrasyon alanında Onur Ödülü, Japonya
- 2002 Çocuk Edebiyatı ve Sanatçılar Birliği Ödülü, Ankara
- 2004 First Biennale of Asian Illustrators 2004, Onur Ödülü, Oita, Japonya
- 2006 Mevlana Derneği, Yılın Başarılı Sanatçıları Ödülü, İstanbul
- 2008 Hans Christian Kitap Resimleme Ödülü Türkiye adayı
- 2013 " Kibele Kadınlar Ödülü "Beşiktaş Belediyesi, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği
- 2014 TÜMBİAD Türk Demokrat İş Adamları ve Bürokratları Derneği "Yılın Sembol Kadınları" Ödülü
- 2014 UILM Üniversitesi tarafından yaşamında eserlerinde Kadın ve Çocuğu konu olarak ele alan ve savunan Orta Doğu ve Yakın Doğu "Seçilmiş Dünya Kadın Sanatçıları" arasında yer aldı. (2014)
- 2105 Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, 2015 Yılı Önder Kadın Sanatçı Ödülü,14 Mart 2015, Beşiktaş Belediyesi Levent Kültür Merkezi

- 2015 Beşiktaş Belediyesi “Ustalara Saygı : Çağdaş Kibele^Ödülü, Kibele kadınlar : Tiyatro Sanatçısı Dilek Türker, Sanat tarihi ve Müzecilik alanında Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu, Minyatür ve Performans Sanatçısı Günseli Kato,Yazar ve Çevirmen Sezer Duru, Yazar Ayşe Kilimci, Müzisyen Prof. Dr. Gülper Refiğ, İş dünyasındtan Yrd. Doç. Dr. Nurdan Tümbek
- GÖRSAV Görsel Sanatlar Vakfı 2015 Ödülü, Ödül alan isimler : Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ, Rüksan Günaysu,Prof. Günay Atalayer,Prof. Ozanay Omur, Prof. Reyhan kaya Küçük,Prof. Güngör Güner,Belkis Özener,Prof. Leyla Pınar,Pınar Türenç,Prof. Güler Ertan, Sergi 11 – 22 Mart 2015, Beylerbeyi Sarayı Ödül Töreni, 11 Mart 2015, Beylerbeyi Sarayı

Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Posta Genel Müdürlüğü tarafından “Uluslararası Intercept pulları – Masallar ve Efsaneler Serisi”, “Atatürk”, “23 Nisan” başlığı altında pulları basılmıştır. Prof. Dr. Nazan Erkmen’in yurtdışı sergileri arasında İtalya, Belgrat, Sarmede, Bratislava, Kore, Seul, Münster, Tahran gibi pek çok kentte katıldığı Concour ve bienaller yer almaktadır. Yurtiçinde 50’nin üstünde kişisel sergisi bulunan sanatçı, yurtdışında 7 kişisel sergi açmış, 23 sergiye katılmıştır. Erkmen’in çocuk eğitimi ve sanat üzerine yazdığı 40’ın üstünde makalesi bulunmaktadır. Çeşitli sempozyum, panel ve kongrelere pek çok bildiri sunmuş, 50’ye yakın konferans vermiştir (iletisim.com, 2016).



Resim lxxxiii: Nazan Erkmen'in son çalışmalarından Zümrüdü Anka Kadınlar "Kaçış", 2016



Resim lxxxiv: Nazan Erkmen'in Efsaneler konulu çalışmalarından bir örnek.

Nazan Erkmen resimlerinde, özellikle çocuk figürleri, mitolojik öğeler ve Türk kültürüne ilişkin öğeler yer almaktadır. Özellikle çocuk figürlerinin yer aldığı destansı ve hayalgücünün sınırlarını zorlayan çalışmalarının her birinde Gerçeküstücülük akımının özelliklerine rastlamak mümkündür. Airbrush (püskürtme) tekniğiyle yaptığı çalışmalarda yine Anadolu ve Türk efsaneleri,Sümer, Hitit, Asur, vs. medeniyetlerin mitleri, ve tarihi öğeler geniş bir yer bulmaktadır kendine. Çalışmalarında özellikle yerel kültürel ve folklorik öğeleri başarılı bir şekilde işleyen Nazan Erkmen'in bu yolla evrensele ulaştığı yorumunu yapmak mümkündür. Nazan Erkmen resminde görülen canlılığın Anadolu'nun barındırdığı canlı ve çok çeşitli kültür imgelerinden esinlenerek hazırlandığı düşünülebilir. Erkmen'in çalışmalarında dikkat çeken bir diğer olgu da, karamsar etkiler yerine son derece canlı, insana dair güzel duygu ve düşünceler uyandıran bebek-melek imgeleridir.



Resim lxxxv: Prof. Dr. Nazan Erkmen'in çocuk kitabı kapak çalışmalarına bir örnek.

Nazan Erkmen'in çalışmalarında; Dede Korkut, Nasreddin Hoca ve Antik Yunan,Ön Asya Efsanaleri, Kelebek Kadınlar gibi Anadolu topraklarında var olan kültürlerin yansımaları ve bu kültürlere ilişkin öğeler geniş bir yer tutmaktadır. Örneğin, Dede Korkut temalı eserlerinde, İslamiyet öncesi göçebe Türk kültürünün önemli öğeleri arasında yer alan hayvancılık, koyun, keçi gibi figürler ile o dönemde kadına verilen yüksek değerin de bir yansıması olarak kabul edilecek kanatlı melek kadın figürlerine rastlanmaktadır. Bir açıdan Dede Korkut'un Gerçeküstü öğeler taşıyan hikayelerini anlatırken resmedildiğini düşünmek de mümkündür.



Resim lxxxvi: Nazan Erkmen'in Dede Korkut konulu gerçeküstü öğeler taşıyan bir çalışması.

SONUÇ

Gerçeküstücülük akımı, ortaya çıktığı 20. yüzyılın başında meydana gelen ve dünyanın gidişatını önemli ölçüde etkileyen büyük savaşlar, krizler ve devrimler ortamında özellikle Avrupada ortaya çıkmış, tüm dünyaya yayılan önemli bir sanat akımı olarak ortaya çıkmaktadır. Gerçeküstücülük akımının en önemli niteliğinden olan soyutlamanın, insanlığın mağara resimleri yaparak ilk sanat eserlerini vermesinden bu yana var olduğunu ve kavramsal bir çerçevede olmasa da, tüm dönemlerde ortaya konulmuş sanat eserlerinde etkilerini gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu anlamda Gerçeküstücülük akımının, insanlık tarihinin ilk dönemlerinde edinilerek, bin yıllar boyunca geliştirdiği, sistematik hale getirdiği ve kavramsallaştırdığı soyutlama yeteneğini (Turan, 2013) ve insanın iç dünyasını, içselliğini araştıran, id, ego'ya dayalı eserlerin üretilerek, sanat eseri yoluyla bireyle birebir iletişim kurulduğu bir akım olması nedeniyle sanat tarihi açısından büyük önem taşıdığını söylemek gerekmektedir.

Gerçekçilik ve izlenimcilik gibi akımların resim sanatında yerleştirdiği bir takım kalıpların kırılarak, insanın doğaya müdahalesini sistemli bir hale getiren Gerçeküstücülük akımının, sınırlarının geniş olduğunu ve bu nedenle çağdaşı olan bazı sanat akımları gibi kısa sürede sona ermeyerek varlığını günümüze kadar sürdürdüğünü ifade etmek önem taşımaktadır. Akımın bu özelliği, Gerçeküstücü ressamlara önemli bir hareket alanı yaratarak, sanatsal öznelliğin ve bireyselliğin de önünü açmıştır. Gerçeküstücülük akımı, dar kapsamlı ve sanatçıyı kısıtlayan diğer sanat akımlarının aksine, sanatçının diğer akımlardan da esinlenebilmesine olanak sağlamaktadır denilebilir.

Gerçeküstücülük akımı özelliklerinin, Selçuklu ve Osmanlı'daki resim çalışmalarında gözlemlenmesine rağmen, Gerçeküstücülük akımının Çağdaş Türk Resim Sanatı'nda geç tanındığı yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır. Ülkemizdeki gelişimi

yaklaşık 40 yıl geç başlayan Gerçeküstücü akımının buna rağmen kısa sürede önemli bir yol aldığı ve özellikle Erol Deneç, Nuri Abaç, Ertuğrul Ateş, Gürkan Coşkun, Alatttin Aksoy ve Nazan Erkmen gibi uluslararası sanat camiasında ün yapmış sanatçıların ortaya çıkması ülkemizde Gerçeküstücü Sanat akımının yaygınlaşmasının önemli sonuçları arasında yer aldığı ifade edilebilir.

Gerçeküstücü akıma bağlı eserler veren Türk sanatçıların, Batılı ressamlarla kıyaslandığında önemli bir avantajının bulunduğu bir gerçektir. Bu avantaj, Anadolu'nun binlerce yıllık imparatorluklar, birlikte yaşama ve önemli kültürlere ev sahipliği yapmasından ileri gelmektedir. Soyutlama yeteneğini; masallar, destanlar ve dinsel öğelerin yanı sıra, 200 yılı aşkın bir süredir devam eden ve Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülük ettiği Aydınlanma Devrimi'yle önemli bir atılım sağlayan çağdaşlaşma sürecinden alan Çağdaş Türk Resim Sanatı'nın Gerçeküstücülük akımını yorumlamada, Batılı sanatçılara göre avantajlı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Batılı Gerçeküstücü ressamların eserleriyle Türk ressamların eserleri kıyaslandığında, içinde bulunulan siyasi ortam, kültür vs. nedenlerle bireyin yalnızlığı, içsel problemleri gibi konuların daha çok görüldüğü Batı resminin aksine, Türk Gerçeküstücü ressamların daha renkli, umutlu ve insanda güzel hisler uyandıran eserler ortaya koyduğu gözlemlenmektedir.

Günümüz Türk Gerçeküstücü resminde, gerek dışavurumculuk, gerekse fantastik realizm gibi akımların etkilerinin görüldüğünü söylemek mümkündür. Konularını doğa ve tarih gibi yerel özelliklerden seçen Çağdaş Türk Gerçeküstücü Resmi'nin soyutlama yöntemlerini kullanarak, evrensele başarılı şekilde ulaştığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde tezimizde de yer verilen genç Gerçeküstücü ressamların sanatsal çalışmalarının gerek ülkede, gerekse yurtdışında ilgi görmesi, Çağdaş Türk Resim Sanatı'nda Gerçeküstücülük akımının geleceğine dair olumlu görüşler ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

KAYNAKLAR

Adam, M., (1997), *Gelecekçilik*, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1.Cilt, İstanbul.

Alaattin A., (2016), *Özgeçmiş*. http://mackamodern.com/alaattin-aksoy/ Erişim tarihi: 27 Mayıs 2016.

Alkan, E. (1985), *Sembolizm*, Deyiş Yayınları.

Antmen, A. (2008), *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Aslanapa, O. (2011), *Türk Sanatı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Atalay, M. C., & Diğler, M., (2016), "*Abidin Elderoğlu Resimlerinde Estetik ve Deneysel Açıdan Boşluk Doluluk"*.

Ayaydın, A. (2015), "*Empresyonizm (İzlenimcilik) Akımının Güncel Bakış Açısıyla Bazı Yönlerden İncelenmesi"*. Sanat Eğitimi Dergisi, Cilt 3, Sayı 2.

Aykut, M. (1973), *"Renk Üstüne"*. Ankara Sanat Dergisi, Sayı: 83,s.10

Ayyıldız, A. (2015), "*Konstrüktivizm ve Dada"*. Adalı Dergisi, sayı 123

Barasch, M. (1998), "*Modern Theories Of Art 2: From Impressionism To Kandinsky"*. New York and London: New York University Press.

Batur, E. (1999), *Modernizmin Serüveni*, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Beksaç, E., (2000), *Avrupa Sanatına Giriş*, Engin Yayınları, İstanbul.

Berger, J. (1989), *Picasso'nun Başarısı ve Başarısızlığı*. Metis Yayınları, İstanbul.

Berger, J. (2003), *"Görme Biçimleri"*, Metis Yayınları, 9. Basım, İstanbul.

Berk, N., Turani, A. (1981), *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*, Cilt: 2, Tiglat Yayınevi, İstanbul.

Birsel, S. (1967), *Fransız Resminde İzlenimcilik*, Ankara: Dost Yayınları.

Boynukara, H., (1997), *Modern Eleştiri Terimleri*, Boğaziçi Yayınları 1. Basım. İstanbul.

Buchholz, E. L., Zimmermann B., (1999), *Pablo Picasso*, Könemann, Bonn.

Büyükdüvenci, S. (1989), "*Realizm ve Eğitim"*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22(1), 135-150

Claudon, F., (1994), *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, (çev: Özdemir İnce, İlhan Usmanbaş, Remzi Kitabevi, 2. Basım, İstanbul.

Daldaban, H.K. (2006), "*Gerçeküstü Resmin Oluşumunun Nesnenin Dönüşümüne Bağlı Olarak İncelenmesi"*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitiüsü Yüksek Lisans Tezi. Adana.

Eco, U., (1998), *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik* (Çev: Kemal Ayakay). İstanbul: Can Yayınları.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, (1997), Cilt 3. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları. İstanbul.

Elmas, H. (2000), *Çağdaş Türk Resminde Minyatür Etkiler*. Konya Valiliği Yayını, Konya.

Erol Deneç Biyografisi, (2016), http://www.eroldenec.com/biyografi.html Erişim tarihi: 23 Mayıs 2016.

Erol Deneç İnsan ve Sanat'a Konuştu, (2015), İnsan ve Sanat, röportaj. http://insanvesanat.com/haber-erol-denec-insan-ve-sanata-konustu-106.html Erişim tarihi 24 Mayıs 2016.

Ersoy, A., (1995), *Sanat Kavramlarına Giriş*. Yorum Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Ertuğrul Ateş Özgeçmişi, (2016), http://www.ertugrulates.com/pPages/pArtist.aspx?paID=348&section=120&lang=TR&bhcp=1&periodID=&pageNo=0&exhID=0 Erişim tarihi: 27 Mayıs 2016.

Fisher, E. (2005), *Sanatın Gerekliliği*, İstanbul: Payel Yayınları.

Firdevsi Feyzullah Biyografisi, (2016), http://brhd.org.tr/?page_id=3915, Erişim tarihi: 25 Mayıs 2016.

Giderer, H. E. (1999), "*Ekspresyonizm ve Şehir"*. https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1246/138551.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim tarihi: 13 Mayıs 2016.

Gozzoli, M. C., (1982), *Gotik Sanatını Tanıyalım*. (çev. Solmaz Turunç) İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Göğebakan, Y. (2014), "*Çağdaş Türk Resim Sanatındaki Sürrealist Yaklaşımların Kaynağı Olarak Mehmet Siyah Kalem Resimleri*", Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Sayı 30, Ankara, s. 107 – 128, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Güvemli, Z. (2005), *Sanat Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Hauser, A. (2006), *Sanatın Toplumsal Tarihi* (çev: Yıldız Gönüllü). Ankara: Deniz Kitapevi.

Hiperrealist ressam Mustafa Yüce, (2015), http://anfaengerwriter.blogspot.com.tr/2015/10/hiperrealist-ressam-mustafa-yuce.html Erişim tarihi 24 Mayıs 2016.

İlden, S. (2011), "*Levni İmzalı İnsan Resimlerinde Figür Anlayışı"*. International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 6/1, ss. 1304 – 1315.

İpşiroğlu, N. & İpşiroğlu M., (1977), *Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi*. İstanbul: Cem Yayınları.

Janson, H. W. (1966), "*The Image of Man in Renaissance Art: From Donatello to Michelangelo"*. Sixteen Studies (New York, 1973), 119-I48.

Kabaklı, A. (1994), *Türk Edebiyatı*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları

Kahraman, H. B., & Akay, A. (2000), *Komet Kitabı*. Galeri Artist Yayınları, İstanbul.

Kara, Ö. T. (2010), "*Toplumsal Olayların Etkisiyle Gelişen Üç Büyük Akımın Türk ve Dünya Edebiyatında İzleri"*. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 73-96.

Karabıyık, A. (2009), "*Bir Endüstri Sanatı Olarak Fütürizm"*, Yüksek Lisans Semineri, Erzurum.

Kınay, C. (1993), *Sanat Tarihi Rönesans'tan Yüzyılımıza - Geleneksel'den Modern'e*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Klein, J. (2001), *Matisse Portraits*. Yale Unıversty Press, Singapore.

Komet – Gürkan Coşkun, (2010), Biyografi – Röportaj, http://www.angorasanat.com/sanat-faaliyetleri-ankara/plastik-sanatlar-ankara/152-komet-gurkan-coskun.html Erişim tarihi: 27 Mayıs 2016.

Költsch, G., (1989), *German Expressionism*, International Corporation of Australia Ltd., Sydney.

Külahoğlu, C. (1985), "*Alantar, Fütürizm ve Hız, Hareket"*, Değişim Üçgeni, Sanat Olayı Dergisi, S:33, İstanbul.

Lynton, N. (2009), *Modern Sanatın Öyküsü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Malevich, K., (2013), *Nesnesiz Dünya "Süprematizm Manifestosu"*, (Çev. F. Cansu Tapan), İstanbul: Dedalus Yayınevi.

Erkmen, N. (2016), Özgeçmiş. http://www.iletisim.com.tr/kisi/nazan-erkmen/10720#.V1a1b9KLTIU 28 Mayıs 2016 tarihinde erişilmiştir.

Oskay, A. (2003), "*Kübist Kolajlar"*. Journal of Istanbul Kultur University, 3, 51-56.

Özkırımlı, A. (1981), *Türk Yazın Tarihinde Akımlar*, Türk Dili, 1(349), 411-435

Özsezgin, K. (1998), *Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Resmi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Cumhuriyet Dizisi: 20, İstanbul.

Özsezgin, K. (1998), *Nuri Abaç*. Necef Antik Yayınları, Sanat Eserleri Dizisi 1.

Öztürk, N. (2013), "*Türk Resminde Masalsı Anlatımı Benimseyen Sanatçılar: Cihat Burak / Nuri Abaç / Burhan Uygur"*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 4 Makale No:13 ss: 113-118.

Passeron, R., (1982), *Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi*, (çev. Sezer Tansu), 2. Baskı, Remzi Kitabevi.

Pedretti, C., (1990), *Leonardo's Half Egg*. Achademia Leonardi Vinci: Journal of Leonardo Studies and Bibliography of Vinciana, 3, 161-164.

Pekmezci, H. (2016), *Sağlam Bir Sanat Disiplini-Gözlem Gücü-Titiz Bir Anlatım/ Firdevsi ve Gençleri*. http://www.behzatfeyzullah.com/yazilar/hasan-pekmezci/ Erişim tarihi: 25 Mayıs 2015.

Powell, O., (2012), "*The Choreographic Imagination in Renaissance Art"*. Doctoral dissertation, Columbia University.

Read, H. (1979), *Sanatın Anlamı*, İstanbul: İş Bankası Yayınları

Richard, L. (1984), *Ekspreyonizm Sanat Ansiklopedisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Romantizm, (1993), Ana Britanica, 26. C.: 31

Sanat Tarihi Ansiklopedisi, (1983), Görsel Yayınları, C/4, İstanbul.

Satır, M., & Kayserili, M.E. (2013), "*Gerçeklikten Soyuta Giden Yol"*. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Erzurum.

Seçer, Ç. (2009), "*Fovizm'in doğuşu ve Henri Matisse"*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Serullaz, M. (1991), *Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi* (çev: Devrim Erbil), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Shukurov, S., (2009), *Art Hıstory As A Theory Of Art*. Ars Orientalis, 36, 215-236.

Spence, D. (2011), *Renoir*. Büyük Ressamlar, Koleksiyon Yayınları.

Stadler, G. T., (1987), *A Summary and critique of Francis Schaeffer's view of Renaissance humanism*.

Şentürk, L. (2004), *"Toplumsal Değişimlerin Sanata Yansıması"*, International Gazimagusa Symposium 2004, s. 298-302, Gazimagusa.

Şentürk, L. (1999), "*Değer Çatışmaları ve Sanat"*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt.XI, Sayı.1, ss.297- 305.

Şentürk, L. V. (2010), *İzlenimcilerin Duyumlara Dayalı Renk ve Işık Serüvenleri*. NWSA: Fine Arts, 5(2), 86-103.

Tunalı, İ., (1992), *Felsefenin Işığında Modern Resim*, Remzi Kitabevi, 4. Basım, İstanbul.

Tunalı, İ., (2008) *Felsefenin Işığında Modern Resimden Avangarde Resme*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Turan, E. (2013), *Analog ve Dijital Duyarkatların Yapısal Özellikleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Turani, A. (2007), *Dünya sanat tarihi*. Remzi Kitabevi.

Turani, A., (2010), *Çağdaş Sanat Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010.

Ulusoy, M. D. (2005), *Sanatın Sosyal Sınırları*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Uysal, E. (2010), "*Komet (Gürkan Coşkun) Resminde Bir Algı ve Temsil Sorunu Olarak Zaman"*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (24).

Üç Kuşak Sanat, (2013), Röportaj. http://magdergi.com/uc-kusak-sanat/ Erişim tarihi 25 Mayıs 2016.

Yazar, M. B., (1936), *Genç Şairlerimiz ve Eserleri*, Ahmet Sait Basımevi. İstanbul.

Yurdayüksel, M. (2006), *"Sürrealist Rene Magritte"*, rh + Sanart, sayı 30, İstanbul.

Wasserman, B. (1970), *Modern Painting*, Massachusetts: Davis Publications.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**Melih Suci**
Doğum Yeri	**İstanbul**
Doğum Tarihi	**04.08.1986**

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	**Özel Doğuş Üniversitesi**
Fakülte	**Sanat ve Tasarım Fakültesi**
Bölüm	**Görsel İletişim Tasarım**

Yüksek Lisans Eğitimi

Üniversite	**Işık Üniversitesi**
Fakülte	**Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Bölüm	**Sanat Kuramı ve Eleştirisi**

Üniversite	**Preston University L.A.**
Fakülte	**Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Bölüm	**e-MBA**

Üniversite	**Özel Doğuş Üniversitesi**
Fakülte	**Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Bölüm	**Plastik Sanatlar**

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**KPDS (…..) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (x)**
…	**5.0**

KATILDIĞI

Kurslar	**Wall Street English Yabancı Dil Kursu**
Projeler	**2010 İstanbul Film festivalinde '' İstanbulun Mirası'' adlı kısa film.**

İLETİŞİM

Email	**sucimelih@gmail.com**